

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Luksian ammattiopiston Nummelan yksikön turvallisuuskulttuurin muutos

Lairemo, Tomi

2015 Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu
Leppävaara

Luksian ammattiopiston Nummelan yksikön turvallisuus- kulttuurin muutos

Tomi Lairemo
Turvallisuusosaamisen YAMK
Opinnäytetyö
Tammikuu 2015

Tomi Lairemo

Luksian ammattiopiston Nummelan yksikön turvallisuuskulttuurin muutos

Vuosi 2015 Sivumäärä 85

Oppilaitosten turvallisuus nousi valtakunnantason puheenaiheeksi vuosina 2007 Jokelan ja 2008 Kauhajoen koulusurmien myötä. Senkin jälkeen on ollut muutamia oppilaitoksiin kohdittuvia väkivallantekoja, joissa on kuollut tai loukkaantunut ihmisiä vakavasti. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Luksian ammattikoulutuskuntayhtymän Nummelan ammattioppilaitoksessa vallitsevan turvallisuuskulttuurin nykytila ja saada aikaan muutos ammattiopiston turvallisuuskulttuuriin. Lisäksi pyrittiin selvittämään, mikä on tällä hetkellä ammattiopiston henkilökunnan turvallisuustietoisuuden ja turvallisuusosaamisen taso sekä miten uhka- ja vaaratilanteita voitaisiin omatoimisesti ennakoida ja ehkäistä turvallisuutta parantamalla. Tutkimusmenetelmäksi valittiin toimintatutkimus, jossa käytettiin havainnointia ja teemahaastattelua.

Opinnäytetyö on luonteeltaan kvalitatiivinen toimintatutkimus, joka toteutettiin seuraavalla tavalla: ensin selvitettiin Nummelan ammattiopiston turvallisuuden nykytila keskustelemalla Luksian turvallisuusjohtajan sekä Nummelan ammattiopiston turvallisuudesta vastaavan kiinteistövastaavan kanssa syyskuussa 2012. Teknistä havainnointia käytettiin ottamalla kameralla viisi identtistä kuvaa samoista kohteista helmikuussa 2013 ja lokakuussa 2014. Turvallisuuskävelyitä järjestettiin kaksi huhti-toukokuussa 2013 ja poistumisturvallisuusharjoitus pidettiin maaliskuussa 2014. Lisäksi haastateltiin ammattiopiston turvallisuuden avainhenkilöitä teemahaastattelumenetelmällä toukokuussa 2014.

Tutkimus osoitti, että Nummelan ammattiopiston turvallisuuskulttuuri on muuttunut tutkimuksen alkuvaiheessa tehdyn turvallisuuden nykytilan selvityksen jälkeen. Nummelan ammattiopiston turvallisuuden nykytila tutkimuksen alussa oli huono johtuen henkilökunnan heikosta turvallisuustietoisuudesta sekä huonosta turvallisuusosaamisesta. Turvallisuuden huono nykytila voitiin myös osoittaa kameralla otettujen kuvien avulla tehdyillä havainnoilla. Nummelan ammattiopiston henkilökunnan suhtautuminen turvallisuuteen oli hyvin erilaista. Tavoitteena oli saada aikaan muutos ihmisten asenteissa ja suhtautumisessa ammattiopiston turvallisuuteen. Turvallisuuskävelyt ja poistumisturvallisuusharjoitus osoittivat, että henkilökunnalla on myönteinen asenne turvallisuutta kohtaan, mutta turvallisuusasioista ei paljon tiedetä. Ammattiopiston henkilökunta halusi säännöllisiä turvallisuuskoulutuksia päivittäisen opetustyönsä tueksi.

Turvallisuuskulttuurin luominen oppilaitoksessa ei ole itsestään selvä asia. Turvallisuustyö on vastuullista toimintaa, joka ei synny ilman hyvää turvallisuusjohtamista. Jos ei oppilaitoksesta löydy sitoutunutta johtoa, ei välttämättä löydy parempaa turvallisuutta oppilaitoksen sisältä. Oppilaitosturvallisuuden näkökulmasta avainasemassa on osaava henkilöstö, joten turvallisuus tulisi tuoda osaksi oppilaitoksen arkea. Turvallisuustietoisuus lisää turvallisuusosaamista, joka puolestaan parantaa ja ylläpitää oppilaitoksen turvallisuuskulttuuria.

Asiasanat: ammattioppilaitos, turvallisuuskulttuuri, turvallisuussuunnitelma, turvallisuustietoisuus

Tomi Lairemo

The Change in Security Culture in Luksia Technical College Nummela Unit

Year	2015	Pages	85
------	------	-------	----

The security in educational institutions made the national headlines in 2007 and 2008 when the school shootings happened in Jokela and Kauhajoki. Even after that some violent actions in schools have occurred where people have been killed or injured seriously. The objective of this thesis is to find out what the current status of security culture in Luksia technical college in Nummela is and how to accomplish a change in the security culture there. Furthermore the aim was to get a clear view of the safety awareness and safety skills of the personnel and solve how to predict and prevent possible risks and danger by improving security. The most suitable research method was action research in which observation and theme interviews were included.

This thesis is a qualitative action research which was concluded in the following way: first the current security state was detected through discussions with the Luksia Head of Security and with the person responsible for the property of Nummela unit. This was done in September 2012. Technical observation was used in February 2013 and October 2014 by taking identical photos of five chosen objects. Two safety walks were organized in April-May 2013 and a fire drill in March 2014 where rapid exiting was practised. Also the key safety personnel of the Nummela unit were interviewed in May 2014 by using theme interview method.

The research showed that the security culture in Nummela unit has changed since the beginning of the research in 2012. The starting point was that the safety status was low due to poor security awareness and safety skills of the personnel. This was also indicated by the observation of the photographed objects and places. Furthermore the attitude towards security among the personnel was very diverse. The objective was to change the personnel's attitudes and reactions towards safety in the Nummela unit. The safety walks and the fire drill showed that the personnel has a positive attitude towards security in general but their knowledge of the issue is on a modest level. The personnel suggested having regular safety trainings to support their daily teaching.

Creating security culture in educational institutions is not self-evident. Building security requires responsible actions which cannot be created without good security management and the commitment of the head of the institution. For the security of the educational institutions the key is the skilled personnel who can make security a part of the everyday life in the institution. Safety awareness builds safety skills which improve and maintain the security culture of the educational institution.

Keywords: safety awareness, safety plan, security culture, technical college

Sisällys

1	Johdanto.....	7
1.1	Opinnäytetyön lähtökohta ja tausta	8
1.2	Opinnäytetyön tavoitteet ja työn rajaus.....	10
1.3	Opinnäytetyön merkitys Nummelan ammattiopistolle	12
2	Luksia - Länsi-Uudenmaan ammattikoulutus kuntayhtymä	13
2.1	Luksian kehittämislinjaukset.....	15
2.2	Nummelan ammattiopisto	16
2.2.1	Nummelan ammattiopiston turvallisuuden viitekehys.....	17
2.2.2	Nummelan ammattiopiston turvallisuussuunnitelma	19
3	Toteutuneita kouluväkivaltatapauksia Suomessa vuosina 2007-2013	22
3.1	Jokela 7.11.2007	23
3.2	Kauhajoki 23.9.2008	26
3.3	Orivesi 30.3.2012.....	29
3.4	Kerava 15.10.2012	30
3.5	Oulu 10.10.2013	31
4	Turvallisuuskulttuuri.....	33
4.1	Turvallisuussuunnittelu	35
4.2	Turvallisuustietoisuus	36
5	Toimintatutkimus Nummelan ammattiopistossa.....	37
5.1	Havainnointi Nummelan ammattiopiston tutkimuksessa.....	41
5.2	Turvallisuuskävely osana havainnointia Nummelan tutkimuksessa.....	42
5.3	Poistumisturvallisuusharjoitus osana havainnointia Nummelan tutkimuksessa.....	44
5.4	Teemahaastattelu.....	45
6	Tulokset.....	47
6.1	Turvallisuuden nykytilanne Nummelan ammattiopistossa	47
6.2	Turvallisuuden havainnointi kameralla.....	49
6.3	Turvallisuuskävely Nummelan ammattiopistossa	53
6.4	Poistumisturvallisuus Nummelan ammattiopistossa.....	55
6.5	Teemahaastattelun tulokset tässä tutkimuksessa.....	56
6.5.1	Nummelan ammattiopiston rehtorin haastattelu.....	57
6.5.2	Nummelan ammattiopiston työsuojeluvaltuutetun haastattelu	57
6.5.3	Nummelan ammattiopiston kiinteistön aluevastaavien haastattelu	58
7	Tulosten tarkastelu	59
7.1	Turvallisuuskulttuurin näkökulmasta	59
7.2	Turvallisuussuunnittelun näkökulmasta	64
7.3	Turvallisuustietoisuuden näkökulmasta	65
8	Pohdintaa.....	66

Kuvat	74
Kuviot	75
Liitteet.....	76

1 Johdanto

Turvallisuus on noussut yhä keskeisemmäksi hyvinvointiin vaikuttavaksi tekijäksi koulumaailmassa. Kouluissa sattuneet vakavat väkivallanteot ovat herättäneet keskustelua oppilaitosten turvallisuudesta. Keskustelua on käyty myös siitä, miten opettajat voisivat puuttua häiriköiviin ja uhkaavien oppilaiden käytökseen ja millaisia voimakeinoja voidaan ja saadaan käyttää. Suomessa tapahtuneiden kouluampumisten jälkeen ministeriö on työryhmineen antanut oppilaitoksille ohjeita tulevaisuutta varten. Mitään kovin näkyvää ja konkreettista ei kuitenkaan ole tapahtunut oppilaitosten turvallisuuden suhteen. Koulujen turvallisuusasioissa perimmäinen vastuu on koulutuksen järjestäjällä ja koulun turvallisuudesta vastaa rehtori. Hänen on huolehdittava riittävät resurssit turvallisuudesta vastaavalle ja huolehdittava myös valvonnasta, että sovitut asiat tulee tehtyä.

Turvallisuuskulttuuri on osa oppilaitoksen kulttuuria ja se näkyy kaikessa toiminnassa. Oppilaitoksen turvallisuudesta puhuttaessa nousevat esille asenteet, arvot ja sitoutuminen yhteiseen tekemiseen. Hyvään turvallisuuskulttuuriin pääsemiseksi tarvitaan kaikkien oppilaitoksessa työskentelevien panosta. Nummelan ammattiopiston visiona on toimia valtakunnallisesti ammatillisen osaamisen kärjessä. Jollain tavalla turvallisuutta pitäisi alkaa markkinoida tulevaisuutta ja imagoa silmällä pitäen, sillä ammattiopiston vetovoimaisuuden parantaminen edellyttää ajanmukaista, hyvää turvallisuuskuvaa. Nummelan ammattiopiston keskeinen voimavara on ammattitaitoinen ja osaava henkilöstö. Turvallisuustietoisuuden lisääminen ja koulutus tuovat turvallisuusosaamista arjen koulutyöhön. Arjen turvallisuus kouluissa tarvitsee myös koulun johdon sitoutumista ja esimerkkiä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Nummelan ammatillisessa oppilaitoksessa vallitsevan turvallisuuskulttuurin nykytilaa sekä mahdollisuuksia saada aikaan muutos turvallisuuskulttuurissa. Tämän opinnäytetyön teoriaosuudessa luvussa 2 käydään aluksi läpi Luksian koulutuskuntayhtymän kehittämislinjauksia ja Nummelan ammattiopiston turvallisuuden viitekehystä sekä turvallisuussuunnitelmaa. Viime vuosina koulumaailmassa toteutuneita väkivaltatapauksia käydään läpi kuusi tapausta luvussa 3. Lisäksi selvitetään, mitä turvallisuuskulttuurilla tarkoitetaan sekä miten turvallisuussuunnittelu ja turvallisuustietoisuus ovat tärkeä osa hyvää turvallisuuskulttuuria. Tutkimusmenetelmänä on käytetty toimintatutkimusta, jossa havainnoinnin, havainnointiin liittyvän turvallisuuskävelyn ja poistumisturvallisuusharjoituksen kulku sekä teemahaastattelu esitellään tarkemmin luvussa 5. Tutkimuksen tulokset esitellään luvussa 6 ja ne on jaoteltu havainnointien ja teemahaastattelujen mukaisesti. Lopussa tarkastellaan tuloksia ja pohditaan oppilaitosten turvallisuutta sekä esitetään aiheita mahdolliselle jatkotutkimukselle.

1.1 Opinnäytetyön lähtökohta ja tausta

Oli torstai 31.5.2012 ja eräässä suomalaisessa ammattioppilaitoksessa oli viimeisen vuoden opiskelijoiden valmistujaisjuhla. Juhlaan osallistui lähes 400 ihmistä opiskelijat, opettajat ja yleisö mukaanlukien. Juhlaan osallistui myös kaksi nuorta, erään opintoalan valmistuvaa opiskelijaa, hilpeissä tunnelmissa. Nämä kaksi opiskelijaa istuivat keskellä juhlasalia tuoleilla, takit päällä, juoden tölkkiolutta. Jotain oli otettu jo ennen varsinaisen juhlan alkamista, koska äänenkäyttö ja nauru olivat välillä kovaa ja koveni juhlan edetessä. Samalla se aiheutti hämminkiä ja hämmentäviä katseita niin paikalla olleiden opiskelijoiden kuin opettajienkin keskuudessa. Valmistuvien opiskelijoiden omaisia, sukulaisia ja ystäviä oli kokoontunut juhlasalin katsomoon runsain joukoin. Oli havaittavissa vaivaantunut ja tilaisuutta kummeksuva juhlayleisö. Rehtori piti kauniin ja mieleenpainuvan puheen, mutta jäikö se kenellekään mieleen? Kahden nuoren valmistuvan opiskelijan ilakointi todennäköisesti jäi päällimmäisenä mieleen ja puheenaiheeksi muiden opiskelijoiden, opettajien ja katsomossa olleen yleisön keskuudessa. Todellisuudessa ammattiopiston imago oli jo kärsinyt yleisön silmissä. Tilaisuus sai kuitenkin onnistuneen lopun. Valmistuvat opiskelijat saivat päättötodistuksensa ja juhllisuudet odottivat lähipiirissä.

Mikä olisi voinut olla pahin skenaario tässä ammattioppilaitoksen valmistujaisjuhlassa? Nämä kaksi nuorta eivät olisi tulleetkaan juhlaan vain todistuksen vuoksi. Heitä olisi jo pitkään ärsyttäneet opettajat ja kaikki, mikä liittyy koulun toimintaan. Heitä olisi kiusattu luokkatovereiden toimesta, eikä kukaan olisi aiemmin puuttunut asiaan. Opintomenestystäkään ei olisi tullut, joten he olisivat päättäneet tulla esiin rehvakkaasti valmistujaispäivänä. Olisi suunnitelmallisesti hankittu aseita ja panoksia, otettu rohkaisua pullon suusta tarkoituksena luoda historiankirjoitukset uusiksi ja antaa medialle lööppejä. Kukaan ei olisi päivän aikana puuttunut heidän hilpeään juomiseensa, vaikka joku olisi varmaan tehnyt havaintoja humaltuvasta kaksikosta. Kukaan ei olisi puuttunut tai estänyt heitä tulemasta päätösjuhlaan juhlasaliin. Siellä he istuisivat tuoleissaan, takit päällään. Kukaan ei olisi voinut aavistaa, mitä heillä oli takin sisäpuolella. Jos he olisivat halunneet kostaa tai aiheuttaa sekasortoa ampumisella, he olisivat siinä onnistuneet. Pahin skenaario olisi tapahtuessaan ollut valtakunnan puheenaihe numero yksi. Päättäjät olisivat kauhistelleet, tutkintalautakuntia olisi perustettu, mutta osa ihmisistä ei olisi vielä tänäkään päivänä päässyt tragedian ylitse jälkihoidosta huolimatta.

Tämä on vain jossittelua ja hyvin marginaalista, mutta joskus olisi hyvä syventyä miettimään, että mitä jos? Onko meillä tietoa ja ennalta mietittyjä toimintamalleja tällaisten mahdollisten tilanteiden varalle? Miten tässä kyseisessä juhlassa olisi pitänyt toimia? Tämä tapaus ei kuitenkaan jälkikäteen aiheuttanut keskustelua opettajakunnassa, vaikka riskit olivat olemassa. Mielestäni helpoin ja vähiten haittaa aiheuttava toimenpide olisi ollut estää näiden kah-

den opiskelijan osallistuminen juhlaan humalatilaaan perustuen ja pyytää heitä hakemaan todistuksensa opintotoimistosta seuraavana arkipäivänä.

Tämä valmistujaisjuhla järjestettiin Luksian ammattiopiston Nummelan yksikössä, jossa olin itse paikalla torstaina 31.5.2012. Olen jälkikäteen miettinyt, miksi kukaan ei puuttunut tai kenen olisi pitänyt puuttua? En ole valmista vastausta löytänyt, eikä varmaan olekaan yhtä ainoaa tapaa toimia, varsinkin jos asiaa ei ole aiemmin pohdittu. Meillä opettajilla on varmasti hyvin yksilöllinen näkökulma kyseisen juhlan tapahtumista. Meillä on varmasti myös hyvin yksilöllinen näkökulma turvallisuudesta ja me yksilöinä tiedostamme turvallisuuden eri tavalla. Meistä jokainen kokee turvallisuuden tai turvallisuuden tunteen eri tavalla. Minä entisenä poliisina, nykyisenä turvallisuusalan opettajana, koen turvallisuuden ja uhat eri tavalla kuin jonkun toisen aineen opettaja, jolla ei oletettavasti ole samanlaista turvallisuustaustaa -ja tietoisuutta kuin minulla. Tämä episodi antaa hyvän kuvan myös siitä, että millainen on oppilaitoksen suhtautuminen turvallisuuteen. Huono turvallisuuskulttuuri on yleensä seurausta vajavaisesta turvallisuustietoisuudesta. Kahta humalaista opiskelijaa ei olisi tullut koskaan päästää juhlayleisön sekaan, vaan ennaltaestävästi puuttua tilanteeseen välittömästi ennen juhlan alkua.

Tämä valmistujaisjuhla ja siihen liittyvät asiat ovat toimineet lähtökohtana ja kimmokkeena tämän opinnäytetyön tekemiseen. Olen vuodesta 2010 seurannut läheltä työpaikkani Luksian Nummelan ammattiopiston toimintaa turvallisuuden näkökulmasta. Olen pohtinut ja selvittänyt, millä tasolla Nummelan ammattiopiston turvallisuusasiat ovat ja mitä pitäisi tehdä, jotta turvallisuus olisi meidän kaikkien yhteinen asia. Turvallisuuskulttuuria ei varsinaisesti ole, joten turvallisuuden tuominen osaksi ammattiopiston arkea tulisi nostamaan turvallisuuden tasoa ja parantamaan ammattiopiston turvallisuuskulttuuria pitkällä aikavälillä. Olin jo aiemmin perehtynyt peruskoulujen oppilaitosturvallisuuteen Laurean Turvallisuusalan amk-opinnäytetyössänni vuonna 2010, mutta oppilaitosten turvallisuus on ollut lähellä kiinnostuksen kohteitani Jokelan kouluampumisen ajoista vuodesta 2007 lähtien.

Silloin, kun ympäristö on turvallinen, ihminen ei tarvitse turvaa. Mitä enemmän turvatoimia tarvitaan, sitä turvattomammasta tilanteesta on kyse. Oppilaitosten haasteena on erilaisten ihmisiin, ympäristöön ja toimintaan vaikuttavien riskien hallinta. Oppilaitokset ovat kiistatta suurten henkilömääriensä ja monipuolisen toimintansa johdosta huomattavia riskikohteita jokaisessa kunnassa. Kaikkien oppilaitosten tehtävänä on opetuksen lisäksi yleinen kasvatusvelvoite. Keskeistä kansalaiskasvatusta ovat riskitietouteen, vaarojen ennaltaehkäisyyn, ensitoimenpiteiden hallintaan ja avun hälyttämiseen liittyvien tietojen ja taitojen opetus. Esi-merkiksi hyvän paloturvallisuustietoisuuden ylläpitäminen on yksi näistä monista tarpeellisista kansalaistaidoista. (Jaakkola 1998, 110.)

Tämä kansalaiskasvatus aloitetaan jo alakoulussa ja jatketaan yläkoulussa, mutta minkälaista turvallisuuskoulutusta loppujen lopuksi oppilaat saavat? Olen sitä mieltä, että turvallisuuskoulutusta annetaan hyvin vähän, jos ollenkaan ja se johtuu opetushenkilöstön puutteellisesta turvallisuusosaamisesta. Valtakunnallisen ammattiopistojen opetussuunnitelman linjausten mukaan oppimisympäristön tulee olla turvallinen ja ilmapiiriltään ystävällinen sekä edistää oppilaan osallisuutta ja hyvinvointia. Tällaisessa oppimisympäristössä myös opetushenkilöstö viihtyy ja se on omiaan edistämään työhyvinvointia oppilaitoksissa.

Oppilaitosten turvallisuuskulttuuriin liittyen ei ole kovin paljon aikaisempaa tutkimusta, joskin turvallisuuskulttuuriin liittyvää tutkimusta on tehty runsaastikin yritysmaailmassa ja jonkin verran hoitolaitosmaailmassa. Matti Waitinen on tehnyt väitöskirjan Helsingiläisten peruskoulujen turvallisuuskulttuurista ja siihen vaikuttavista tekijöistä vuonna 2011. Näin jälkiviisaana voidaan todeta, että on outoa, ettei aikaisempia turvallisuustutkimuksia, ennen Waitista, ole tehty koulumaailmaan. Suomalaisessa yhteiskunnassa on tyypillistä, että emme kovin helposti myönnä, että meillä saattaa olla ongelmia. Elämme myös yhteiskunnassa, jossa ongelmiin herätään vasta niiden tapahduttua. (Waitinen 2011, 25 -26.)

Suomessa tapahtuneiden koulusurmien jälkeen valtiolta heräsi kauhistelemaan koulujemme turvallisuutta. Tämän jälkeen perustettiin jo tutuksi tulleet ”työryhmät”, joiden tehtävänä oli miettiä oppilaitosten riskejä ja niihin varautumista. Mielestäni suurin riski oppilaitosturvallisuuden näkökulmasta tässä yhteiskunnassa on varautumatta jättäminen eli ei ole varauduttu ja toisaalta varaudutaan jälkikäteen, mikä ei auta akuutissa tilanteessa. Turvallisuuttakin pitäisi pystyä johtamaan, kuten koulun muutakin toimintaa. Olen sitä mieltä, että on vaikea johtaa asioita, joista ei kovin paljon itse tiedä. Tämä saattaa olla hyvinkin monen koulun rehtorin päänvaiva, kun ei oikein ole mitään omakohtaista kosketuspintaa turvallisuusasioihin.

1.2 Opinnäytetyön tavoitteet ja työn rajaus

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä turvallisuustietoisuutta ja tuoda turvallisuus osaksi arjen koulutyötä Nummelan yksikössä. Arjen turvallisuus kouluissa ei synny itsestään, vaan siihen tarvitaan myös koulun johdon sitoutumista. Tavoitteena on saada aikaan turvallisuuskulttuurin muutos Nummelan ammattiopissa. Arjen turvallinen koulutyö koskee koko henkilökuntaa: rehtoria, opettajia, terveydenhoitajaa, opintokuraattoria, opinto-ohjaajia, kiinteistö-vastaavaa, opintotoimiston työntekijöitä, keittiöhenkilökuntaa, siivoojia ja opiskelijoita. Turvallisuuden näkökulmasta kaikki ovat yhtä tärkeitä toimijoita turvallisemman koulun puolesta. Oppimistavoitteiden tulee olla määritelty ennen kuin voidaan lähteä suunnittelemaan opinnäytetyön opiskeluaikataulua. Tavoitteiden tulee olla riittävän selkeitä, jotta niiden seuraminen ja arvioiminen on mahdollista. Tavoitteiden tulee olla myös riittävän haasteellisia,

mutta kuitenkin samalla realistisia, jotta niitä kohti on mielekästä pyrkiä ja motivaatio pysyy yllä.

Turvallisuuskulttuurin muuttaminen vie aikaa, mutta päämäärätietoisella, kaikkia osallistavalla, toiminnalla jotain saadaan varmaan aikaiseksi lyhyemmällä aikajänteellä. Ihmisiä osallistavalla toiminnalla pyritään myös muuttamaan asenteita ja ajattelutapoja myönteisempään suuntaan turvallisuuden suhteen. Turvallisuuskulttuurin muutoksen aikaansaamiseksi Nummelan yksikön turvallisuusjohtamisen on muututtava samaan aikaan, jotta turvallisuus saataisiin osaksi oppilaitoksen strategiaa ja suunnittelua. Turvallisuusjohtaminen auttaa oppilaitosta koulutuksen järjestäjänä suuntamaan resursseja kokonaisturvallisuuden kannalta tärkeisiin asioihin ja kohteisiin.

Tässä opinnäytetyössä yhteistyöhön liittyy koordinointi, kommunikointi, neuvottelu ja konkreettinen yhdessä tekeminen. Yhteistyön luomat odotukset ja sen tarjoamat kehittymisen mahdollisuudet ovat sidoksissa näiden eri toimijoiden kykyyn kokea yhteistyö hyödyllisenä ja palkitsevana toimintamallina. (Isoherranen, Nurminen & Rekola 2008, 26 -28.) Siksi yhteistyön kehittyminen on läheisesti sidoksissa siihen, missä määrin eri toimijat saadaan aktivoitua yhteistyöhön ja missä määrin he voivat kokea vaikuttavansa oman oppilaitoksensa turvallisuuden parantamiseen ja kehittämiseen.

Olen toiminut eri turvallisuusalan tehtävissä 24 vuotta. Viranomaisena olen toiminut työurastani 20 vuotta, ensin 15 vuotta poliisin ammatissa ja 5 vuotta hätäkeskuspäivystäjänä hätäkeskuksessa. Viimeiset 4 vuotta olen toiminut turvallisuusalan lehtorina Länsi-Uudenmaan ammattiopistossa Nummelassa. Pitkä työelämäkokemus turvallisuusalalla antaa minulle etulyöntiaseman tarkastella nykyisen työpaikkani turvallisuusasioita. Koen, että viranomaistaustani antaa minulle enemmän näkemystä nähdä oman työpaikkani turvallisuuden tason ikäänkuin ulkopuolisena tutkijana kuin, että tarkastelisin turvallisuutta pelkästään opettajan näkökulmasta.

Turvallisuusalan opettajana koulujen hyvä turvallisuus kiinnostaa ja ennen kaikkea se, miten ihmiset suhtautuvat turvallisuuteen ja osaavat toimia mahdollisissa vaaratilanteissa. Pelastussuunnitelma pitäisi löytyä joka koulusta, mutta onko opetushenkilöstö tutustunut siihen? Jos ovat tutustuneet, mitä ymmärtävät siitä? Jos ymmärtävät siitä jotain, pyrkivätkö päivittäisessä opetuksessa ja toiminnassaan noudattamaan niitä turvallisuusohjeita, joita pelastussuunnitelmassa pyydetään noudattamaan? Tietävätkö opetushenkilöstö lähimmät poistumistiet ja miten toimia vaaratilanteissa? Miten he kokevat turvallisuuden tunteen? Näiden kysymysten avulla olen herätellyt omia ajatuksiani siitä, mitä Luksian opetushenkilöstö sekä koulun muu henkilökunta oikeasti tietävät turvallisuudesta tai minkälainen on heidän turvallisuustietoi-

suutensa. Oikeanlainen asenne ja tietoisuus turvallisuudesta korreloivat hyvän turvallisuuskulttuurin puolesta.

1.3 Opinnäytetyön merkitys Nummelan ammattiopistolle

Opinnäytetyön merkitys Nummelan ammattiopistolle on mielestäni merkittävä, koska turvallisuus luo hyvinvointia. Historia on jo Suomenkin kouluissa osoittanut sen, että turvallisuuteen ei voi tänä päivänä suhtautua välinpitämättömästi. Siitä on olemassa muutama hyvä esimerkki kappaleessa kolme. Pidän tärkeänä, että jokainen koulun henkilöstöön kuuluva kokee tekevänsä työtä turvallisessa ympäristössä ja myös opiskelijat kokevat kouluympäristönsä turvallisiksi.

Turvallisuus on noussut viime vuosina yhä keskeisemmäksi ihmisten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Turvallisuuden merkitys yhteiskunnassa on lisääntynyt, sillä yhteiskunnan muutokset ovat tuoneet esiin uusia, ennalta arvaamattomia uhkia. Uudenlaiset uhat kohdistuvat myös oppilaitoksiin, niissä opiskeleviin sekä niiden opettajiin ja muuhun henkilökuntaan. Uhkat voivat tulla oppilaitoksen sisältä tai ulkopuolelta. Nummelan yksikössä varautuminen erilaisiin uhkiiin on hyvin haastavaa, sillä oppilaitoksen ovet ovat auki, eikä liikkumista sisätiloissa ole millään tavalla rajoitettu.

Turvallisuuskulttuuri on hyvin kirjavaa tämän päivän kouluissa. Tämä kävi ilmi, kun tutustuin Espoolaisten peruskoulujen turvallisuuskulttuuriin rehtoreita ja opettajia haastatteleamalla vuonna 2009, kun tein opinnäytettä suorittaessani amk-tutkintoa Laurean turvallisuusalan koulutusohjelmassa. Haastattelut tarkastelivat koulujen paloturvallisuutta ja osallistuin myös kaupungin pelastusviranomaisen kanssa koulujen palotarkastuksille. Jo vuonna 2009 jäin ihmettelemään koulujen henkilökunnan heikkoa turvallisuustietämystä ja puutteellista turvallisuusjohtamista.

Lyhyellä kokemuksella voin sanoa, että vielä kirjavampaa on koulujen henkilöstön turvallisuustietoisuus. Olen itse toiminut opetusalaalla neljä vuotta ja minulla on ollut mahdollisuus tutustua Luksian turvallisuuteen keskustelemalla rehtorin ja eri ammattialojen opettajien kanssa. Osallistuin lisäksi kaksi vuotta sitten oppilaitosturvallisuuden erikoistumisopinnoille Laureassa, jotka kyseisestä aiheesta järjestettiin ensimmäisen kerran valtakunnallisesti. Opinnoille osallistui noin 25 opettajaa tai rehtoria eri puolilta Suomea edustaen omaa kouluun. Mukana olivat peruskoulujen, 2. asteen koulujen, lukion ja ammattikorkeakoulun edustajat. Ainoastaan yliopistojen edustajia ei ollut paikalla. Hyvin nopeasti kävi ilmi, että turvallisuusasiat eivät juurikaan näy eri koulujen arjessa. Suurin yksittäinen tekijä oli huono turvallisuustietoisuus ja toinen merkittävä tekijä löytyi koulujen johtamiskulttuurista. Nämä kaksi

tekijää ovat siinä mielessä lähellä toisiaan, että kumpaakin tekijää tarvitaan, jotta voidaan puhua turvallisesta koulusta ja hyvästä turvallisuuskulttuurista.

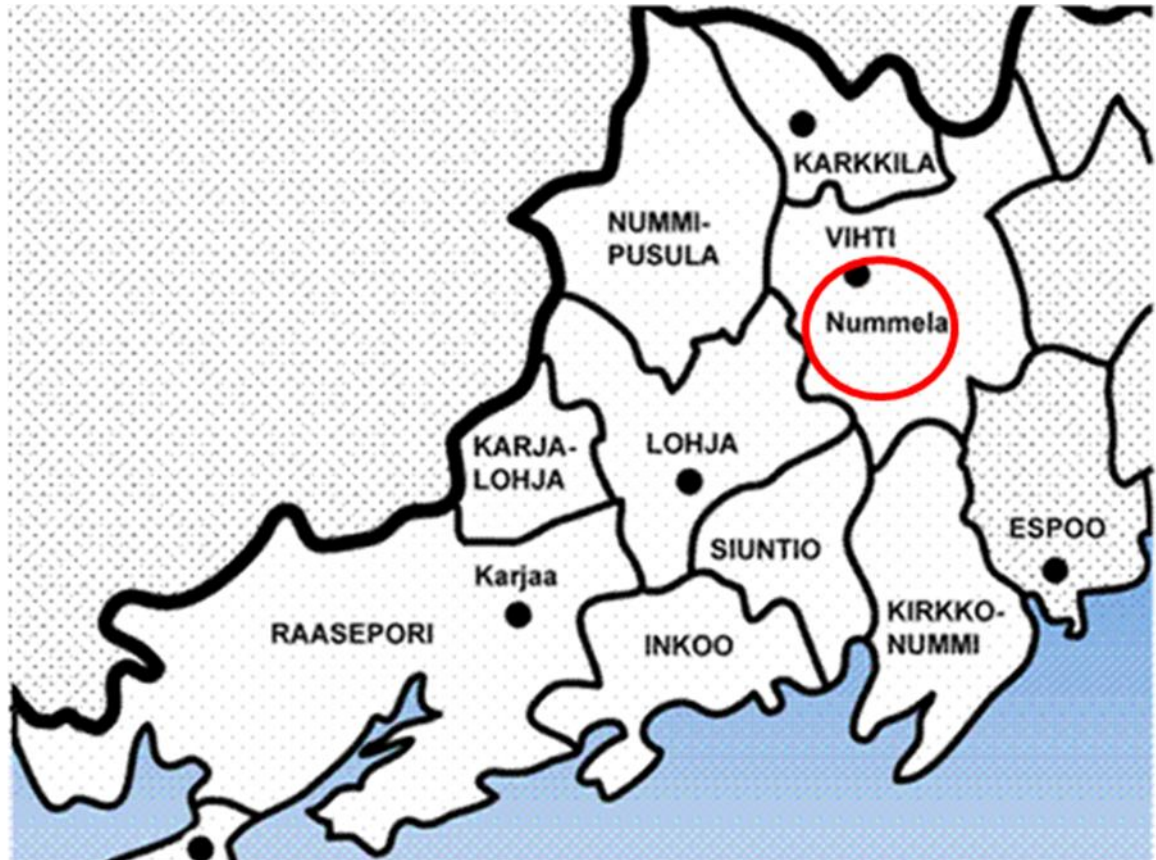
Hyvässä turvallisuuskulttuurissa on ensisijaisesti kyse siitä, että henkilöstöllä on edellytykset suoriutua hyvin työstään, turvallisuutta pidetään organisaatiossa aidosti tärkeänä asiana sekä turvallisuus ymmärretään systemaattisesti ja riittävän laajasti ja toimintaan liittyvistä vaaroista ollaan tietoisia. Yhtä tärkeää kuin vaarojen ja turvallisuuden ymmärtäminen on myös se, että turvallisuuden kehittämisestä koetaan vastuuta ja siihen koetaan voitavan vaikuttaa. Tärkeää hyvässä turvallisuuskulttuurissa on myös se, että perustyötä ja työn kohdetta ymmärretään ja hallitaan. (Reiman, Pietikäinen & Oedewald 2008, 4.)

Koulun arjen turvallisuustyön hoitaminen oman työn ohessa ja osana omaa työtä edellyttää sitoutumista. Koulujen turvallisuustyö käsittää useita eri osa-alueita, kuten paloturvallisuuden, oppilashuollon, väkivallan ja kiusaamisen estämisen, riskien tunnistamisen sekä työturvallisuuden edistämisen. Arjen turvallisuustyö on yhteydessä rehtorin tapaan hoitaa turvallisuusjohtamista koulussa. Mitä useampi henkilö osallistetaan suunnitelmien laatimiseen, sitä kattavammin suunnitelmissa pystytään ottamaan huomioon työpaikan eri vaaratekijät. Osallistamisen kautta tehostuu myös suunnitelmien noudattaminen käytännössä. (Waitinen 2011, 174.)

Osana turvallisuusjohtamista koulun johdon, rehtori etunenässä, tulee olla itse näkyvän sitoutunut turvallisuusajatteluun, jotta se saa vastakaikua myös koulun henkilöstöltä. Vasta henkilöstön sitoutuminen varmistaa sen, että turvallisuusjohtamisajattelu ja sen kautta tulevat toiminnot kehittävät turvallisuuskulttuuria. Turvallisuusjohtamisen keskeinen haaste onkin varmistaa myös työntekijöiden osaaminen, osallistuminen ja motivointi. Vastuu oppimisympäristön kehittämisessä on koulun henkilöstöllä. (Waitinen 2011, 175.)

2 Luksia - Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymä

Luksia eli Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymään kuuluu kymmenen jäsenkuntaa, jotka ovat: Hanko, Inkoo, Karjalohja, Karkkila, Kirkkonummi, Lohja, Nummi - Pusula, Raasepori, Siuntio ja Vihti. Alueen ammatillisen koulutuksen peruspilarit rakennettiin jo 50 vuotta sitten, mutta kuntayhtymän perustehtävä on säilynyt koko ajan muuttumattomana. Kuntayhtymän tärkeimpänä tehtävänä on järjestää jäsenkuntiensa puolesta ammatillista koulutusta ja kehittää työelämän osaamista. Toimintaympäristö on voimakkaasti muuttunut vuosien saatossa tähän päivään asti. Amatilliselta koulutukselta edellytetään yhä läheisempää yhteistyötä alueen työ -ja elinkeinoelämän kanssa ja kykyä vastata muutoksiin. (Luksia -amatillisen osaamisen kärjessä 2013, 2.)

Kuva 1: Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymän alue. (Karvinen 2012).

Luksialla on kolme ammattiopistoa, kaksi Lohjalla ja yksi Vihdissä. Tässä opinnäytetyössä keskitytään Vihdin kunnassa toimivaan Nummelan ammattiopistoon, jonka sijainti on merkitty punaisella ympyrällä Kuvaan 1 (Kuva 1). Ammattiopistot ovat toisen asteen ammatillisia oppilaitoksia, joiden tehtävänä on järjestää ammatillista koulutusta ja siihen liittyviä palveluita. Muut Luksian oppilaitokset ovat: Länsi-Uudenmaan aikuisopisto (toimipisteitä eri puolilla Länsi-Uuttamaata) ja Länsi-Uudenmaan oppisopimuskeskus (Lohjalla). Opiskelijoita on vuosittain noin 7300 ja henkilöstöä 410. (Karvinen 2012.)

Jäsenkuntien yhteenlaskettu väestömäärä on kasvava ja ammatillisen koulutuksen tarve nuorten ja aikuisten keskuudessa on lisääntyvä. Ammatillisen koulutuksen määrälliseen lisäämiseen ja sisällölliseen kehittämiseen vaikuttavat muun muassa työ - ja elinkeinoelämässä tapahtuvat muutokset, tarve saada kaikille peruskoulunsa päättävälle jatko-opintopaikka sekä maahanmuuttajaopiskelijoiden määrän kasvaminen. Kehittämistarpeiden tunnistaminen on tärkeää ja erilaiset mittarit ovat yksi tapa arvioida toimintaamme sekä suunnata resursseja oikeaan suuntaan. (Karvinen 2012.)

2.1 Luksian kehittämislinjaukset

Luksian visiona on toimia valtakunnallisesti ammatillisen osaamisen kärjessä. Tämän vision saavuttamiseksi ja onnistumiseksi yhtenä tekijänä pidetään talouden hallintaa niin, että varmistetaan tuloksellinen koulutustoiminta. Tämä tarkoittaa sitä, että Luksiaan on joka vuosi tulossa riittävästi hakijoita. Luksialla on myös tarjota koulutuspaikka valituksi tulleille sekä perustutkinnon suoritettuaan nämä opiskelijat työllistyvät. Yhteiskuntavastuu on Luksian strategiaan liittyvä keskeinen käsite, joka nähdään myös kasvavassa määrin alueen työ - ja elinkeinoelämän voimavarana, kehittäjänä ja osaavan työvoiman turvaajana. Luksia järjestää ammatillista koulutusta alueen asiakkaiden tarpeiden pohjalta, joten olemme hyvin asiakaslähtöisiä sen suhteen. Tätä voidaan pitää myös strategisena perusvalintana. (Luksia-ammattillisen osaamisen kärjessä 2013, 2-4.)

Työelämävalmiuksien omaksumisen merkitys jo opiskeluaikana on lisääntynyt. Ammattien ja ammattitaitojen uudistaminen edellyttää muutosvalmiutta ammatillisessa koulutuksessa ja sen opetus suunnitelmissa. Samalla ammattikoulutuksen tuloksellisuuden merkitys on lisääntynyt. Koulutuksen järjestäjien tuloksellisuutta arvioidaan sekä vertaillaan keskenään. Paikallisen ammatillisen koulutuksen jatkuvalla kehittämisellä pyritään siihen, että kuntayhtymä on myös jatkossa kilpailukykyinen ja houkutteleva vaihtoehto jäsenkuntiansa nuorille. Opiskelijoiden odotukset ja vaatimukset opiskeluympäristön toiminnallisille puitteille ja opetusjärjestelyjen laadulle ovat lisääntyneet. Opiskelupaikan valintaan vaikuttaa entistä enemmän koulutuksenjärjestäjän maine ja julkisuuskuva. (Luksia -ammattillisen osaamisen kärjessä 2013, 2-4.)

Ammatillinen koulutus on yhä enemmän kokonaisuus, joka edellyttää koulutuksen järjestäjältä joustavaa kykyä palvella sekä työelämään siirtyvien että työssä olevien koulutustarpeita. Asiakkuuksien kokonaisvaltaiset osaamisen kehittämiskäsitteet ja kumppanuuksien rakentaminen kilpailutekijöinä lisääntyvät. Asiakaskeskeisyys on tärkeä arvo Luksiassa. Asiakkaita ovat opiskelijat, yritykset ja yhteisöt sekä yhteistyökumppanit. Luksia osallistuu vastuullisesti asiakkaidensa ammatillisen osaamisen kehittämiseen. Opiskelija on kuitenkin tämän kaiken keskiössä asiakaskeskeisyyden näkökulmasta. Henkilöstön näkökulmasta Luksia onnistuu, jos sillä on ammattitaitoinen ja hyvinvoiva henkilöstö. Luksia tarvitsee ajanmukaisen oppimisympäristön, jotta sillä olisi vetovoimaa asiakkaiden eli opiskelijoiden saavuttamiseksi. (Luksia -ammattillisen osaamisen kärjessä 2013, 10-11.)

Tähän kokonaisuuteen voidaan sisällyttää myös turvallisuus, vaikka sitä ei mainitakaan kehittämislinjauksissa. Pidän sen puuttumista suurena puutteena, joka mielestäni kertoo kuntayhtymän johdon suhtautumisesta turvallisuuteen. Se voi johtua myös vajavaisesta turvallisuustietoisuuden puutteesta, kuitenkin Luksian mainetta ja julkisuuskuvaa pidetään tärkeänä.

Luksia suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja kehittää toimintaansa johdonmukaisesti ilman mainintaa turvallisesta koulusta. Luksian menestystekijöiden takana on aina paljon henkilökohtaista osaamista - tuotteen tai palvelun haluttavuus sekä saatavuus eivät yksin riitä. Menestykseen tarvitaan myös eri koulutusalojen positiivista kehitystä, sujuvia palveluprosesseja sekä kaikkea tätä toteuttava osaava henkilöstö. Olen melko varma siitä, että osaava henkilöstö pystyy myös omaksumaankin turvallisen tavan toimia, jos se tuodaan yhtenä strategian kehittämislinjauksena kuntayhtymän johdon taholta. (Luksia -ammattillisen osaamisen kärjessä 2013, 8-9.)

2.2 Nummelan ammattiopisto

Nummelan ammattiopisto sijaitsee Vihdin kunnassa Nummelassa, joka tarjoaa ammatillista koulutusta. Tavoitteena on pitkällä tähtäimellä luoda Nummelan ammattiopistolle edellytykset turvallisuustoiminnan päämäärätietoiseen toteuttamiseen ja kehittämiseen. Kohteena on Nummelan Ojakkalantie 2 yksikkö, jossa on 750 oppilasta ja 80 opettajaa sekä 20 muuta henkilökuuntaan kuuluvaa. Myöhemmin tietoja ja tuloksia voidaan mallintaa muihin Luksian yksiköihin. Ammattikoulutus muodostuu ammatillisista perustutkinnoista ja lisäkoulutuksena suoritettavista ammatti- ja erikoisammattitutkinnoista. Sekä nuoret että aikuiset voivat opiskella samoihin ammatillisiin perustutkintoihin. Ammatilliseen koulutukseen hakeudutaan pääsääntöisesti perusopetuksen päättövaiheessa tai lukiokoulutuksen päättyessä valtakunnallisen yhteishaun kautta. (Luksia 2014.)

Nummelassa ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Niin ikään tavoitteena on tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi, tukea elinikäistä oppimista ja antaa tarpeellisia tietoja ja taitoja jatko-opintoihin, harrastuksiin ja persoonallisuuden kehittämiseen. (Luksia 2014.)

Ammatillisia perustutkintoja voi Nummelassa suorittaa kuudella koulutusallalla: kulttuuriala, yhteiskuntatieteiden-, liiketalouden- ja kaupan ala, luonnontieteiden ala, tekniikan- ja liikenteen ala, sosiaali- ja terveysala sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousala. Toisen asteen kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin kuuluu ammatillisia opintoja ja niitä tukevaa työssäoppimista. Työssäoppiminen tarkoittaa ammatilliseen koulutukseen kiinteästi kuuluvaa opintojen osaa. Tutkintoihin sisältyy työssäoppimista vähintään 20 opintoviikkoa. Työssäoppiminen on opiskelumenetelmä, jossa osa tutkinnon tavoitteista opitaan työpaikalla, käytännön työtehtävissä. Työssäoppiminen on tavoitteellista, ohjattua ja arvioitua opiskelua. Työpaikalla opiskelijaa ohjaa työpaikan henkilöstöön kuuluva työpaikkaohjaaja. Arvioinnin suorittaa työpaikkaohjaaja yhdessä opettajan kanssa, myös opiskelija osallistuu arviointikeskusteluun. (Luksia 2014.)

Ammatillinen koulutus on tarkoitettu sekä työelämään siirtyville nuorille että työelämässä oleville aikuisille. Aikuiset voivat opiskella samoihin ammatillisiin perustutkintoihin kuin nuoret. Heillä on myös mahdollisuus osallistua ammatilliseen lisäkoulutukseen, joka on ammatillisen peruskoulutuksen jälkeistä jatko- ja täydennyskoulutusta. Ammatillisen koulutuksen yleisenä tavoitteena on kohottaa ammatillista osaamista, kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeista, edistää työllisyyttä sekä tukea elinikäistä oppimista. Ammatilliset perustutkinnot antavat laajat perusvalmiudet alan tehtäviin ja erikoistuneempaa osaamista jollakin osa-alueella sekä yleisen jatko-opintokelpoisuuden yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin. (Luksia 2014.)

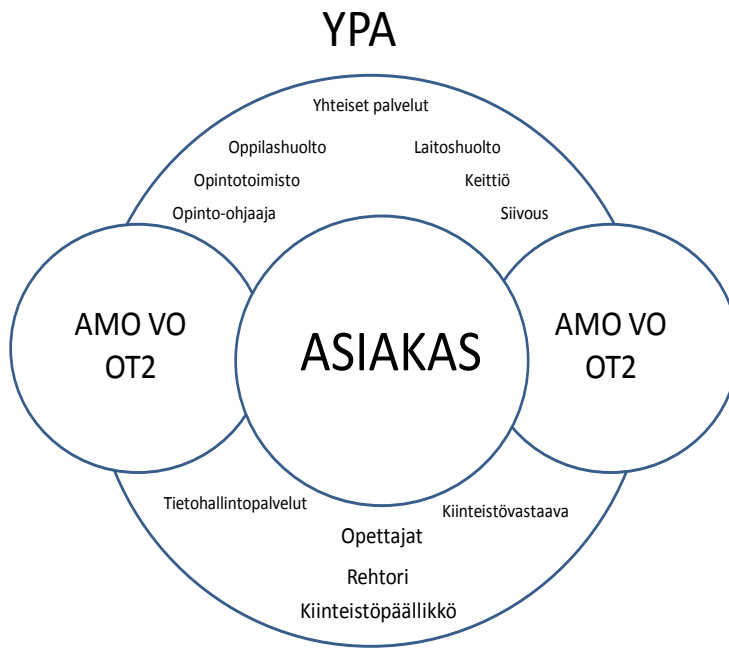
Kehittämistavoitteet perustuvat valtioneuvoston hyväksymään koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmaan. Vuosia 2011 - 2016 koskevassa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa ammatillisen koulutuksen painopisteitä ovat mm. koulutuksen laadun, työelämävastaavuuden ja vaikuttavuuden kehittäminen, ammatillisen osaamisen vahvistaminen, ammatillisen koulutuksen tehokkuuden lisääminen, koulutustakuu sekä tasa-arvo elinikäisessä oppimisessa. Ammatillisesta koulutuksesta vastaa opetus- ja kulttuuri-ministeriössä koulutuspolitiikan osaston ammatillisen koulutuksen vastuualue. (Opetus - ja kulttuuriministeriö 2014.)

2.2.1 Nummelan ammattiopiston turvallisuuden viitekehys

Myös Nummelan ammattiopiston visiona on toimia valtakunnallisesti ammatillisen osaamisen kärjessä. Turvallisuudesta ei kovin paljon puhuta, kun halutaan olla ammatillisen osaamisen kärjessä. Jollain tavalla turvallisuutta pitäisi alkaa markkinoida tulevaisuutta ja imagoa silmällä pitäen. Valtio rahoittaa toimintaamme tarpeidemme mukaisesti ja ammattiopiston tulee olla kiinnostava ulospäin. Nummelan ammattiopiston vetovoimaisuuden parantaminen edellyttää ajanmukaista, hyvää turvallisuuskuvaa. Nummelan ammattiopisto ei toistaiseksi ole joutunut taistelemaan olemassaolostaan, koska asiakkaita eli opiskelijoita on riittänyt Uudellamaalla. (Karvinen 2012.)

Turvallisuuden keskiössä on asiakas eli opiskelija ja ympärillä eri toimijoita, joiden tehtävänä on luoda opiskelijalle turvallinen oppimisympäristö. Siihen kuuluvat olennaisina osina yleiset palvelut (YPA), johon kuuluvat oppilashuolto, opintotoimisto, opinto-ohjaaja, laitoshuolto, keittiö ja siivous työntekijöineen. Tukipalveluina näille kaikille toimijoille ovat eri opintoalojen opettajat ja tietohallintopalvelut (ATK) sekä kiinteistövastaava (OT2) Ojakkalantie 2 kiinteistön alueella. Rehtori vastaa AMO VO OT2 kiinteistön eli koko oppilaitoksen turvallisuudesta. Hänellä on apunaan vuonna 2012 päivitetystä turvallisuussuunnitelmasta nimetty turvallisuusjohtaja (nykyinen Luksian kiinteistöpäällikkö). Kaikki nämä ovat kuitenkin tärkeitä toimijoita AMO VO OT2 turvallisuuden kentässä.

Alla olevassa kuviossa (Kuvio 1) on Nummelan ammattiopiston turvallisuuden viitekehys johtamisen näkökulmasta. Kuviossa 1 tarkoitetaan AMO VO OT2 (ammattiopisto, Vih-ti/Ojakkalantie, Ojakkalantie 2 kiinteistö) opinnäytetyön kohteena olevaa Nummelan ammattiopistoa.

Kuvio 1: Nummelan ammattiopiston turvallisuuden viitekehys.

Johtamisen näkökulmasta rehtori on tässä kokonaisuudessa paljon vartijana, vaikka tavoitteena on, että sinä, minä ja me kaikki yhdessä teemme Nummelan ammattiopistosta turvallisen oppimisympäristön. Tässä kuviossa esitetyillä tahoilla ainoastaan rehtori ja kiinteistöpäällikkö ovat tietoisia omista vastuistaan kokonaisturvallisuuden suhteen. Toinen asia on, että mikä on heidän turvallisuustietoisuutensa todellisuudessa ja miten he mieltävät omat turvallisuusvastuunsa Nummelan ammattiopistossa. Nummelan ammattiopistossa turvallinen toiminta on menestyksellisen toiminnan edellytys ja tärkeä osa oppilaitoksen vastuullisuutta. Ennaltaehkäisevän turvallisuustyön avulla ammattiopisto haluaa luoda oppilaitoksesta kaikille turvallisen työpaikan. Turvallisuusjohtamisen lähtökohtana on, että kaikki toiminta on turvallista oppilaitoksen opiskelijoille, työntekijöille, yhteistyökumppaneille, vieraille ja ympäristölle. Nummelan ammattiopiston turvallisuuden nykytilan viitekehyksessä tulee huomioida kaikki toimijat rehtorista siivoajaan ja päinvastoin. Turvallisuustietoisuutta tulee lisätä kaikkien kohdalla kouluttamalla ja eri toimijoita osallistamalla. Tämä on mielestäni ainoa tie ja varsin

pitkä sellainen, mutta jostain on aloitettava ja toivottavasti tämä kehittää vaiheittain ammattiopiston turvallisuuskulttuuria. (Paasonen 2012, 96-99.)

2.2.2 Nummelan ammattiopiston turvallisuussuunnitelma

Koko Luksiassa ja näin ollen myös Nummelan ammattiopistossa päivitettiin turvallisuussuunnitelma keväällä 2012 ja samalla nimitettiin Luksialle turvallisuusjohtaja. Turvallisuusjohtajana toimii koko Luksian kiinteistöpäällikkö, joka pääsääntöisesti toimii Luksian Lohjan yksikössä. Turvallisuussuunnitelman tekeminen ulkoistettiin toisen oppilaitoksen turvallisuusalan opiskelijoille keväällä 2012. Turvallisuussuunnitelman tarkoituksena on luoda perusteet Nummelan ammattiopiston tiloissa oleskelevien henkilöiden omatoimiseen suojeluun, ennaltaehkäistä ja antaa toimintaohjeita erilaisia vaara-, onnettomuus- ja rikostilanteita varten. Turvallisuussuunnitelman lähtökohtana on taata henkilökunnalle ja opiskelijoille fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden edellytykset. Nummelan ammattiopiston vastuulla on pyrkiä luomaan turvallinen ympäristö ennaltaehkäisemällä turvallisuutta vaarantavia tekijöitä. Turvallisuuden vaarantuuessa on ryhdyttävä toimenpiteisiin vahinkojen minimoimiseksi, tilanteen korjaamiseksi sekä vaaratilanteesta toipumiseksi. Turvallisuussuunnitelman tarkoituksena on tukea oppilaitoksen päivittäistä turvallisuustoimintaa. (Luksian turvallisuussuunnitelma 2012, 4.)

Olen sitä mieltä, että yleisellä tasolla jonkun asian uudelleen päivittämisen vaara piilee siinä, että tukeudutaan liikaa jo olemassaolevaan vanhaan suunnitelmaan. Tällä tarkoitan sitä, että ei vaivauduta tekemään riittävästi kenttätyötä ja selvittämään, miten ympäristö tai turvallisuusasiat ovat muuttuneet viimeksi laaditun suunnitelman jälkeen. Edellisestä suunnitelmasta on voinut kulua useita vuosia. Tämä johtaa siihen, että suunnitelma pysyy vanhankaltaisena, ainoastaan vastuuhenkilöiden sekä muiden yhteyshenkilöiden nimet vaihtuvat. Nummelan ammattiopiston turvallisuussuunnitelman on tarkastanut turvallisuusjohtaja, josta on merkintä suunnitelmassa. Suunnitelmasta ei löydy merkintää, että kuntayhtymän hallitus olisi hyväksynyt sen tai että suunnitelma olisi toimitettu Länsi-Uudenmaan pelastuslaitokselle, vaikka suunnitelmassa on varattu paikka merkinnöille. Turvallisuussuunnitelma löytyy Luksian intranetista. Minulla meni puoli tuntia aikaa löytää se, koska olin kiinnostunut sen sisällöstä. Turvallisuussuunnitelma ei ole helposti kaikkien saatavilla, kuten sen tulisi olla. Tänä päivänä jotkut ihmiset eivät vaivaudu tai ehdi etsimään tietoa, jos joku asia on liian vaikeasti saatavilla tai löydettävissä. Tosin ei tämän päivitetyn turvallisuussuunnitelman olemassaolosta tiennyt kovin moni Nummelan henkilöstöön kuuluva, kun sitä heiltä kysyin eräässä turvallisuuteen liittyvässä palautetilaisuudessa.

Mielestäni oppilaitosten eri osa-alueiden paras asiantuntijuus löytyy oppilaitoksen sisältä. Valitettavasti asiantuntijuutta oppilaitoksen sisältä hyödynnetään liian vähän. Nummelan ammattiopistossa löytyy riittävästi asiantuntijuutta ja osaamista kertomaan, mitä asioita tulisi

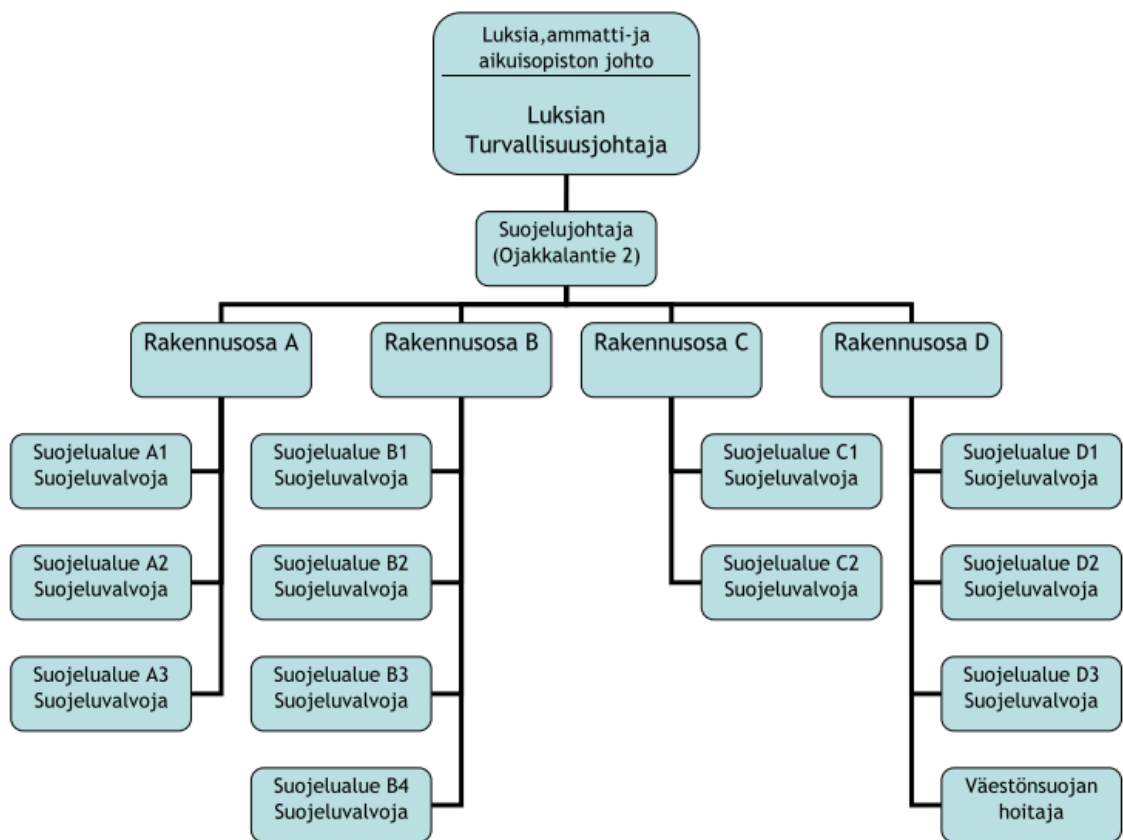
ottaa huomioon turvallisuussuunnitelman laatimisessa. Tätä ei oltu hyödynnetty. Mielestäni tämä päivitetty turvallisuussuunnitelma on kirjoitettu hyvin yleisellä tasolla niin, että se soveltuisi mihin tahansa oppilaitokseen samanlaisena. Perustelen tätä sillä, että tein selvityksen turvallisuuden nykytilasta Nummelan ammattiopistoon puoli vuotta päivitetyn turvallisuussuunnitelman tekemisen jälkeen, josta enemmän tuloksissa luvussa 6.1.

Oppilaitokset harvemmin ovat täysin identtisiä toistensa kanssa, joten rakenteelliset ratkaisut, ympäristö sekä todelliset riskit ovat erilaisia. Vaikutusta on myös sillä, onko sijainti keskeinen pelastuslaitoksen vieressä vai syrjäinen, jonne avun saanti kestää pitempään. Oppilaitoksen näkökulmasta turvallisuussuunnitelman tulisi palvella parhaalla mahdollisella tavalla sitä yhteisöä ja niitä ihmisiä, jotka kyseisessä oppilaitoksessa työskentelevät ja asioivat. (Sisäasiainministeriö 2009, 19.) Nummelan ammattiopiston kohdalla paras lopputulos olisi saatu osallistamalla henkilökuntaa suunnitelman laatimisessa. Henkilökunnalla on parempi tuntuma todellisiin arjen riskeihin ja näin ollen suunnitelmasta olisi saatu yksityiskohtaisempi. Osallistaminen palvelee myös suunnitelman jalkauttamista ja turvallisuustason paranemista. On tärkeä tietää, mistä apu tulee, jos meidän koulussamme palaa tai ammutaan. Kun tiedämme riskit itse, on niitä helpompi hallita.

Onnettomuuksien ja vahinkojen ennaltaehkäisystä sekä pelastus- ja ensiapu- ja muista kiireellisistä tehtävistä vastaavat oppilaitoksen suojeleorganisaation henkilöstö suojelejohtajan johtamana. Organisaatiossa on jokaisella oma tehtävänsä, jonka he hoitavat muun työnsä ohella. Suojeleorganisaatioon kuuluvat ylin johto, turvallisuusjohtaja, suojelejohtaja ja suojelealueiden suojelevalvojat sekä heidän varahenkilönsä. (Luksian turvallisuussuunnitelma 2012, 20.)

Turvallisuussuunnitelmassa on sanottu, että henkilöstön tulee perehtyä turvallisuussuunnitelmaan ja heidät tulee kouluttaa ja perehdyttää tehtäviinsä. Luksian johdon tulee omalta osaltaan mahdollistaa suojeleorganisaation toiminta antamalla sen henkilöstölle resurssit tehtävien suorittamiseen. Turvallisuus ja riskienhallinta eivät ole osana Luksian johdon strategiaa ja prosesseja, joten suojeleorganisaation toiminta ei voi myöskään olla riittävän hyvällä tasolla. (Luksian turvallisuussuunnitelma 2012, 20 -21.) Nummelan ammattiopiston suojelevalvojia aloitettiin perehdyttämään tehtäviinsä melkein kaksi vuotta suunnitelman valmistumisen jälkeen ja kaikki suojeleorganisaatioon kuuluvat eivät vielä tiedä tehtäviänsä. Usein luullaan, että oppilaitos on turvallinen, kun on olemassaoleva turvallisuussuunnitelma. Hyvä henkilöstö on mielestäni oppilaitoksen tärkein toimija silloin, kun hätä on suurin. Turvallisuussuunnitelmaan perehdyttäminen ja kouluttaminen henkilöstölle kertoo mielestäni johdon sitoutumisesta hyvään turvallisuuteen sekä myös hyvästä turvallisuuskulttuurista. Kouluttamatta jättäminen taas antaa mielestäni toisenlaisen signaalin koulun turvallisuudesta ja johdon tavasta toimia.

Seuraavassa kuviossa (Kuvio 2) on hahmotelma Luksian Nummelan ammattiopiston suoje-
 luorganisaatiosta, jossa ainoastaan Luksian turvallisuusjohtajalla (kiinteistöpäällikkö) ja suoje-
 lujohtajalla (rehtori) on jonkinlainen käsitys omista vastuistaan ja tehtävistään. Muuten tilanne
 on vasta suunnitteluasteella, kun puhutaan muiden suoje luorganisaatioon kuuluvien vastuista.
 Suoje lualueet on loogisesti järjestetty rakennusten ja koko kiinteistön pohjan mukaisesti.
 Nummelan ammattiopiston kampus on jaettu neljään eri suoje lualueeseen A-D, joissa on ni-
 metty omat suoje luvalvojat ja heille varahenkilöt. On ajateltu, että suoje luvalvojana voisi
 olla kyseisellä alueella toimivan koulutusalan opettaja. Vastuut ja tehtävät tulee selvittää ja
 kouluttaa. (Luksian turvallisuussuunnitelma 2012, 24-25.)

Kuvio 2: Nummelan ammattiopiston suoje luorganisaatio. (Luksian turvallisuussuunnitelma 2012, 23).

3 Toteutuneita kouluväkivaltatapauksia Suomessa vuosina 2007-2013

Turvallisuudesta keskustelu on lisääntynyt koulun käytäväkeskusteluissa koulumaailmaa järkyttäneistä vakavista tapahtumista Suomessa. Jokelan koulusurman jälkeen vuonna 2007 suomalaiset eivät voineet uskoa, että Suomessa voisi tapahtua jotain näin kamalaa. Hieman reilu vuosi Jokelan jälkeen vuonna 2008 tapahtumat toistuivat Kauhajoella. Jokelassa varautuminen oli erittäin heikkoa, sillä eihän tällaista tragediaa osattu odottaa. Tapahtumahetkellä koululla olleet ihmiset, koulun henkilökunta ja opiskelijat, eivät tienneet, mitä tulisi tehdä. Toinen vaihtoehto on, että tiedettiin, mutta ei kyetty toimimaan stressin ja kauhun keskellä. Viranomaisten toiminta ja yhteistyö oli yhtä heikkoa, suorastaan ammattitaidotonta. Kauhajoella ihmisten toiminta oli täysin päinvastainen. Hätäkeskukseen soitettiin välittömästi ja apu saatiin lähtemään heti tapahtumapaikalle. Viranomaisten reagointi oli aivan toista luokkaa kuin Jokelassa. Lieneekö syynä se, että vastaavanlainen tapaus oli vielä tuoreessa muistissa. Toiminta näytti ulospäin hyvin ammattimaiselta ja sitä se myös olikin. Tehtiin hyvin se, mitä siinä tilanteessa voitiin tehdä. Näihin kahteen tragediaan palaan omissa kappaleissaaan. (Waitinen 2011, 1-2.)

Näissä kahdessa tapauksessa jäi sellainen mieli, että yhteiskunta herää toimimaan vasta, kun jotain oikeasti tapahtuu. Koulusurmat selvästi aiheuttivat, ainakin hetkellisesti, oppilaitoksissa pelkoa tällaisten tapahtumien mahdollisuudesta. Vasta nämä viime vuosikymmenen ikävät tapahtumat ovat nostaneet koulujen turvallisuusasiat myös julkisen sanan ja yleisen keskustelun aiheeksi. (Sisäasiainministeriö 2009, 2.) Idea opinnäytetyöstäni sai alkunsa kevään 2012 Luksian valmistujaisjuhlan jälkeen, josta kerroin opinnäytetyön luvussa 1.1. Juhlatilaisuus oli kokonaisuudessaan outo ja kaikin puolin hämmentävä niin opiskelijoiden, opettajien kuin yleisönkin näkökulmasta. Mieleeni tulivat silloin vanhat koulusurmat tapahtumineen ja ajatus samanlaisten tapahtumien mahdollisuudesta.

Vuosien ajan suomalaisiin oppilaitoksiin kohdistuneista erilaisista uhkista ja tositilanteista on kirjoitettu mediassa. Miten näissä tositilanteissa on toimittu oppilaitoksen henkilökunnan toimesta? Onko osattu varautua uhkiin tai osattu toimia turvallisuutta edistävällä tavalla? Usein uhkaavassa tilanteessa joudutaan tekemään päätöksiä muutamassa sekunnissa. Oikeanlainen opettajan toiminta kertoo jotain myös yksilön turvallisuustietoisuudesta ja mahdollisesti koko oppilaitoksen turvallisuuskulttuurista, sillä turvallisuustoimintaa on mahdollisesti harjoitettu etukäteen. Kerron muutamasta suomalaista koulumaailmaa järkyttäneestä tapauksesta, joita olen mielessäni peilannut omaan oppilaitokseeni, jossa toimin turvallisuusalan opettajana. Olen pohtinut, että osaisimmeko me Nummelan ammattiopiston opettajat ja muu henkilökunta omatoimisesti toimia näissä tilanteissa? Onko meillä valmiuksia omatoimiseen varautumiseen? Turvallisuusuhkiin ei ole helppo reagoida oikein, jos ei ole miettinyt tai sisäistänyt jotain toimintamallia etukäteen. Jos me palokellojen soidessa tiedämme, mihin suuntaan läh-

demme poistumaan turvallisesti, meillä todennäköisesti on mietittynä etukäteen turvallinen poistumistie. (Waitinen 2005, 33).

Kaikkeen on mielestäni mahdotonta varautua etukäteen, mutta ennaltaestävällä toiminnalla ja etukäteen turvallisuusasioita pohtimalla mahdollisuudet selviytyä vaarallisista tilanteista paranee huomattavasti. Näissä esille ottamissani tapauksissa tarkastelen toimintaa sekä opettajana toimimisen että viranomaisen näkökulmasta, jona työskentelin ennen opettajaksi tuloa. Pysin samaistumaan tilanteisiin mielikuvissani ja pohtimaan, missä tapauksissa toimintaa ja suojautumista on mahdollisesti harjoitettu etukäteen. Turvallisen toiminnan harjoittelu yleensä kertoo jotain positiivista kyseisen ympäristön ja ihmisten turvallisuuskulttuurista. Olen työskennellyt 15 vuotta poliisina Liikkuvassa poliisissa Helsinki-Vantaan lentoaseman yksikössä ja 5 vuotta hätäkeskuspäivystäjänä Helsingin hätäkeskuksessa. Näinkin pitkään turvallisuusalanalla toimineena omaan mielestäni jonkinlaisen sisäänrakennetun tavan toimia turvallisesti.

Turvallisuutta voidaan harjoitella etukäteen ja se on omiaan luomaan turvallisuudentunnetta ja oikeanlaista turvallisuuskulttuuria. Usein turvallisuus oppilaitoksessa koetaan tärkeäksi asiaksi, mutta mitään toimenpiteitä asioiden eteenpäinviemiseksi ei kuitenkaan tehdä. Paljon on tehty, ainakin paperilla, mutta se ei vielä riitä. Toisin sanoen, paljon on vielä tehtävää. Oppilaitosten ylin johto on kuitenkin vastuussa oppilaitoksen turvallisuudesta. Oppilaitoksen rehtori vastaa kaiken muun ohella myös oman koulunsa turvallisuuteen liittyvistä asioista ja keskimäärin koko koulun turvallisuuskulttuuri on parempi, jos rehtori on kiinnostunut oman koulunsa turvallisuudesta. Olen myös seurannut oppilaitosten ja koko yhteiskunnan kehittymistä oppilaitosturvallisuuden näkökulmasta. (Paasonen 2012, 105-107.)

3.1 Jokela 7.11.2007

Jokelassa tapahtui 7.11.2007 surmatyö, jossa lukiolainen ampui koulukeskuksessa kahdeksan henkilöä ja itsensä. Koulusurmat olivat monisyinen ja monipolvinen tapahtuma ja samalla tahallinen rikollinen teko, joka oli murhan tunnusmerkistössä tarkoitettulla tavalla suunnitelmallinen. Koulusurmien tekijän syrjäytyminen oli erityislaatuista, mikä oli seurausta useista osatekijöistä. Tekijä sai mallin koulusurmiin internetistä ja löysi sieltä samanhenkistä keskusteluseuraa. Hän myös pystyi internetin avulla selvittämään aikaisempien koulusurmaajien motiiveja ja ajatuksia. (Waitinen 2011, 17-18.)

Huhtikuussa 1999 Yhdysvalloissa, Coloradon osavaltiossa, kaksi opiskelijaa hyökkäsivät omaan kouluunsa Columbine High Schooliin. He tappoivat 13, haavoittivat 23:a ja lopuksi tappoivat toisensa. (Langman 2009, 29.) Beniyk (2009, 42-44) on Laurean turvallisuusalan koulutusohjelman opinnäytetyössään pohtinut eri kouluampujien taustoja ja käyttäytymistä ja todennut,

että Jokelan tapauksessa kouluampuja osallistui Columbinen kouluammuskeluasioita käsittelevään verkkoyhteisöön, jossa kouluampuja toteutti suunnitelmaansa internetissä ja käytti runsaasti aikaa siellä. Columbinea käsittelevässä verkkoyhteisössä kirjoittelu oli jossain määrin tapahtumaa ihannoivaa. Jokelan kouluampuja näki kirjoitustensa mukaan yhteiskunnassa epäkohtia, jotka tekivät hänen elämästään onnettoman. Hän uskoi teollaan parantavansa yhteiskunnan oloja ja inspiroivansa muita samanlaisiin tekoihin.

Jokelan koulukeskuksessa ei ollut varauduttu koulusurmien kaltaiseen uuteen tilanteeseen. Viranomaisetkaan eivät olleet varautuneet tämänkaltaiseen tapahtumaan. Heidän yhteistointinsa kangerteli tapahtuman yhteydessä muun muassa siten, että pelastustointia ei missään kohti varsinaisesti hälytetty paikalle. Pelastustoimen yksiköt saapuivat lähinnä MediHelin helikopterin lennonvarmistustehtävään. (Waitinen 2011, 18.) Jokelan kaltaisessa tapahtumassa avun nopea perille tulo olisi ollut ensisijaisen tärkeää. Hätänumeroon soittaminen olisi tullut tehdä heti, sillä avunsaannille tulee kuitenkin viivettä. Sitä suurempi viive, mitä kauemmin menee aikaa ensimmäiseen puheluun 112 hätänumeroon. Jokela sijaitsee haja-asutusalueella, joten kyseisen sairaanhoitopiirin antamat ohjeet pelastusyksiköiden laatuun ja määrään ovat erilaiset kuin taajaan asutuilla alueilla. Haja-asutusalueilla etäisyydet ovat yleensä pitempiä, joten ambulanssin paikalle tulo kestää pitempään. (Oikeusministeriö 2009, 73-74.)

Toiminnallisesti viive voi tulla myös siitä, että sekä soittaja että hätäkeskuspäivystäjät ovat molemmat hätääntyneitä. Nämä ovat luonnollisesti ihmiselle erittäin haastavia tilanteita, kun ne tapahtuvat odottamatta. Näitä toimintamalleja myös hätäkeskuspäivystäjän pitää harjoitella etukäteen. Olen toiminut hätäkeskuspäivystäjänä viisi vuotta ja tiedän, ettei päivystäjä voi etukäteen arvailla puhelun sisältöä. Otan esimerkin ampumavälikohtauksesta, jossa päivystäjän on nopeasti kirjattava, mitä on tapahtunut ja missä osoitteessa sekä hälytettävä ambulanssi ja poliisi paikalle. Samalla tulisi kysellä tietoja mahdollisesta tekijästä, tekijän poistumissuunnasta ja antaa ohjeita soittajalle uhrin pelastamiseksi sekä rauhoitella hysteristä soittajaa. Tapahtumapaikalle matkalla olevat yksiköt haluavat tärkeitä tietoja siitä, onko ampuja vielä paikalla. Nämä ovat äärimmäisen tärkeitä yksityiskohtia tehtävään liitettyjen yksiköiden työturvallisuuden vuoksi. Ambulanssiyksikkö ei mene kohteeseen ennen poliisin saapumista paikalle ja yleensä tehtävään liitetään useampi poliisipartio. Hätäkeskuspäivystäjällä on samaan aikaan hoidettavana monta asiaa ja tämän kaiken on tapahduttava muutaman minuutin sisällä.

Opetusministeriön työryhmän tehtävänä oli Jokelan tapauksessa valmistella ja koordinoita toimia, joilla tuetaan koulu yhteisöjä ja rakennetaan turvallisuutta. Jokelan koulusurmien johdosta koulun pelastussuunnitelmissa oli jatkossa huomioitava myös riski kouluammuskelusta, ja sen varalta tuli poistumisturvallisuutta ja sisälle suojautumista ohjeistaa entistä perus-

teellisemmin. Oikeusministeriön julkaisemassa Jokelan koulusurmien onnettomuustutkintaraportissa (2009, 123) suositellaan koulujen kokonaisturvallisuuden parantamista seuraavasti:

" Suositus 6: Sisäasiainministeriön ja opetusministeriön tulisi ohjeistaa koulujen kokonaisturvallisuuden suunnittelu, eri suunnitelmien yhteensovittaminen ja suunnitelmien käyttöönottaminen. Suunnitteluun tulee kuulua erilaisten riskien tunnistaminen ja niiden toteutumisen ennaltaehkäisy. Tämä saattaa edellyttää esimerkiksi kuulutuslaitteistoja, lukitusjärjestelyjä tai muita rakenteellisia ratkaisuja sekä toimintamalleja eri uhkatilanteisiin." (Oikeusministeriö 2009, 123.)

Tämän suosituksen pohjalta Opetushallitus toteutti vuonna 2008 koulutustilaisuuksia eri puolilla Suomea. Tilaisuudet käsittelivät turvallisuutta ja kriisitilanteisiin varautumista oppilaitoksissa. Onnettomuustutkinnan tutkintaraportissa (Oikeusministeriö 2009, 115) todettiin, että pitkäkestoinen koulutus koulujen ja oppilaitosten turvallisuustietojen ja - taitojen edistämiseksi sekä toimintavalmiuden lisäämiseksi vaara - ja kriisitilanteissa oli käynnistynyt.

Jokelassa uhrien määrää todennäköisesti vähensi se, että rehtori kehotti keskuskuuluttimen kautta oppilaita pysymään luokissa. Kaikki muut kuin surmansa saaneet pääsivät pakenemaan koulukeskuksesta, joskin vasta poliisin avustamana pitkän ajan kuluttua. Ampujan etenemistä rajoittivat koulun väliovet, jotka saatiin lukittua. Poistumista puolestaan häirtasivat ikkunat, joita ei ollut mahdollista avata. Koulukiinteistöjen rakenteelliset turvallisuusratkaisut, turvatekniikka ja pelastussuunnitelmien tarkentaminen ovat keskeisiä keinoja, joita oppilaitosturvallisuuden eri työryhmät ovat esittäneet koulujen turvallisuustilanteen parantamiseksi. (Wai-tinen 2011, 19.)

Koulukiinteistöt ovat keskenään erilaisia. Huomion arvoista on, että koulukiinteistöt ovat erikäisiä ja niiden kunnostustarpeissa on eroja. Uudemmissa kouluissa on enemmän turvallisuustekniikkaa, kuten modernit paloilmotitimet. Laurean Turvallisuusalan tradenomiopintojeni aikana tein opinnäytetyön vuonna 2010 Espoon kaupungille tarkoitukseni tutkia Espoon peruskoulujen paloturvallisuuden hallintaan liittyvää yhteistyötä, jossa koulun rehtorit ja kaupungin pelastuslaitoksen palotarkastajat olivat keskeisessä roolissa. Tutustuin muutaman eri kokoisen peruskoulun pelastussuunnitelmiin ja koulujen paloturvallisuuteen yhdessä rehtorin ja palotarkastajan kanssa vuosittaisella palotarkastuskäynnillä. Jo silloin kävi ilmi, että turvallisuuskulttuuri ja turvallisuustietoisuus olivat hyvin kirjavaa eri kouluissa. Yleisesti ottaen pelastussuunnitelmia oli päivitetty varsin vähän, ne olivat kovin raskastekoisia mapeissa pölylytymässä. Toisin sanoen, jos 1000 oppilaan koulussa on 100 opettajaa, kuinka moni oli luke-nut tai sisäistanyt pelastussuunnitelman? Vaikka rehtori oli kaikille informoinut uudesta pelastussuunnitelmasta ja velvoittanut sähköpostilla kaikkia siihen tutustumaan, niin todellisuudessa ei voida tietää omatoimisesta pelastussuunnitelman sisältöön tutustumisesta.

Jokelan onnettomuustutkinnan raportissa todetaan, että turvallisuuteen liittyvä suunnitelma-kokonaisuus ja niihin liittyvät vaatimukset ovat koulun näkökulmasta monimutkaiset (Oikeusministeriö 2009, 104). Jokelan surmien onnettomuustutkintaraportissa (Oikeusministeriö 2009, 104) päädyttiin muun muassa seuraavaan johtopäätökseen:

"Johtopäätös 2: Koulun käyttämiä turvallisuuteen liittyviä suunnitelmia tulisi selkeyttää ja yhteen sovittaa sekä muuttaa monipuolisemmin eri riskeihin soveltuviksi. Nykyistä selkeämmät suunnitelmat olisi helpompi ylläpitää, harjoitella ja ottaa tarvittaessa käyttöön." (Oikeusministeriö 2009, 104.)

Meillä opetuksen parissa työskentelevillä töitä on paljon ja sähköpostiin tulee säännöllisin väliajoin ohjeita tai jotain tärkeää työhön liittyvää, joka on luettava ja osattava. Elämme informaatiotulvan keskellä tässä yhteiskunnassa, jolloin on pakko karsia oleellinen tieto epäoleellisesta tiedosta. Jos ihminen ei miellä turvallisuutta tärkeäksi tiedoksi, merkitsee hän sellaisen informaation epäoleelliseksi tiedoksi. Näin ollen turvallisuuteen liittyviä suunnitelmia tulisi yksinkertaistaa ja suunnitelmien määrää keventää, jotta saisimme oppilaitoksen henkilökunnan tutustumaan oman koulunsa turvallisuussuunnitelmiin. Ensi vaiheessa turvallisuutta kuitenkin lisätään tiedolla, sen jälkeen harjoittelemalla ja lopuksi otetaan turvallisuus arjen käytäntöön. Turvallisuus oppilaitoksen arjessa on jo jonkinlainen merkki tai signaali turvallisuuskulttuurin omaksumisesta.

Paraskaan pelastussuunnitelma ei pysty turvallisuutta takaamaan, ellei suunnitelman sisältöä ja ohjeita saada siirrettyä kouluhenkilökunnan arjen osaamiseksi ja työkaluiksi käytännön työhön. Muutama Espoon peruskoulun rehtori uskalsi ääneen sanoa, että Espoon kaupungilla tulisi olla erillinen turvallisuuskordinaattori kouluja varten, joihin rehtorit voisivat tukeutua. Johtopäätöksenä voin kuitenkin todeta, että kovin vähälle huomiolle oli jäänyt opettajien ja koko kouluhenkilökunnan turvallisuusosaamisen kehittäminen Espoon peruskouluissa.

3.2 Kauhajoki 23.9.2008

Ammattikorkeakoulun opiskelija tuli omaan kouluunsa Kauhajoella 23.9.2008 kesken koetilanteen luokkaan, surmasi käsiaseella opettajan ja yhdeksän luokkatoveriaan sekä aiheutti yhdelle vakavan ampumavamman. Hän sytytti lisäksi tulipalon, ampui lukuisia laukauksia rakennuksen muissa tiloissa ja surmasi lopuksi itsensä. Poliisin esitutkinnassa rikosnimikkeet olivat kymmenen murhaa, 12 murhan yritystä ja törkeä tuhotyö. (Oikeusministeriö 2010, 17.)

Yksi tapahtumaluokassa olleista opiskelijoista soitti Pohjanmaan hätäkeskukseen kello 10.43 ja kertoi, että luokassa ammutaan. Hän kertoi kuiskaten paikkakunnaksi Kauhajoen. Tapahtumapaikasta hän käytti lyhennettä SeAMK ja sanoi kyseessä olevan ammattikoulu Topeeka-

tien varrella. Tapahtumaluokan hän kertoi olevan alakerrassa. Opiskelija kertoi monen loukkaantuneen ja että opiskelijoita oli noin kaksikymmentä. Soittaja piti hätäkeskuspäivystäjän pyynnöstä puhelinlinjan auki lähes keskeytyksettä puolentoista tunnin ajan. Puhelun alkuvaiheessa laukausten sekä tekijän ja uhrien ääniä välittyi hätäkeskukseen. Tallenteesta kuuluu myös kello 10.51 annettu kuulutus, jossa kaikkia kehoitettiin siirtymään välittömästi ulos. Soittaja oli tulipalon sytyttämiseen saakka piilossa ampujalta pöydän alla. Kello 10.54 hän kertoi tulipalon sytyttämisestä. Ampujan poistuttua luokasta soittaja pääsi yhdessä kahden muun opiskelijan kanssa pakenemaan ulos. Tällöin hän kertoi ampujan nimen ja sen, että tämä toimi yksin. (Oikeusministeriö 2010, 22.)

Kauhajoen tapauksessa apujoukot olivat nopeasti saatu liikkeelle. Pohjanmaan hätäkeskuksen hätäkeskuspäivystäjä hälytti poliisin kello 10.44, kaksi Kauhajoen ambulanssia sekä pelastushelikopterin kello 10.45 ja pelastuslaitoksen yksiköitä kello 10.46. Viivettä ei juuri tapahtunut, sillä poikkeuksellisen rohkea opiskelija soitti välittömästi hätänumeroon 112 ja todennäköisesti esti sen, ettei enempää kuolonuhreja tullut. Viranomaisten toiminta oli heti järkevää ja tehokasta. Viestintä ja tiedottaminen lähti heti liikkeelle ja hyvin nopeasti saatiin lisäpartioita ja ambulansseja naapurikunnista. Tieto tapahtumasta kulki myös nopeasti organisaatioissa ylöspäin. Ilmeisesti Jokelan koulusurmasta oli kulunut niin lyhyt aika, että moni asia oli tuoreeltaan viranomaisten mielessä, jotta osattiin toimia nopeasti. Noin kymmenen minuuttia ampumisen jälkeen kaikkia koulurakennuksessa kehoitettiin poistumaan ulos kuulutuksen avulla. Kyseisessä tilanteessa, jossa tekijä oli tunkeutunut kouluun surmataksaan ihmisiä, voidaan joko suojautua sisälle tai poistua ulos. Ei välttämättä ole täysin itsestään selvää mallia siitä, kumpi toimii paremmin kriittisellä hetkellä. (Oikeusministeriö 2010, 23-26.)

Kauhajoen koulusurman tekijä oli myös käyttänyt internetiä osana koulusurmia pyrkien saamaan teolleen näkyvyyttä, kuten Jokelan koulusurmaajakin. Kauhajoen tekijä oli muun muassa hankkinut tietoa aikaisemmista koulusurmista. Tekijä oli laittanut internetiin kuvia itsestään aseiden kanssa ja julkaissut myös ampumaradalla kuvattuja videoita. Monet kuvat ja videot muistuttivat niitä kuvia, jotka olivat tulleet tutuiksi aikaisempiin koulusurmiin liittyvästä julkisuudesta. (Oikeusministeriö 2010, 54.)

Oikeusministeriön julkaisemassa Kauhajoen surmien tutkijalautakunnan raportissa (Oikeusministeriö 2010, 154) päädyttiin suosittamaan, että oppilaitoksissa tulisi käynnistää kokonaisvaltainen turvallisuussuunnittelu:

"Suositus 6: Sisäasiainministeriön, opetusministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön tulisi yhdessä huolehtia siitä, että turvallisuuteen liittyvä suunnittelu ja ohjeistus keskitetään oppilaitoksissa yhteen säännöllisesti päivitettävään asiakirjaan. Keskeistä on riskien tunnistaminen, niiden toteutumisen suunnitelmallinen ehkäisy sekä helposti opittavat ja esimerkiksi taskukokoisena opiskelijoille jaettavat toimintamallit eri tilanteisiin." (Oikeusministeriö 2010, 154.)

Opetusministeriö asettui raporttiin liitettyssä lausunnossaan (Oikeusministeriö 2010) tukemaan raportin laatijoiden suositusta riskin arviointiin perustuvassa turvallisuussuunnittelussa sekä koulun turvallisuusorganisaation ja jaetun vastuun merkitystä oppilaitosturvallisuuden kehittämisessä:

"Opetusministeriön ja sisäasiainministeriön sekä sidosryhmien yhteinen työryhmä jätti 19.1.2010 mietintönsä ja ehdotti koulujen turvallisuusoppaan laatimista. Oppaassa olisi tarkoitus ohjeistaa oppilaitosten riskinarviointia ja turvallisuussuunnittelua. Työryhmä esitti myös, että oppilaitosten tulisi koota kaikki turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat turvallisuuskansioon, josta ne olisivat helposti saatavilla. Turvallisuussuunnitelmien tulisi pohjautua riskinarviointiin, joka tehdään koulukohtaisesti koulun ja viranomaisten yhteistyönä. Kouluilla on myös oltava turvallisuusorganisaatio, jossa on selkeästi jaettu vastuut turvallisuusasioissa" (Oikeusministeriö 2010, 176).

Työryhmä totesi myös, että Opetusministeriön ja Opetushallituksen tulossopimuksessa on vuodelle 2011 sovittu oppilaitosten turvallisuusoppaan tekemisestä. Tämän pohjalta oppilaitokset voivat tämentää omia suunnitelmiaan ja oppaita. (Oikeusministeriö 2010, 176.) Valtakunnan päättäjien odotetaan tekevän jotain, jotta kansalaisille voidaan tarjoilla turvallisuuden tunnetta tavalla tai toisella. Perustetaan työryhmiä, poliitikkoja vaaditaan tekemään jotain, viranomaisia arvostellaan ja samaan aikaan media rummuttaa takavasemmalta. Satoja sivuja tekstejä painetaan paperille, asetetaan uusia kieltoja ja ohjeita. Sekä Jokelan että Kauhajoen tapauksessa johtopäätökset ja suositukset ovat samankaltaisia. Niissä puhutaan suunnitelmien päivittämisestä ja turvallisuusoppaiden laatimisesta. Yksikään turvallisuusopas ei vielä ole tehnyt yhdestäkään koulusta turvallisempaa. Toisaalta mikä on suosituksen merkitys? Minulle se kertoo sen, että tehdään jos ehditään tai huvittaa. Jälleen kerran, jos aihe ei ole kiinnostava, mitään ei tapahdu. Tässä kohdin oppilaitosten johdolla on näytön paikka. Johdon asenne on ratkaiseva sen suhteen, aloitetaanko näiden oppaiden laatiminen ja arki-työhön jalkauttaminen. Askeleet parempaan turvallisuuskulttuuriin lähtee portaiden yläpäästä, siellä seisoo koulun johto. (Waitinen 2011, 192-193.)

3.3 Orivesi 30.3.2012

23-vuotias mieshenkilö ampui maaliskuun lopulla vuonna 2012 metsästyskiväärillä viisi laukausta oven läpi luokkaan Oriveden yhteiskoululla Pirkanmaalla. Kukaan ei loukkaantunut koululla, mutta ennen sitä mies oli ampunut merkinantopistoolilla entisen tyttöystävänsä isää olkapäähän tämän työpaikalla. Käräjäoikeus tuomitsi miehen lokakuussa 2012 kolmesta murhan yrityksestä ja yhdestä tapon yrityksestä. Oikeus ei kuitenkaan määrännyt miehelle rangaistusta, koska hän oli mielentilatutkimuksen mukaan teot tehdessään syyntakeeton. Syyntaakeeton on sellainen henkilö, jonka ei voida katsoa olevan vastuussa teoistaan, esim. mielisairaudesta. (Harju 2012.)

23-vuotiaan mieshenkilön parisuhde entiseen tyttöystävänsä oli kariutunut. Seurustelu oli kuitenkin päättynyt tytön toivomuksesta helmikuussa 2012. Miehen oli ollut vaikea hyväksyä suhteen päättymistä. Hätäkeskus sai 30.3.2012 puoli kymmenen aikaan aamulla ilmoituksen, jonka mukaan Orivedellä, Ahteentiellä sijaitsevassa toimistossa, oli ammuttu miestä käteen. 23-vuotias mieshenkilö oli kostomatalla aikeinaan surmata tytön isä. Hän meni tytön isän työpaikalle ja ampui merkinantopistoolilla isää olkapäähän. Tekijä poistui välittömästi paikalta ja meni Oriveden Yhteiskoululle. Hänellä oli aikeita surmata myös tytön luokkakavereita, joita piti tytön kiusaajina. Mies oli etukäteen selvittänyt, missä luokassa tyttö tuona aamuna koulussaan oli. (Harju 2012.)

Oriveden Yhteiskoululla mies nousi koulun kolmanteen kerrokseen kiväärin kanssa ja koputti luokan oveen, jossa hänen entinen tyttöystävänsä oli oppitunnilla. Opettaja avasi oven, jolloin mies ryntäsi sisään. Mies osoitti aseellaan opettajaa kohti ja painoi liipasinta. Jostain syystä ensimmäinen laukaus ei lähtenyt ja opettaja sai työnnettyä miehen luokan ulkopuolelle käytävään. Opettaja sai oven lukkoon ja mies ampui oven läpi viisi kertaa. Opettaja koki oppilaita seinän suojaan, jonne ovelta ei pystynyt ampumaan. Tuli ensimmäinen laukaus ja siitä alkoi paniikkisähläys. Osa tytöistä rupesi itkemään, sillä kuolemanpelko iski tajuntaan ensimmäisen laukauksen jälkeen. Moni pelkäsi, että mies ampuu oven lukon rikki ja jatkaa työtään luokahuoneessa. Samaan aikaan koulussa kuulutettiin tilanteesta. Poliisin mennessä paikalle kaikki oppilaat olivat lukituissa luokissa. Kukaan ei loukkaantunut, ainakaan fyysisesti ja poliisi sai ampujan kiinni. Aseet mies oli saanut murtautumalla sorkkaraudalla isänsä asekaappiin. (Harju 2012.)

Koulusurma, case numero kolme, oli mielestäni lähellä toteutua. Opettajan toiminta esti kolmannen koulusurmatragedian ja pelasti monen koululaisen hengen. Ensimmäisenä tulee mieleen, että tässä koulussa turvallisuus on osa koulun arkea, jos sitä mitenkään voidaan päätellä sankariopettajan toiminnasta. Ainakin voidaan päätellä, että opettajan turvallisuustietoisuus on keskimääräistä paremmalla tasolla. Voidaan ehkä varauksenomaisesti sanoa, että opetta-

jan toiminta lähti omasta selkäytimestä. Olen omassa mielessäni käynyt tapausta läpi ja pohjinnut, moniko opettaja omassa koulussani osaisi toimia vastaavassa tilanteessa. Arvaukseni on, että suurin osa opettajista jähmettyisi toimeettomaksi paikalleen. Opettajien tulisi etukäteen miettiä, millaisessa oppimisympäristössä kukin työtään tekee. Oriveden yhteiskoulussa rakenteelliset seikat tarjosivat suojaa oppilaille. Mitä, jos seinänä olisikin ollut lasia? Lasin läpi näkee, joten on mahdotonta edes piiloutua paikkaan niin, että ampuja ei näkisi kohdettaan. Paikalla olleet ovat ehkä keskustelleet näistä asioista jälkikäteen. Ampumisen aikana paikalla olleet saivat kriisiapua Oriveden seurakunnan henkilökunnalta heti tapahtuman jälkeen. Edessä oli henkilökohtainen selviytymisprosessi henkisesti raskaasta tapahtuneesta. Tekijä oli huolellisesti suunnitellut tekoaan, mikä tekee tilanteesta erittäin vaarallisen. Oriveden tapauksessa suuri tragedia oli hiuskarvan varassa. Sisäministeri oli luonnollisesti jälleen sitä mieltä, että koulujen turvallisuutta on kehitettävä edelleen. (Harju 2012.)

3.4 Kerava 15.10.2012

Keravalla Sompion yläastelaisten koulupäivä sai dramaattisen käänteen 15.10.2012, kun 7. luokkalainen tyttö uhkasi koulutovereitaan puukolla kesken oppitunnin. 13-vuotias koulutyttö oli ottanut puukon repustaan ja uhannut lähimpänä olleita koulutovereitaan. Yksi lähellä olleista tytöistä yritti huitaista puukkoa pois ja sai siinä osuman käteensä. Vammoja ei kuitenkaan tullut isommin, joten käteen laitettiin pelkästään laastari. Puukolla uhannut lähti välikohtauksen jälkeen ulos luokasta, jolloin oppilaat saivat lukittua luokan oven ja hälyttivät apua. Koulun käytävällä tyttö luovutti puukon suosiolla koulun rehtorille. Poliisi tuli nopeasti paikalle ja tyttö toimitettiin alaikäisenä sosiaaliviranomaisten huostaan. (Halme 2012, 5.)

Oppilaiden tunnelmat olivat järkyttyneitä ja pelästyneitä, sillä tapahtumat tulivat täytenä yllätyksenä eikä kukaan osannut varautua tilanteeseen. Samanlainen tilanne voisi yhtä hyvin tapahtua ammattiopistossa, jossa oppilaat ovat vanhempia ja vahvempia. Ei voida täydellisesti ja aukottomasti estää sitä, että oppilas tuo kouluunsa teräaseen, puhumattakaan ampumaseesta. Keravan tapauksessakin olisi voinut tulla kuolonuhreja, mutta tilanne päättyi onnellisesti, kun tyttö luovutti vapaaehtoisesti puukon rehtorille. Tämänkaltaiset tapaukset eivät ole enää täysin harvinaisia suomalaisessa koulumaailmassa, vaikka meillä kaikilla kouluissa toimivista ja työskentelevistä ihmisistä on tilastollisesti pieni mahdollisuus joutua vaarallisten tapahtumien keskipisteeseen. Todennäköisesti Sompion yläasteella turvallisuusasiat ovat osa koulun arkea tänä päivänä. Se tarkoittaa säännöllisiä turvallisuuskoulutuksia koulun henkilökunnalle ja turvallisuustiedon jakamista oppilaille. Valitettavan usein yksittäisen koulun turvallisuustoimintaa tehostetaan vasta silloin, kun se sattuu koskettamaan omaa koulua. (Halme 2012, 5.)

3.5 Oulu 10.10.2013

16-vuotias poika puukotti neljää ihmistä Myllytullin ammattiopistossa Oulussa, jossa uhrin loukkaantuivat vakavasti. Poika puukotti leipäveitsellä kahta syömässä ollutta oppilasta niskaan. Lisäksi yksi oppilas ja vahtimestari haavoittuivat rintakehän seudulle puukon iskusta ruokalan aulassa. Verta vuotanut vahtimestari pakeni kadun yli puistoon. Vaikeasti loukkaantuneista kaksi oli tyttöjä. Kolmen puukotetun vammat olivat vakavia, mutta heillä ei ollut hengenvaaraa. Koulun toinen vahtimestari ja töissä ollut kirvesmies taltuttivat puukottajan ennen poliisin tuloa. Pojalla oli repussa kommandopipo sekä kolme veistä, joista pisimmän terä oli 30 senttiä. Koulunkäynti keskeytettiin välikohtauksen jälkeen. Poliisin pidätti pojan ja esitutkinnassa rikosnimikkeet olivat neljä murhan yritystä. (Mainio 2013, A8.) Poika sai lähteen tapahtuneen johdosta mielentilatutkimukseen. Oulun käräjäoikeuden puheenjohtaja kertoi mielentilatutkimuksen tuloksesta maaliskuussa 2014 ja totesi, että syytetty poika oli teko aikaan syyntaakeeton (Helsingin Sanomat-STT 2014, A16.)

Onni onnettomuudessa oli se, että paikalta löytyi vahtimestari apunaan kirvesmies, jotka saivat taltutettua pojan ennenkuin joku muu tai muut mahdollisesti olisivat saaneet puukosta. Poika valitsi uhrinsa satunnaisesti, kuka nyt sattui edessä seisomaan. Yleensä koulun ruokatilat ovat ruoka-aikaan täynnä, eikä tilaa liikkua juurikaan ole. Paniikin iskiessä tilasta ei pääse nopeasti pois. Poliisi oli paikalla seitsämän minuutin kuluttua ensimmäisen hätäpuhelun jälkeen. (Mainio 2013, A8.)

Poika opiskeli ammattiopistossa ensimmäisellä vuosikurssilla. Poliisin mukaan poika oli jättänyt uhkausviestin nettiin helmikuussa vuonna 2013 eli vain noin puoli vuotta aikaisemmin. Siinä poika kirjoitti, että hän tappaisi koko koulun, jos hänellä olisi ase. Poliisi oli kuulustellut poikaa uhkauksen johdosta hänen vanhempiansa läsnäollessa. Poika katui tekoaan ja kertoi kirjoittaneensa uhkauksen ilman mitään tarkoitusta. Pojasta tehtiin ainoastaan lastensuojelimoitus, mutta muuten juttu jäi sillensä. Haukiputaan yläaste, jossa poika opiskeli helmikuussa 2013, ei saanut koskaan tietoa uhkauksesta. Näin ollen viesti ei myöskään tavoittanut pojan nykyistä koulua, Myllytullin ammattiopistoa, lokakuussa 2013. Oulun kaupunki perusti Jokelan ja Kauhajoen kouluampumisten jälkeen turvallisuusjohtamisen ryhmän tehtävänänsä taakkaamaan oppilaiden turvallisuus Oulussa, mutta heillä ei myöskään ollut tietoa pojan historia-tiedoista. (Mainio 2013, A8.)

Ammattiopistossa tapahtuneessa veriteosta epäilty nuori vetäytyi koulun yksikönjohtajan mukaan usein omiin oloihinsa. Poika opiskeli ensimmäistä vuottaan tietoliikennetekniikan perustutkintoa. Mikään kouluarjessa ei koulun henkilökunnan mukaan viitannut siihen, että pojalla olisi ollut synkkiä ajatuksia uudesta opiskelupaikasta tai opiskelukavereista. Tiedossa oli, että poika oli syrjäänvetäytyvä, jolloin lisätietona saatu aikaisempi nettiuhkaus olisi auttanut kou-

lun henkilökuntaa auttamaan ja tukemaan kyseistä oppilasta. (Hietala 2013, 6.) Mielestäni koulun kuraattori, terveydenhoitaja ja opetushenkilöstö olisivat voineet tukea oppilasta oppilaitoksen sisältä. Tämä olisi saattanut olla se ratkaiseva ennaltaestävä tuki tämän yksittäisen oppilaan kohdalla. Yhteistyö oppilashuollon ja opettajien välillä on osa ennaltaestävää turvallisuustoimintaa kouluissa ja samalla se edistää koulun turvallisuuskulttuuria.

Jälkikäteen on varmaan monta kertaa pohdittu niin koulun henkilökunnan taholta kuin viranomaisten taholta, että olisiko tämä tapahtuma voitu estää? Todennäköisesti ei, mutta ainakin asialle olisi voitu tehdä paljon enemmän. Yleisesti ottaen minulle on jäänyt mieleen, miten poliisi viestittää kouluihin kohdistuneista uhkauksista mediassa. He vakuuttavat, että jokaiseen tapaukseen puututaan suurella vakavuudella. Uhkaukset lisääntyvät tällaisten tositapahutumien jälkeen, mutta yleisesti ottaen uhkauksia kouluihin tehdään harvakseltaan. Normaalisti uhkaukset tehdään nimettömänä, jolloin ne eivät koskaan selviä. (Sisäasiainministeriö 2009, 2-3.) Oulun tapauksessa poliisi oli kuulustellut kyseistä poikaa aiemmin, jolloin siitä on jäänyt merkintä poliisin rekistereihin. Jos poliisi olisi tiedottanut tapauksesta pojan koululle, olisi hän todennäköisesti ollut jonkinlaisessa tarkkailussa. Ainakin tieto olisi auttanut pojan opettajia suhtautumaan poikaan varauksellisesti tai ainakin seuraamaan pojan toimintaa koulun arjessa. (Hietala 2013, 6.)

Hyvästä turvallisuuskulttuurista kertoo se, että turvallisuuteen liittyvistä uhista tiedotetaan laajalti. Kouluympäristössä on yleensä paljon ihmisiä samaan aikaan paikalla, joten on ensiarvoisen tärkeää tiedostaa myös niin sanotut heikot signaalit. Tällä tarkoitan sitä, että on olemassa olematon uhka, josta me tiedämme hyvin vähän. Mutta pienikin epäily voi joskus konkretisoitua eli tulla todelliseksi, kuten Oulussa tapahtui. Oulussa poliisin viestintä petti pahasti, vaikka kaupungin puolesta on olemassa ryhmä valmiina koulun turvallisuusasioita varten. Luulisi, että poliisi omaisi sellaisen turvallisuuskulttuurin, jossa mahdollisessa vaarassa oleville ihmisille tiedotettaisiin heitä koskevista asioista. Harvalla koululla on enää tänä päivänä vahtimestareita päivystämässä koulun aulassa, koska ei ole rahaa palkata yhtä ihmistä sellaiseen virkaan. Mielestäni vahtimestarit ovat osa koulun turvallisuuskulttuuria, sillä paikalla on aina valvova silmäpari tekemässä havaintoja. Oulun tapauksessa vahtimestari puuttui toisen henkilön avustuksella tapahtumien kulkuun ja he saivat puukottajan taltutettua.

Sisäministeri halusi laajan selvityksen siitä, miten oli toimittu tai jätetty toimimatta. Sisäministeri painotti, että kouluväkivallan ehkäisyssä viranomaisten keskinäinen yhteistyö olisi tärkeää. On useita viranomaisia, joiden toimintaa hänen mielestään tarvitaan: kouluterveydenhuollon ammattilaisia, koulupsykologeja ja kuraattoreita. Hän pitää tärkeänä, että tieto kulki viranomaiselta toiselle. Sisäministerin mukaan kouluissa tapahtuu lievää väkivaltaa paljon, ja sitä pitäisi seurata ja kirjata ylös entistä paremmin, jotta siihen pystyttäisiin puuttumaan entistä tehokkaammin. Sisäministeri kertoi myös pilottihankkeesta, jonka avulla poliisil-

le kehitetään eräänlaista väkivallan uhka-arviotyökalua. Tarkoituksena on, että poliisi saisi entistä helpommin käyttöönsä esimerkiksi psykologin arvioita, jotta osattaisiin tehdä parempia uhka-arvioita. Poliisi osaisi näin kohdentaa seurantaansa tiettyjen riskihenkilöiden osalta. (Mauno 2013, 8.)

Oulun seudun ammattiopiston Myllytullin yksikön johtaja kertoi, että kouluun oli tapahtuneen johdosta harkittu metallinpaljaisimia. Samalla hän totesi, että lain mukaan opetuksen pitäisi olla julkista ja avointa. Myllytullin kouluun kohdistui kouluhkaus jo talvella 2010, jolloin nettisivustolla oli ollut aseiden kuva ja sen yhteydessä teksti: tänään tapahtuu Myllytullissa. Koulu tyhjennettiin välittömästi poliisin kanssa, mutta uhkausviestin tekijää ei koskaan tavoitettu. Tämän jälkeen koulun henkilökuntaa aloitettiin kouluttamaan vastaavien tilanteiden varalle. (Mainio 2013, A8.)

On jälleen helppo jälkikäteen arvostella muiden ihmisten toimintaa tositilanteessa. Sillä hetkellä tehdyt ratkaisut tuntuvat oikeilta ja järkeviltä. Todellisuudessa asioiden tulee kehittyä siihen suuntaan, että tulevaisuudessa osaisimme reagoida ajoissa. Tämä koskee niin koulujen henkilökuntaa kuin poliisiakin. Oulun tapauksessa yhteistyö ja tiedottaminen kangerteli, vaikka jotain heikkoja signaaleja oli tiedostettu aikaisemmin. Myllytullin ammattiopistolla henkilökunta oli saanut jonkinlaista koulutusta aikaisemman uhkauksen vuoksi. Turvallisuuden taso oli nostettu lisäämällä turvallisuustietoisuutta ja järjestämällä koulutuksia. Tämän yksittäisen koulun turvallisuuskulttuuri oli muuttunut ja parantunut. Mieleeni tulee kuitenkin ajatus siitä, että olisiko näitä turvallisuuden parantamiseen liittyviä lisäyksiä tehty ilman, että jotain olisi ensin tapahtunut. (Puintila 2013, 8.)

4 Turvallisuuskulttuuri

Turvallisuuskulttuuri on osa organisaatiokulttuuria. Organisaatiokulttuurin yksiselitteistä määritelmää on mielestäni mahdotonta löytää, koska niitä on paljon eri henkilöiden toimesta. Edgar Schein (1987, 26) on tutkinut organisaatiokulttuuria ja hän on esittänyt yhden tunnetun määritelmän: Organisaation kulttuurilla tarkoitetaan perusoletusten mallia, jonka jokin ryhmä on luonut tai kehittänyt oppiessaan käsittelemään ulkoiseen sopeutumiseen tai sisäiseen yhdentymiseen liittyviä ongelmiaan. Tätä mallia ryhmä pitää perusteltuna ja siksi opettaa sitä uusille jäsenille oikeana tapana havaita, ajatella ja tuntea. Schein (2004, 22) on myös todennut, että johtajuus ja organisaation toimintakulttuuri ovat toisistaan erottamattomat, saman asian kaksi eri puolta. Nummelan ammattiopiston organisaatiokulttuurin ymmärtäminen on olennainen osa ammattiopiston johtamista ja kehittämistä. Ammattiopiston organisaatiokulttuurin muodostumiseen vaikuttavat ammattiopiston historia ja perinteet sekä ammattiopistossa toimivat ihmiset. Yksinkertaistuksena voisi sanoa, että Nummelan ammattiopistolla on

oma kulttuuri silloin, kun sen toimintatavat ja oletukset pysyvät suhteellisen samoina, vaikka ihmiset ammattiopistossa vaihtuvat.

Olemukseltaan turvallisuuskulttuuri on organisaation tahtoa ja kykyä ymmärtää, millaista turvallinen toiminta on, millaisia riskejä työhön ja toimintaan liittyy ja miten niitä on mahdollista ehkäistä. Turvallisuuskulttuuriin liittyy myös kyky ja tahto toimia turvallisesti edistämällä turvallisuutta ja ehkäisemällä riskien toteutuminen. Turvallisuuskulttuuri voidaan nähdä hyvin monitasoisena ilmiönä, jossa yhdistyvät henkilöstön kokemukset ja näkemykset, työyhteisön sosiaaliset ilmiöt sekä organisaation toimintaprosessit. Se on dynaaminen ja muokkautuva tila, mikä tekee turvallisuuskulttuurista vaikeasti tartuttavan ilmiön, mutta samalla myös ilmiön, johon voidaan ja pystytään vaikuttamaan. (Reiman ym. 2008, 48.)

Turvallisuuskulttuuri käsitteenä ja ilmiönä ovat läheisessä yhteydessä turvallisuuden ja turvattomuuden käsitteisiin. Turvallisuus kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä viittaavat inhimilliseen elämäkatsomukseen, jäsentyneeseen uskomus - ja arvomaailmaan, henkilökohtaisiin käsityksiin turvallisuudesta, minän vahvuuteen sekä identiteetin muodostumiseen. (Waitinen 2011, 51.) Hyvä turvallisuuskulttuuri on osaamista, ohjeistusta, ohjeiden ja toimintamallien omaksumista. Turvallisuuskulttuuriin kuuluvat osana myös valvonta, arviointi ja kehittäminen. Työyhteisön yhteisesti hyväksymät turvallisuusperiaatteet määrittelevät asioita, jotka yhteisö kokee tärkeiksi, joihin se uskoo ja joihin sen halutaan sitoutuvan. (Opetustoimen turvallisuusopas 2012.) Nummelan ammattiopiston turvallisuuskulttuuri muodostuu henkilöstön arvoista, asenteista, havainnoista, taidoista ja käyttäytymisestä. Sitoutunut turvallisuusjohtaminen vaikuttaa myös henkilöstön sitoutumiseen ja siihen, kuinka hyvin turvallisuus toteutuu käytännössä. Hyvän turvallisuuskulttuurin omaavan organisaation erityispiirteinä voidaan pitää keskinäiseen luottamukseen perustuvaa hyvää viestintää, organisaatiossa vallitsee yhteinen käsitys turvallisuuden merkityksestä ja siellä on luottamus ennalta ehkäisevien toimien tehokkuuteen. (Leppänen 2006, 196.)

Hyvän turvallisuuskulttuurin perusta on turvallisuutta uhkaavien tilanteiden ennaltaehkäisyyn tähtäävän toiminnan harjoittamisessa ja asioiden ennakoimisessa. On huomioitava, että hyvä turvallisuuskulttuuri ei kuitenkaan ole suoraan yhteydessä turvallisuuteen tai tapaturmien ja onnettomuuksien esiintyvyyteen (Reiman ym. 2008, 82, 85). Tämä tarkoittaa, että hyvänkin turvallisuuskulttuurin omaavassa yhteisössä onnettomuudet ovat mahdollisia. Vastaavasti esimerkiksi oppilaitoksessa, jossa turvallisuuskulttuuri on heikko, onnettomuuksia ei välttämättä ilmene lainkaan. (Reiman ym. 2008, 82.) Hyvä turvallisuuskulttuuri ei mielestäni tarkoita sitä, että virheitä ei tehtäisi ollenkaan, vaan sitä, että tehtyjä virheitä voidaan pitää oppimiskokemuksina ja mahdollisuuksina ja niihin suhtaudutaan avoimesti.

Turvallisuuskulttuuri heijastaa perusarvoja, normeja, olettamuksia ja odotuksia, jotka jollain tavoin piilevät sosiaalisessa kulttuurissa. Näiden turvallisuuskulttuuri- ja ilmapiiritekkijöiden kautta voidaan vaikuttaa työntekijöiden toimintatapoihin. Turvallisuusilmapiiri puolestaan kuvaa työntekijöiden tietoisuutta, asenteita ja uskomuksia riskeistä ja turvallisuudesta. Turvallisuusilmapiiriin vaikuttavat johdon asenne ja toiminta turvallisuuden suhteen, riskitaso sekä turvallisuuskoulutuksen merkitys. Turvallisuusilmapiiri Nummelan ammattiopistossa muodostuu pääosin siitä, minkälainen on johdon suhtautuminen turvallisuusasioihin. (Hämäläinen & Lanne 2001, 13-14.)

Työpaikan turvallisuusilmapiiriin vaikuttaa se, miten organisaatiossa nähdään ihmisen arvo yksilönä ja miten yhteistyötä arvostetaan. Viime kädessä organisaation arvot luovat työntekijöille käsityksen yhteisestä suunnasta. Kun työntekijät reagoivat positiivisesti käytännöllisiin arvoihin, niillä voi olla olennaista vaikutusta myös siihen, mitä he todella tekevät. Yksittäisten työntekijöiden asenteet, uskomukset, henkilökohtaiset valmiudet, työskentelytavat sekä yhteistyötaidot vaikuttavat ratkaisevasti työyhteisössä vallitsevaan ja muodostuvaan turvallisuuskulttuuriin. Turvallisuuskulttuuri näkyy käytännön työelämässä päivittäin ja viime kädessä se vaikuttaa henkilöstön ja toimintaympäristön turvallisuuteen. (Niemi 2006, 19-20.)

4.1 Turvallisuussuunnittelu

Turvallisuussuunnittelu on etukäteen varautumista uhka- ja vaaratilanteisiin sekä turvallisuuden ylläpitämistä. Turvallisuussuunnittelussa koulutuksen järjestäjän rooli on tärkeä. Suuri osa ammatillisesta koulutuksesta on kuntayhtymien järjestämää koulutusta. Kuntayhtymien toimipisteitä saattaa sijaita useiden kuntien alueella, ja välimatkat toimipisteiden välillä saattavat olla pitkät. Tämä näkyy myös oppilaitosturvallisuuden suunnittelussa ja toimenpiteiden toteuttamisessa. Suunnittelun lähtökohtana on koulutuksen järjestäjän oma oppilaitosorganisaatio, jossa organisaation koko, sen järjestämä opetus ja opetusalat asettavat turvallisuustyölle omat haasteensa. Monialaisessa ammatillisessa oppilaitoksessa turvallisuushaasteita riittää. Toisaalta monialaisessa oppilaitoksessa on myös eri alojen asiantuntijuutta, jota voidaan hyödyntää turvallisuustyön organisoinnissa. Koulutuksen järjestäjä määrittelee yhteiset noudatettavat turvallisuustyön periaatteet ja käytänteet. Jokainen ammattioppilaitos on omanlaisensa, joten hyvä turvallisuustyön suunnittelu edellyttää aina paikallisten olosuhteiden tuntemista. Toisten malleihin kannattaa tutustua, mutta muiden mallien kopioinnissa on omat vaaransa. Parhaaseen tulokseen päästään, kun selvitetään oppilaitoksen omat erityispiirteet ja rakennetaan yhdessä omat toimintatavat, joihin työyhteisön jäsenet voivat sitoutua. Yhteiseen turvallisuuskulttuuriin sitoutuminen ja siihen sitouttaminen ovat tärkeä osa turvallisuustyötä. (Opetustoimen turvallisuusopas 2012.)

Osaaminen koostuu yksilön tiedoista, taidoista, asenteista, kokemuksista ja kontakteista. Organisaation osaamista ovat myös sen toimintatavat ja kulttuuri sekä prosessit. Ydinosaamista on se erityisosaamisen alue, jonka tietäminen ja taitaminen on välttämätöntä ammatin ja työtehtävien hallitsemiseksi. Nummelan ammattiopistossa on paljon eri alojen toimijoita. Jotkut opettavat opiskelijoita oman alansa ammattilaisiksi, toiset valmistavat ruokaa koko ammattioppilaitokselle ja toiset huolehtivat järjestyksestä sekä siivouksesta. Kaikki toimijat ovat kuitenkin oman alansa asiantuntijoita ja tärkeitä ammattiopiston arkipäivässä. Jokainen on myös oman alansa riskien asiantuntija turvallisuuden suhteen ja siinä mielessä tärkeä yksittäinen tekijä ammattiopiston kokonaisturvallisuuden suhteen. (Sydänmaanlakka 2003, 254-256.)

Oppilaitoksen turvallisuuskulttuuria kehitettäessä on huomioitava, että koulun rehtorin ja opettajien ohella turvallisuuskoulutusta tarvitsevat myös keittäjät, siivoojat ja muu koulun henkilökunta. Jotta koko oppilaitoksen toiminta olisi yhtenevää ja samoihin tavoitteisiin tähtäävää, tulisi turvallisuusosaaminen, turvallisuuteen liittyvä koulutus ja turvallisuutta edistävä toiminta opettaa ja jalkauttaa myös oppilaille. (Waitinen & Ripatti 2009, 4.)

Mielestäni kaikkien oppilaitosten tulisi huolehtia siitä, että ajantasaiset suunnitelmat saataan eri toimijoiden tietoon. Kaikkeen turvallisuustyöhön kuuluu yhteisön jäsenten sitouttaminen yhteisiin periaatteisiin ja yhteisön toimintatapoihin. Oppilaitosten tulee mielestäni huolehtia myös siitä, että kaikki yhteisössä toimivat - myös ne ryhmät, jotka saattavat kuulua ulkoistettuihin toimintoihin - ovat saaneet tarvitsemansa tiedot, perehdytyksen ja koulutuksen ja että taitoja on harjoiteltu. Koulun turvallisuutta koskevien suunnitelmien ja tietojen ajan tasalla pitämistä helpottaa tarkistuslista, johon merkitään asiasta vastuussa oleva henkilö sekä tarkistuspäivä.

4.2 Turvallisuustietoisuus

Turvallisuus on keskeinen arvo, johon kaikkien opetusalan toimivien tahojen tulisi sitoutua. Henkilöstön turvallisuustietoisuus eli kyky tunnistaa vaaratekijät ja taito toimia oikein erityis-tilanteissa kuuluvat oleellisesti jokaisen työpaikan turvallisuuskulttuuriin. Korkeatasoista turvallisuuskulttuuria on se, että jokainen työntekijä tekee turvallisuutta edistäviä ratkaisuja päivittäisessä työssään. Korkeatasoista se on vasta sen jälkeen, kun opetusalan ihmiset ovat saaneet monipuolista riskienhallintaan sisältyvää turvallisuuskoulutusta. (Opetusalan turvallisuusfoorumi 2014.) Hyvä turvallisuustietoisuus on kuitenkin parhaimmillaan sitä, että saadaan motivoitua kaikki työntekijät yhteisen hyvän kehittämiseen. Motivointi pelkästään ei riitä, vaan tarvitaan selkeitä ohjeita johdon toimesta. Työntekijöille on perusteltava, miten ja miksi juuri tässä oppilaitoksessa halutaan toimia turvallisesti. Tahtotilan on oltava suuri ja johdon on se myös näytettävä muille.

Yksilön tietoisuuden päämääränä pidetään yleisesti asiantuntijuutta, johon päästään saavuttamalla ensin tieto ja osaaminen. Turvallisuustietoisuutta kehitetään muun muassa koulutuksella, jonka tarkoituksena on tarjota uutta informaatiota ja tuottaa uusia toimintamalleja. (Pulkkinen 2003, 30.) Turvallisuustyöhön kohdistuu sekä ulkoista että sisäistä ohjausta. Lain-säädäntö, ohjeet ja strategiat sekä eri viranomaisten suorittamat seurannat ovat ulkoista ohjausta. Oppilaitosten johdon tulee tuntee voimassa oleva normisto. Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on huolehtia ja vastata siitä, että oppilaitoksen turvallisuustyö on organisoitu asianmukaisesti ja että turvallisuustyöhön on varattu resursseja. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus valvoa, että oppilaitoksen turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja ohjeet ovat ajan tasalla. Oppimis- ja työympäristön turvallisuus arvioidaan osana oppilaitoksen arviointia. (Opetustoimen turvallisuusopas 2012.)

Koulutuksen ylläpitäjä- ja oppilaitostaso määrittelee toimijoiden vastuut ja vastuualueet. Kaikilla oppilaitoksessa toimivilla on vastuunsa. Opiskelijoiden vastuulla on annettujen ohjeiden noudattaminen, olivatpa kyseessä oppilaitoksen järjestyssäännöt, työturvallisuusohjeet tai muut noudatettaviksi annetut ohjeet. On tärkeää tietää, mitä jokaisen henkilökunnan jäsenen tulee osata, mitä jokaisen johtoon kuuluvan henkilön tulee osata, mitä kiinteistöhuoltohenkilökunnan tulee osata ja mitä opiskelijoiden tulee osata. Hyvä henkilökohtainen osaaminen ja yhteiset pelisäännöt sekä toimintavat luovat rakenteet hyvälle turvallisuuskulttuurille. (Opetustoimen turvallisuusopas 2012.)

5 Toimintatutkimus Nummelan ammattiopistossa

Tutkimukseen ryhdytään usein siksi, että ongelmien ratkaiseminen ei onnistu arkipäivän ajattelun pohjalta. Tarvitaan uutta tietoa, joka auttaa paremmin ymmärtämään ratkaistavien ongelmien luonnetta ja löytämään keinoja ongelmien selvittämiseen. Tutkimuksen avulla saatu tieto täsmentää ongelmiin liittyviä kysymyksiä ja suuntaa huomion olennaisiin seikkoihin. Saadaan ymmärrys siihen, ”mistä on kysymys”. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 20 -22.)

Koulujen turvallisuustyö on useiden asioiden yhteensovittamista ja yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Rehtori on koulun turvallisuusjohtaja ja hänen tulisi vastata turvallisuudesta, kuten kaikesta muustakin koulun toiminnasta. Opetushenkilöstön tulee omalta osaltaan osata toimia turvallisesti onnettomuus- ja vaaratilanteissa. Tutkimuksen ongelmaksi saattaa muodostua saada todenmukaisia vastauksia siitä, miten Nummelan ammattiopiston rehtori sekä ammattiopiston opetushenkilöstö suhtautuvat oman koulunsa turvallisuuteen ja turvallisuuden kehittämiseen. (Paasonen 2012, 35-37.)

Toimintatutkimus on kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen muoto. Toimintatutkimuksessa tutkija on osa tutkittavan ilmiön toimintaa ja tutkittavan yhteisön jäsen. Toimintatutkimus

nähdään ammatillisen oppimisen ja kehittymisen prosessina. Se liittyy oleellisesti käytännön työelämään ja siellä oleviin käytännön ongelmiin, niiden tiedostamiseen ja poistamiseen. Toimintatutkimuksessa pyritään saamaan aikaan muutos ja se edellyttää muutettavan ilmiön tuntemista ja siihen vaikuttavien tekijöiden selvittämistä. (Kananen 2009, 9-11.)

Toimintatutkimuksen tarkoituksena on tutkimuksen avulla muuttaa vallitsevia käytäntöjä, ratkaista erityyppisiä ongelmia yhdessä tutkittavien kanssa. Kenttätyövaiheessa tutkija astuu sisään tutkimuskohteen tapahtumiin ja toisinaan niistä ulos. Empaattisuus ja luottamus ovat paitsi tutkijan sosiaalisen taidokkuuden osoitus myös välineitä saavuttaa kosketus ihmisten toimintaan ja ajatuksiin ja siinä mielessä edellytyksiä kerätä aitoa tutkimusaineistoa. Tavoitteena ei ole ainoastaan tutkia ja ymmärtää, vaan myös hyödyttää tutkimuskohdetta muuttamalla sitä yhdessä tutkimuskohteen jäsenten kanssa tavoiteltuun suuntaan. (Kuula 1999, 207 - 209.)

Kehittämistutkimuksen ja toimintatutkimuksen välinen ero on hiuksenhieno, sillä molemmat pyrkivät muutokseen tai parannukseen. Perusero tulee sitä kautta, että nimensä mukaan toimintatutkimuksessa tutkija on itse mukana kehittämiskohteen toiminnassa. Toiminta, tutkimus ja muutos toteutuvat samanaikaisesti. Toimintatutkimuksen ideaa voidaan käyttää oman tai ryhmän työn tai toiminnan kehittämiseen. Parhaiten se soveltuu tilanteisiin, joissa kohteena on ryhmä ja sen toiminta. (Kananen 2012, 41.)

Tässä toimintatutkimuksessa pyritään saamaan aikaan muutos Nummelan ammattiopiston turvallisuuskulttuuriin. Muutos koskee isoa joukkoa ihmisiä, jotka ovat tämän tutkimuksen tärkein kohderyhmä. Toimintatutkimuksen avulla pyritään muuttamaan vallitsevia käytäntöjä ja luomaan uusia niiden tilalle, jotta ne olisivat hyödyllisiä sekä itse tutkittaville että koko oppilaitokselle. Muutos on mahdollista saada aikaan lisäämällä henkilöstön turvallisuustietoisuutta turvallisuuskävelyn ja poistumisharjoituksen avulla sekä tuomalla turvallisuus osaksi arjen koulutyötä antamalla henkilökunnalle palautetta turvallisuuden nykytilasta. Muutos vaatii osaltaan myös toimintatapojen ja asenteiden muuttamista. Muutos voidaan saada aikaan vain toiminnan kautta ja tarkoituksena on saada aikaan jatkuva prosessi turvallisuuden kehittämiseksi. (Kananen 2012, 37-39.)

Toimintatutkimuksen tavoitteena on muutos, tutkijan osallistuminen muutokseen ja muutos-
syklin toteutus. Toimintatutkimus kohdistuu enemmänkin ihmisiin ja heidän vaikuttamismahdollisuuksiinsa ja mukaan saamiseensa muutoksessa. Osallistumalla turvallisuuskävelyn ihmiset voivat vaikuttaa oman työympäristönsä turvallisuuteen. Toimintatutkimus vaatii tutkijalta enemmän tietoa ja perehtymistä itse ilmiöön, koska tavoitteena on muutos ja sen kokeilu ja läpivieminen. (Kananen 2012, 38.) Toimintatutkimuksessa voidaan erottaa seuraavat vaiheet:

toiminnan suunnittelu ja tavoitteiden asettelu (S), toiminta eli muutos (T), arviointi (A) ja seuranta (S). Tutkimus etenee alla olevassa kuviossa (Kuvio 3) esitettyssä järjestyksessä.

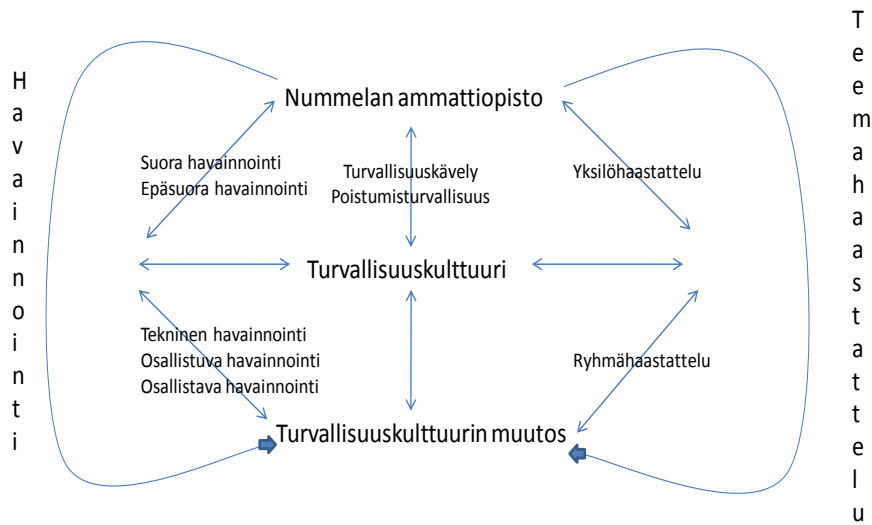

Kuvio 3: Toimintatutkimuksen vaiheet. (Kananen 2012, 41).

Kenttätöväaiheessa roolini on ollut toimia sekä sisäpuolisena että ulkopuolisena havainnoijana suhteessa tutkimuskohteeseen. Jotta tutkimuksesta saadaan toiminnan kautta tarpeeksi luotettavaa tietoa, suunnitelman laatiminen on yksi tärkeimmistä ellei tärkein vaihe tässä tutkimuksessa. Tässä opinnäytetyössä toiminta kohdistuu Nummelan ammattiopiston henkilökuntaan ja heidän mukaan saamiseensa erilaisiin järjestettäviin tilaisuuksiin. Näiden tilaisuuksien avulla on tarkoitus arvioida henkilökunnan turvallisuusosaamista, antaa palautetta ja seurata muutoksen toteutumista tai sen toteutumatta jäämistä.

Toimintatutkimus kohdistuu sosiaaliseen toimintaan, joka pohjautuu vuorovaikutukseen. Ihmiset suuntaavat toimintansa toisiin yksiköihin tai ottavat heidät huomioon toiminnassaan. Heitä ohjaavat yhteinen tulkinta, merkitys tai näkemys yhteisestä toiminnasta ja sen tarkoitukselta. Työtehtävät edellyttävät lähes aina yhteistyötä muiden kanssa, ja siksi työn kehittäminen vaatii ihmisten välisen yhteistoiminnan ja vuorovaikutuksen edistämistä. Kun tutkijan hyveinä on perinteisesti pidetty ulkopuolisuutta ja objektiivisuutta, toimintatutkija on aktiivinen vaikuttaja ja toimija, eikä hän edes oleta olevansa ulkopuolinen tai neutraali. Kun tutkija perinteisesti hankkii ensin aineiston ulkopuolisesta näkökulmasta, analysoi sen ja tekee päätelmänsä sen pohjalta, toimintatutkijalle myös oma välitön kokemus on osa aineistoa. (Heikkinen 2010, 16-20.)

Olen sitä mieltä, että hyvä vuorovaikutus ja yhteistyö Nummelan ammattiopiston henkilöstön keskuudessa on välttämätön, jotta on mahdollista saada kaikki osallistumaan ja toimimaan yhteisen hyvän puolesta. Tässä tutkimuksessa tavoitellaan myös käyttökelpoisen tiedon tuomista käytäntöön. Olen toiminut turvallisuusalan opettajana neljä vuotta, vuosina 2010-2014, Nummelan ammattiopistossa, joten minulla on jo hyvä käytännön kokemus tutkittavasta kohteesta. Minulla on tutkijana suuri halu selvittää, voisiko asioita tehdä toisin tai entistä paremmin. Tiedän Nummelan ammattiopiston henkilökunnan ulkonäöltä ja muutaman kanssa olen keskustellut enemmänkin, mutta en tunne ketään syvällisemmin tai ole ollut tekemisissä työn ulkopuolella.

Kuvio 4: Toimintatutkimuksen tutkimusasetelma

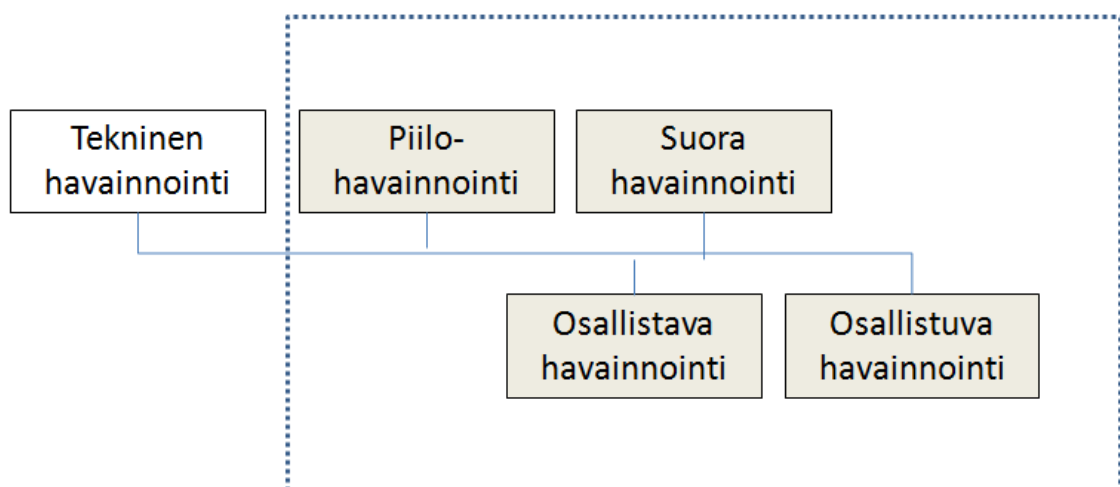
Tämän toimintatutkimuksen tutkimusasetelma on kuvattu yllä olevassa kuviossa (Kuvio 4). Tutkimusasetelma on yleissuunnitelma empirisen aineiston keräämiseen ja analysointiin liittyvistä käytännön järjestelyistä. (Hirsjärvi ym. 2006, 170-171). Aineistonkeruumenetelminä olen käyttänyt havainnointia (suora-, epäsuora-, tekninen-, osallistuva -ja osallistava havainnointi) sekä teemahaastatteluja (yksilö - ja ryhmähaastattelu). (Kananen 2012, 93.) Havainnoinnin aloittamisen jälkeen olen myös järjestänyt turvallisuuskävelyn ammattiopiston henkilökunnalle osana havainnointia. Myöhemmin Laurean ammattikorkeakoulun turvallisuusalan opiskelija suoritti opintoihinsa liittyvän työharjoittelun Nummellan ammattiopistossa. Hän suunnitteli ja toteutti poistumisturvallisuusharjoituksen, jossa itse olin mukana tekemässä havaintoja harjoituksen kulusta. Teemahaastattelut tehtiin poistumisturvallisuusharjoituksen jälkeen. Kaikkien näiden eri menetelmien avulla olen pyrkinyt selvittämään turvallisuuden nykytilan ja lisäämään henkilökunnan turvallisuustietoisuutta. Parempi tietämys turvallisuudesta parantaa olennaisesti myös turvallisuuskulttuuria.

5.1 Havainnointi Nummelan ammattiopiston tutkimuksessa

Havainnointi on eräs toimintatutkimuksen tärkeimmistä tiedonkeruumenetelmistä. Havainnoinnin suurin etu on, että sen avulla voidaan saada välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaation toiminnasta ja käyttäytymisestä. Sen avulla päästään luonnollisiin ympäristöihin. Havainnoinnin avulla saadaan tietoa, toimivatko ihmiset, niin kuin he sanovat toimivansa. (Hirsjärvi ym. 2006, 201.)

Havainnointia suositellaan käytettäväksi silloin, jos muilla keinoilla, kuten kyselyillä tai haastatteluilla, ei saada tietoa tai jos tieto ei ole luotettavaa. Usein myös toisten toiminnan kuvaileminen voi olla hankalaa, jolloin tutkijan on turvauduttava havainnointiin tiedonkeruusaan. Havainnointia voidaan käyttää myös muutosprosessin aikana arvioitaessa prosessin etenemistä. Prosessin aikana voidaan tarvita interventioon liittyviä toimenpiteitä, jotta tavoiteltava lopputulos saavutettaisiin. Arkipäivän havainnointia tapahtuu jatkuvasti. Havainnoinnin käyttö on perusteltua myös tilanteissa, joissa ilmiöstä ei ole tietoa tai tieto on vähäistä. Havainnoinnin etuna on tilanteen autenttisuus. Ilmiö tapahtuu luonnollisessa ympäristössään ja kontekstissaan. (Kananen 2012, 94-95.)

Tässä opinnäytetyössä kerätään aineistoa eri havainnointimenetelmillä koko prosessin aikana, jotta voidaan tehdä oikeita johtopäätöksiä muutosta arvioitaessa. Havainnoinnin tarkoituksena on saada tietoa Nummelan ammattiopiston turvallisuuden nykytilasta sekä henkilöstön asenteista ja suhtautumisesta turvallisuuteen. Havaintoja on tehty pelkästään Nummelan ammattiopiston kampuksen alueella. Havainnoinnin eli aineiston keruun määrä riippuu tutkijan suhteesta tutkittavaan ilmiöön. Havainnoinnin muotoja ja luokitteluja on monia. Alla olevassa kuviossa (Kuvio 5) on kuvattu eri havainnoinnin asteet.

Kuvio 5: Havainnoinnin asteet. (Kananen 2012, 94).

Nummelan ammattiopisto on tutkijalle hyvin tuttu, mutta siitä huolimatta ilmiö pitäisi pystyä tallentamaan myöhempää tarkastelua varten. Tärkeää on, että tiedetään, mitä havainnoidaan. Suorassa havainnoinnissa tutkija seuraa ilmiöön liittyviä tapahtumia paikan päällä niin, että muut ilmiöön liittyvät toimijat voivat havaita havainnoinnin. Piilohavainnoinnissa havainnoitavat eivät ole tietoisia havainnoijasta. Epäsuora havainnointi voidaan toteuttaa havainnointipaikalla niin, että tutkija on kohteiltaan piilossa. Havainnointimuodon valinta riippuu tutkittavasta ilmiöstä ja lähinnä siitä, muuttuvatko havainnoinnin kohteena olevat käyttäytymistään tilanteesta johtuen. Osallistuvassa havainnoinnista voidaan puhua silloin, kun tutkija on fyysisesti läsnä tutkimustilanteessa. Osallistuvassa havainnoinnissa voidaan erottaa eri aseteita sen mukaan, mikä rooli tutkijalla on. Pääsääntöisesti osallistuvassa havainnoinnissa tutkija itse osallistuu toimintaan, vaikka jotkut katsovat jo pelkän läsnäolon osallistuvaksi havainnoinniksi. Osallistuvan havainnoinnin etuna on, että tutkija pääsee syvälle kiinni tutkittavan ilmiön olemukseen, vaikka hän ei itse olisi työyhteisön jäsen. (Kananen 2012, 95.)

Tieteellisessä tutkimuksessa empiirisen tutkimuksen havaintoja ei koskaan itsessään pidetä "tuloksina"; asioita ei oteta sellaisina kuin miltä ne näyttävät. Havaintoja pidetään vain johtolankoina, joita jollakin tavalla tulkitsemalla pyritään pääsemään havaintojen "taakse". (Alasuutari 2011, 78.) Olen pyrkinyt havaintojen avulla pääsemään tutkittavan ilmiön "taakse" tekemällä muistiinpanoja ja ottamalla konkreettisesti kuvia kameralla sellaisista kohteista, jotka osaltaan kertovat turvallisuuskulttuurin puuttumisesta. Tässä opinnäytetyössä tallenteet mahdollistavat tilanteen uudelleen analysoinnin tarvittaessa. Tilanteeseen ei voida palata, ellei sitä ole tallennettu jollakin teknisellä ratkaisulla. (Kananen 2012, 97.) Tallenteet ovat myös mahdollistaneet oikeanlaisen ja totuudenmukaisen palautteen antamisen Nummelan ammattiopiston henkilökunnalle turvallisuuden nykytilasta. Olen tehnyt havainnointisuunnitelman aikatauluineen (Liite 1), jonka tulokset ovat luettavissa luvussa 6.2.

5.2 Turvallisuuskävely osana havainnointia Nummelan tutkimuksessa

Turvallisuuskävelyllä kierretään eri toimintapisteeet ja käydään läpi niissä toimimiseen liittyvät ohjeet ja toimintatavat. Kävelyllä esiin nousevat parannusehdotukset lisätään vielä pelastussuunnitelmaan. Turvallisuuskävelyn sisällöksi olisi ajan puitteissa hyvä valita kullekin kävelylle keskeiset teemat. Turvallisuuskävely voidaan osittaa valmius - ja suojautumistilanteisiin, toimitilojen turvallisuuteen, henkilöturvallisuuteen, työsuojeluun, rikosten torjuntaan tai ympäristönsuojeluun painottuvaksi. (Arvonen & Tuisku 2006, 8.)

Turvallisuuskävely on järjestelmällinen työkalu rajatun alueen turvallisuuden kartoittamiseen ja parantamiseen. Tarkoituksena on tutkia alueen fyysisen, toiminnallisen ja sosiaalisen ympäristön ominaisuuksia ja niissä esiintyviä ongelmia. Turvallisuuskävelyllä on mahdollista vaikuttaa Nummelan ammattiopiston henkilökunnan turvallisuudentunteeseen, löytää tapoja en-

naltaehkäistä rikoksia ja samalla se tarjoaa uuden tavan vaikuttaa työympäristönsä turvallisuuteen. Turvallisuuskävely ei kuitenkaan ole työkalu vain turvattomien alueiden, ilmiöiden ja paikkojen kartoittamiseen. Turvallisuuskävelyn tavoitteena on myös löytää turvallisia ja viihtyisiä paikkoja ja löytää tekijöitä, minkä vuoksi ihminen kokee kyseisessä paikassa juuri näin. Monipuolisen näkökulman saaminen takaa paremman käsityksen alueen turvallisuuden kokonaisuudesta. (Step by step for a safer and more secure Göteborg 2008, 3-5.)

Turvallisuus - ja pelastussuunnitelmien toteutus ja jalkauttaminen oppilaitoksen henkilöstön keskuuteen on haasteellista. Oppilaitoksen henkilöstön sitouttaminen ja toimimaan ohjaaminen on suunnitelmien toteutumisen edellytys. Paperilla suunnitelmat voivat olla selkeitä ja toimivia, mutta miten lauseet ja kirjaimet saadaan vietyä käytäntöön ja oppilaitoksen eri toimialueille. Oppilaitoksen johto ja turvallisuushenkilöstö ovat ehkä tottuneet lukemaan muistioita ja toteuttamaan kirjattuja toimenpiteitä, mutta miten ohjeistukset saadaan vietyä erilaisten henkilöstöryhmien keskuuteen. Omassa toimipisteessä työskentelevien on saatava ymmärtämään oma osuutensa turvallisuuskulttuurista. Työpaikalle saavutaan tottuneesti ja kaikkia ympäristössä tapahtuvia muutoksia ei aina havainnoida. Turvallisuusasiat herättävät helposti epävarmuuden tunnetta ja pelkoa, siksi niitä ei haluta ajatella omakohtaisesti. On helpompi ajatella, ettei ennenkään ole mitään tapahtunut. Tyypillistä on ajatella, että joku muu hoitaa turvallisuusasioita. Vastuuta ei aina haluta ottaa tai ei hahmoteta oman arkisen toiminnan merkitystä onnettomuuksien ennaltaehkäisyssä. (Arvonen & Tuisku 2006, 3.)

Nykyaikaisten oppimiskäsitysten mukaan aikuistenkin asenteiden muutosta vaativissa prosesseissa perinteisten koulutusmenetelmien lisäksi olisi turvallisuuskoulutuksessa tarpeen käyttää enemmän osallistavia ja ajattelemaan ohjaavia koulutusmenetelmiä. Turvallisuuskävely on käytännössä hyväksi koettu malli kokemuksellisesta koulutusmenetelmästä. Kävelyssä käydään läpi oppilaitoksen turvallisuusasioita konkreettisten esimerkkien kautta. Keskustelemalla ja havainnoimalla hahmotetaan omakohtaisesti erilaisia toimintatapoja. Turvallisuuskävely vaikuttaa henkilöstön asenteisiin, tietoihin ja taitoihin. Asenteiden muutokset vaativat yleensä omakohtaisia kokemuksia ja niiden lisäksi uskottavaa tietopohjaa. Asenteet muuttuvat hitaasti ja kaikki eivät ole valmiita heti tunnustamaan muutoksia tapahtuneen. Kävelyn aikainen pohdinta jatkuu jokaisella henkilökohtaisesti ja henkilöstön keskuudessa. Onnistuneen turvallisuuskävelyn jälkeen osallistujat tekevät ensin pieniä, konkreettisia muutoksia omissa toimintatavoissaan. Motivaatio ja halukkuus hankkia sekä ottaa vastaan turvallisuustietoisuutta lisääntyy. (Arvonen & Tuisku 2006, 4.)

Turvallisuuskävelyn vetäjän tehtävänä on luotsata havaintoja ja ohjata keskustelua kohti toimivia ratkaisuja. Kävelyn vetäjä on oppimaan ohjaaja. Hän johdattaa joukkoa, asettaa kysymyksiä, mutta ei anna valmiita vastauksia. Osallistujille annetaan mahdollisuus pohtia, etsiä itse ja kokeilla erilaisia ratkaisuja. Vetäjä kertoo osallistujille, että he ovat oman alansa tai

toimipisteensä asiantuntijoita. Osallistujien on osattava toimia itsenäisesti onnettomuustilanteessakin, joten vetäjä ei voi sanella valmiita toimintamalleja. Yhdessä keskustellen haetaan oppilaitokselle sopivat toimintatavat tai ainakin kerätään kaikki arvokas tieto käytännön toimijoilta. (Arvonen & Tuisku 2006, 4.) Minä toimin turvallisuuskävelyn päävetäjänä ja tein samalla tähän tutkimukseen liittyviä havaintoja osallistujien tietotasosta, asenteista ja turvallisuuskäyttäytymisestä.

5.3 Poistumisturvallisuusharjoitus osana havainnointia Nummelan tutkimuksessa

Pelastuslain (379/2011) 9 §:n mukaan rakennuksen omistajan, haltijan ja toiminnanharjoittajan on osaltaan huolehdittava rakennuksen poistumisturvallisuudesta ja uloskäytävien kulkukelpoisuudesta ja esteettömyydestä. Laki velvoittaa huolehtimaan poistumisturvallisuudesta niin, että vaaratilanteessa rakennuksessa olevat pystyvät poistumaan rakennuksesta turvallisesti ja tehokkaasti tai heidät voidaan muilla keinoin pelastaa. Rakennusmääräysten mukaan rakennuksen jokaiselta poistumisalueelta, jossa asutaan tai työskennellään pysyvästi, tulee yleensä olla vähintään kaksi erillistä poistumisreittiä eli uloskäytävää. Poistumisreitit tulee johtaa ulos tai muulle palossa turvalliselle alueelle. (Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos 2012.)

Sujuvan ja turvallisen poistumisen harjoittelu on tärkeää, kun pyritään kehittämään ja ylläpitämään työpaikan turvallisuuskulttuuria. Vain harvat ihmiset suhtautuvat poistumiskehoitukseen vakavasti. Ihmiset ovat tietämättömiä tulipalon kehittymisnopeuteen, palossa syntyvän savun valtavaan määrään tai savun vaarallisuuteen liittyvissä asioissa. Harvat ihmiset tietävät palokellojen soimisen merkitsevän samalla poistumiskehoitusta kaikille kiinteistössä oleskeleville. Poistumista ei yleensä tapahdu, jollei ihminen havaitse jonkin asian olevan konkreettisesti vialla. (Jaakkola 2003, 83.)

Tiedetään, että ihmiset käyttävät poistuessaan yleensä samaa reittiä, jota he tulivat sisälle tai muuten tuttua reittiä. Tiedetään myös, että ihmiset ovat poistumistilanteessa epäitsenäisiä ja ottavat mallia muista ihmisistä. (Linjala & Waitinen 2005, 3.) Mielestäni tähän sisältyy erilaisia riskejä ja vääriä tottumuksia. Ei välttämättä tiedosteta muita vaihtoehtoisia reittejä, joista voisi olla turvallisempi poistua. Ajudutaan tulipalon sattuessa tilaan tai suuntaan, missä on paljon vaarallisia savukaasuja. Ei edes tiedosteta paniikin vallassa vaihtoehtoisia reittejä, jos niitä ei ole aikaisemmin tiedostanut vaihtoehdoiksi. Ja kun itsellä ei ole riittävää turvallisuusosaamista tai tuntemusta oman työpaikkansa kiinteistöstä, luotetaan ja otetaan mallia muista ihmisistä, jotka eivät välttämättä tiedä turvallisuudesta tai poistumisreiteistä sen paremmin.

Ihmiset suhtautuvat asiallisesti poistumisharjoitukseen, jos heille on ensin annettu yleistä paloturvallisuuskoulutusta. Poistumiseen suhtautuminen näyttää olevan mitä suurimmassa määrin

asennekysymys. On tärkeää, että koulutukseen sisältyy keskeisesti palon kehittymisnopeuden ja syntyvän savumäärän sekä savun vaarallisuuden opettaminen. Lisäksi tulee selvittää kiinteistön sisäiset hälytys - ja poistumisjärjestelyt. Poistumisteiden tulee olla myös selkeästi merkitty. Onnistuneen poistumisen edellytys on poistumista johtavan organisaation varma toimivuus. Kun kohteessa nimetään henkilöitä poistumisen kannalta keskeisiin tehtäviin, on aukoton varamiesjärjestelmä ehdoton välttämättömyys. (Jaakkola 1998, 99.)

Nummelan ammattiopiston turvallisuussuunnitelman mukaan suojeleorganisaation koulutuksen koordinoimisesta vastaa turvallisuusjohtaja. Ammattiopiston johdon tehtävänä on luoda resurssit suojeleorganisaation koulutukselle ja toiminnalle. Suojeleorganisaatiolla tulee olla valmiudet suoriutua tehtävistään. Kaikilla suojeleorganisaation jäsenillä tulisi olla perehdytys suojeletoimintaan sekä alkusammutus - ja ensiapukoulutus. Henkilöstön turvallisuuskoulutuksesta pidetään kirjaa, joka löytyy turvallisuussuunnitelmasta liitteenä. (Luksian turvallisuussuunnitelma 2012, 25.) Nummelan ammattiopiston kampus on jaettu 13 suojelealueeseen, joissa jokaisessa on yksi suojelevalvoja ja tälle varahenkilö. Suojeleorganisaatioon kuuluville suojelevalvojen oli järjestetty koulutusta poistumisturvallisuudesta noin viikko ennen varsinaista poistumisharjoituspäivää. Koulutuksen suunniteli ja toteutti Laurean ammattikorkeakoulun turvallisuusalan opiskelija. Koulutuksessa käytiin läpi poistumisharjoituksen toteutussuunnitelma yhdessä suojelevalvojen kanssa. Samalla jaettiin tehtävät ja vastuut sekä varmistettiin henkilöstön sitoutuminen. Minä toimin harjoituksen tarkkailijana tehden ja kirjaten havaintoja harjoituksen kulusta ja sen onnistumisesta myöhempää tutkimustulosten analysointia varten.

5.4 Teemahaastattelu

Haastattelu on aineistonkeruun yleisimpiä menetelmiä. Kun haluamme tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii, on järkevää kysyä asiaa häneltä. Haastattelun etu on ennen kaikkea joustavuus. Haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys, oikaista väärinkäsitys tai selvittää sanamuoto. Joustavaa haastattelussa on myös se, että kysymykset voidaan esittää siinä järjestyksessä, kuin tutkija katsoo aiheelliseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 74-75.)

Eskola ja Suoranta (1998, 86) kirjoittavat haastattelun olevan vuorovaikutus, jossa molemmat osapuolet vaikuttavat toisiinsa. Hirsjärvi ym. (2006, 196) toteaa haastattelun olevan yhdenlaista keskustelua, jonka avulla pyritään saamaan mahdollisimman luotettavia tietoja. Haastattelut voidaan toteuttaa yksilö-, pari - tai ryhmähaastatteluna. On todettu, että haastattelut ovat paljon luontevampia ja vapautuneempia, kun useampia henkilöitä on paikalla. Tutkijan on itse pohdittava, mikä menettely omassa tutkimuksessa takaa parhaimman tuloksen. Tässä opinnäytetyössä tehtiin kaksi yksilöhaastattelua sekä yksi parihaastattelu. Molemmissa

haastattelutoteutuksissa haastateltavat olivat erittäin vapautuneita ja keskustelu eteni johdonmukaisesti saavuttaen sille asetetut tavoitteet. Parihaastatteluissa oli huomioitava, että haastattelija ottaa puheenjohtajan roolin heti haastattelun alkuvaiheessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61-63.)

Hyvä haastattelija tuntee aihepiirin ja tietää haastattelun tarkoituksen. Hän on etukäteen valmistautunut haastatteluun esittäen selkeitä ja yksinkertaisia kysymyksiä. Haastattelijan tulee ottaa huomioon oman käyttäytymisensä vaikutus haastateltavaan ja pyrkiä suhtautumaan vastauksiin mahdollisimman neutraalisti. Kun haastattelija suhtautuu tutkimukseensa vakavasti, hän herättää luottamusta myös haastateltavassa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 68-69.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Puolistrukturoidulle haastattelulle on ominaista, että jokin haastattelun teema-alue on tiedossa, mutta eivät kaikki. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin aihepiireihin ja haastattelu suunnataan tutkittavien henkilöiden subjektiivisiin kokemuksiin. Teemahaastattelulla voidaan tutkia yksilön ajatuksia, tuntemuksia ja kokemuksia. Teemahaastattelu ottaa huomioon sen, että ihmisten antamat tulkinnat ja merkitykset asioista syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47-48.)

Tässä opinnäytetyössä haastattelut menivät hyvin osittain sen vuoksi, että haastattelijana olin päättänyt panostaa hyvän ensivaikutelman luomiseen. Tämä takasi sen, että haastattelun ilmapiiri muodostui rauhalliseksi ja kiireettömäksi, mikä sai haastateltavat keskustelemaan vapautuneesti. Haastattelijana pyrin olemaan hyvä kuuntelija ja valmistauduin myös itse vastailemaan kysymyksiin.

6 Tulokset

Tuloksissa tarkastellaan turvallisuustilanteen muuttumista tutkimuksen aloittamishetkestä nykytilanteeseen. Tulokset perustuvat kuvamateriaalin, järjestettyjen turvallisuustapahtumien havainnoinnin sekä teemahaastattelujen analysointiin.

6.1 Turvallisuuden nykytilanne Nummelan ammattiopistossa

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruu ja analyysi tapahtuvat samanaikaisesti. Analyysin myötä havainnoijan käsitys ja ymmärrys ilmiöstä kasvavat. Varsinaista tutkimuspäiväkirjaa en ole pitänyt, mutta olen etukäteen suunnitellut, mitä havaintoja tulen tekemään ja tehnyt niistä havainnoista muistiinpanoja tutkimusta silmällä pitäen. Havainnoinnin muodoista olen käyttänyt suoraa havainnointia siinä mielessä, että olen selvittänyt Nummelan ammattiopiston turvallisuuden nykytilanteen ja keskustellut oppilaitosturvallisuudesta Nummelan ammattiopiston henkilökunnan kanssa. Olen selvittänyt turvallisuuden nykytilanteen Nummelan ammattiopistossa syyskuussa 2012. Tulevien keskustelujen rungoksi jaoin turvallisuuden viiteen (5) eri osa-alueeseen Nummelan ammattiopistossa ja tarkastelin näiden osa-alueiden nykytilaa tarkemmin: paloturvallisuus, henkilöturvallisuus, kiinteistö - ja toimitilaturvallisuus, rikosturvallisuus ja tietoturvallisuus.

Nummelan ammattiopisto on päivittänyt turvallisuussuunnitelmansa keväällä 2012 ja samalla Nummelan ammattiopiston sekä koko Luksian turvallisuusjohtajaksi nimettiin Luksian kiinteistöpäällikkö. Olen keskustellut vapaamuotoisesti hänen kanssaan turvallisuuden eri osa-alueiden nykytilasta laatimani check list:in avulla (Liite 2) elokuussa 2012. Olen myös keskustellut samaa check listiä apuna käyttäen Nummelan ammattiopiston entisen kiinteistövastaavan kanssa syyskuussa 2012. Hänellä oli 30 vuoden työkokemus toimimisesta Nummelan ammattiopiston kiinteistövastaavana ja hänen tehtäviinsä kuului vastata ammattiopiston kiinteistön turvallisuudesta. Luksian turvallisuusjohtajan ja vuonna 2013 eläkkeelle jääneen kiinteistövastaavan asenne turvallisuutta kohtaan oli hyvä ja molemmat pitivät turvallisuutta tärkeänä ammattiopiston tulevaisuuden ja imagon suhteen. Nummelan ammattiopisto on kohtalaisen sokkeloinen kiinteistö, jossa on paljon luokkia sekä useita eri rakennuksia. Kaksikerroksiseen rakennukseen sisältyy myös enemmän riskejä ja turvallisuushaasteita. Kokonaisturvallisuuden hahmottaminen on hankalaa, jos ei itse kunnolla jalkaudu näihin eri osastoihin ja luokkatiloihin. Tietoturvallisuudesta kävin lyhyen keskustelun Nummelan tietohallinnosta vastaavan henkilön kanssa, joka oli sillä hetkellä toiminut tehtävässään kaksi vuotta.

Kerron tässä kappaleessa, näiden keskustelujen yhteenvetona, miten he näkivät turvallisuuden nykytilan Nummelan ammattiopistossa. Nummelan ammattiopistossa turvallisuussuunnitelman lait ja ohjeet painottuvat paloturvallisuuteen ja omatoimiseen varautumiseen. Doku-

mentaatiot (turvallisuuksuunnitelma ja kriisisuunnitelma) löytyvät Luksian omasta intrasta, mutta ovat vaikeasti löydettävissä. Itse en niitä kovin helposti löytänyt ilman apua ensimmäisellä kerralla. Samalla ihmettelin, että kuinka moni muu edes tietää turvallisuuksuunnitelman olemassaolosta?

Henkilöturvallisuuden osalta toimintaohjeita on kriisitilanteita ja uhkatilanteita varten. Koulutusta tai erilaisten toimintamallien harjoituksia ei kuitenkaan ole järjestetty. Eri koulutusalojen koulutusvastaavan tehtävänä on ollut perehdyttää uusi työntekijä ammattiopiston turvallisuuksasioihin. Tätä ei yleensä ole tapahtunut, koska koulutusvastaavilla ei ole tarpeellisia tietoja ja taitoja turvallisuuksasioista. Kiinteistö - ja toimitilaturvallisuuden osalta ohjeita ja vastuita ei ole kovin monella henkilöllä. Avainten ja omaisuuden hallinnasta sekä avainten poisottamisesta ei ole ohjeita eikä yhteneväisiä käytäntöjä. Ovien lukituksesta ja valaistuksesta vastaa kiinteistövastaava. Nummelan ammattiopiston omaisuuden merkintätavasta ei ole olemassa ohjeita, vaikka merkintöjen tulisi tapahtua koulutusaloittain. Nummelan ammattiopistolla ei ole kulunvalvontaa, kuten kameravalvontaa. Ovien lukituksen jälkeen sisään pääsee sähköisellä avaimella, jollainen on henkilökuntaan kuuluvilla. Avaimen käyttämisestä jää merkintä ja se on henkilökohtainen.

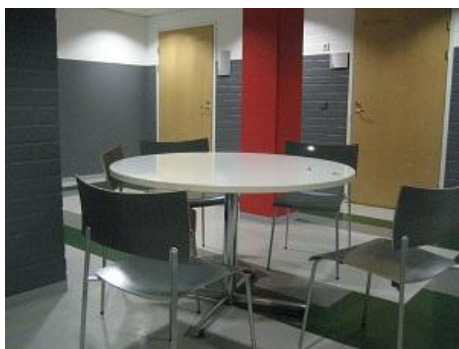
Huoltokirjaohjelma on olemassa sähköisesti, jota kiinteistövastaava seuraa päivittäin. Sieltä löytyy esimerkiksi poistumis - ja turvavalistusjärjestelmän huoltoaikataulut ja paljon muuta säännöllistä testaamista vaativat ohjelmat. Riskikartoituksia on tehty ainoastaan paloturvallisuuden suhteen, mikä on ehkä tärkein osa-alue ottaen huomioon suuren henkilöstömäärän ja oppilaiden määrän. Pelastussuunnitelmaa ei ole kuitenkaan perehdytetty uusille työntekijöille, eikä vuosia talossa olleelle henkilöstöllekään ole toistaiseksi järjestetty koulutusta. Alkusanmutuskalusto on olemassa ja toimintakuntoinen, mutta koulutusta ei ole järjestetty. Poistumistiet ovat asianmukaisesti merkitty, mutta niiden vapaana pitäminen ei ole selkeästi vastuutettu eri koulutusaloilla. Osassa kiinteistöjä on poistumistiekarttoja asennettu kiinteistön seinälle. Niitä on tarkoitus lisätä ja poistumisharjoituksia on tarkoitus järjestää vuosittain. Palotarkastukset on kiinteistöpäällikön mielestä tehty säännöllisesti.

Rikosturvallisuuden ja tietoturvallisuuden suhteen on eniten puutteita. Rikosriskejä ei ole kartoitettu, eikä niihin tietenkään ole varauduttukaan. Henkilöstöä ei ole ohjeistettu rikoksen tapahtumisen varalta. Turvallisuuksuunnitelmassa (2012) yhteyshenkilönä poliisiin suuntaan on yleensä ollut rehtori. Väkivaltatilanteista ei ole ohjeita. Tietohallinnon vastaavan mielestä turvallisuukspolitiikkaa ei ole määritelty eikä myöskään tietoturvavastaavaa ole nimetty ja tietoturvaohjeita ei välttämättä löydy. Tietohallinto vastaa ainoastaan teknisestä tietoturvasta, kuten palomuuuri - ja virustorjunnan ajantasaisuudesta. Tietoturvakäyttäytymistä ei varsinaisesti valvo kukaan, eikä henkilökuntaa ole perehdytetty tietoturva-asioihin. Salasanojen ja arkistoinnin suhteen ei ole ohjeita. Tietohallinnolla on tekninen varmuuskopiointi uudistettu, mutta henkilöstölle ei ole ohjeita varmuuskopioinnista tai tiedon säilyttämisestä.

Turvallisuuden taso ei ole kovin hyvä yleisesti ottaen Nummelan ammattiopistossa, mutta on ainakin turvallisuusjohtajan mukaan menossa parempaan suuntaan ja resurssejakin tähän on varattu. Minkäänlaista tilastointia tai raportoinnin käytäntöjä ei ole olemassa. Check listin avulla sain mielestäni hyvin tietoa Nummelan ammattiopiston turvallisuuden nykytilasta. Kysymyksiä oli paljon ja ehkä hieman päällekkäisyyttäkin, mutta sen pohjalta oli hyvä käydä rakentavaa keskustelua oppilaitoksen turvallisuudesta. Turvallisuuden nykytilan karkea taso tuli selville. Turvallisuussuunnitelma on olemassa, mutta sen ohjeita ei ole jalkautettu ammattiopiston arjen koulutyöhön. Henkilökunnalle ei ole järjestetty asianmukaista koulutusta, jolloin turvallisuustietoisuus ja turvallisuusosaaminen on heikolla tasolla. Oman oppilaitoksen toimintaympäristön oppii tuntemaan paljon paremmin, kun voi jakaa uutta tietoa sekä vastavuoroisesti saada uutta tietoa joltain ympäristöä hyvin tuntevalta.

6.2 Turvallisuuden havainnointi kameralla

Teknistä havainnointia olen käyttänyt ottamalla kuvia kameralla turvallisuuden näkökulmasta. Tekninen havainnointi on ollut eräänlaista epäsuoraa havainnointia, koska olen tallentanut kameralla esineitä ja asioita, ihmisiä en ole kuvannut. Näillä kuvilla olen pyrkinyt näyttämään, miten ihmiset suhtautuvat ja käyttäytyvät turvallisuuden suhteen. Teknisen havainnoinnin välineenä olen käyttänyt kameraa ja ottanut viisi kuvaa Nummelan ammattiopiston kampuksella liittyen oppilaitoksen turvallisuuteen. Olen näillä havainnoilla halunnut tuoda esiin turvallisuuden nykytilan sekä joitain puutteita oppilaitoksen turvallisuudessa ja osoittaa, miltä asiat näyttävät havainnoijan silmin. Olin etukäteen suunnitellut (Liite 1), mistä kohteista tulisin kuvia ottamaan ja millä aikataululla. Kuvien alla olevien numeroiden ja kirjainten selitykset ovat esimerkiksi: 2A/2013 (2 = kuukausi kuvan ottamiselle, A = aakkosellinen järjestys, 2013 = vuosiluku kuvan ottamiselle). Ensimmäiset kuvat otettiin helmikuussa 2013 ja ensimmäisten kuvien jälkeen henkilökunta sai palautteen näistä turvallisuuspuutteista. Toivoin, että kuvat vaikuttaisivat henkilökuntaan niin, että puutteet korjattaisiin lyhyen ajan sisällä. Olin myös siinä uskossa, että ne opintoalat, joita kuvat eniten koskettivat, korjaisivat puutteensa heti. Toisen kuvausession toteutin lokakuussa 2014, jolloin otin samasta paikasta viisi kuvaa samoista kohteista.

Kuva 2: 2A/2013

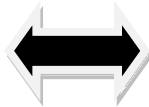

Kuva 3: 10A/2014

Tammikuussa 2013 eri puolille koulun käytäville oli ilmestynyt kuvan (Kuva 2) tapaisia pöytä + tuoliyhdistelmiä. Aluksi pidin niitä vain väliaikaisena ratkaisuna tilan puutteen vuoksi, mutta ne olikin tuotu opiskelijoita varten yleisen viihtyvyyden vuoksi. Kuukauden päästä huonekalujen ilmestymisen jälkeen otin kameralla kuvan 2A/2013. Tässä kuvassa pöydän takana on luokahuoneita ja oppitunnilla voi olla yli 40 ihmistä samaan aikaan luokkatiloissa. Tulipalon sattuessa huonekalut ovat suoraan nopean poistumisen esteenä. Tulipalon todennäköisyys on pieni (epätodennäköinen), mutta seuraukset voivat olla vakavia (ihmiset + omaisuus + toiminnan keskeytyminen). Paloturvallisuuden näkökulmasta riskiä voidaan hallita huonekalujen järjellä sijoittelulla. On myös hyvä harkita, tarvitsemmeko ollenkaan pöytiä vai riittävätkö pelkästään tuolit, jotka on aseteltu seinustalle riviin. Kuva 10A/2014 (Kuva 3) on otettu 20 kuukautta myöhemmin ja tilanne ei ole juurikaan muuttunut. Tuoleja on vähemmän, mutta pöytä on edelleen nopean poistumisen esteenä.

Kuva 4: 2B/2013

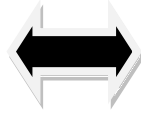

Kuva 5: 10B/2014

Nummelan ammattiopiston pääaulassa on muutama tietokonenäyttö + näppäimistö kuvassa 2B/2013 (Kuva 4), joita ei ole pultattu pöytätasoon kiinni. Kuka tahansa voi kävellä ovesta sisään ja halutessaan anastaa tietokonenäytön ja näppäimistön omiin tarpeisiinsa. Tilaisuus tekee varkaan, mutta anastamisen todennäköisyys on kuitenkin pieni, vaikka sellainen mahdollisuus on olemassa. Seuraukset kohdistuvat ainoastaan omaisuuteen, eivätkä ole kovin vakavia omaisuuden arvo huomioon ottaen. Pääovet ovat avoimia, joten kuka tahansa voi tulla sisään anastustarkoituksessa. Rikosturvallisuuden näkökulmasta riskiä voidaan hallita kiinnittämällä tietokonenäyttö + näppäimistö kiinteästi pultilla pöytätasoon ja asentamalla kamera-valvonta aulaan. Potentiaalinen rikosentekijä voi näin ollen luopua aikeistaan. Kuva 10B/2014 (Kuva 5) on hieman epäselvä, mutta muutos kuvaan 2B/2013 on siinä, että tietokonenäyttö on kiinnitetty ruuveilla pöytätasoon kiinni, mutta näppäimistö on edelleen irtaimena varkaiden saatavilla. Kameravalvonta asennettiin aulaan vuoden 2013 lopussa. Sillä saattaa olla ennaltaestävä vaikutus henkilöihin, jotka tiedostavat kameran olemassaolon. Positiivista on, että kamera tallentaa mahdolliset varkaudet aulaassa.

Kuva 6: 2C/2013

Kuva 7: 10C/2014

Nummelan ammattiopiston pienellä sivukäytävällä lähellä pääsisäänkäyntiä, kuvassa 2C/2013 (Kuva 6), ovat noin 80 henkilökunnan pientä henkilökohtaista avaimellista postilokeroa. Näissä postilokeroissa on valitettavasti 85 % avain kuvan mukaisesti paikalla 24 tuntia vuorokaudessa. Tämä tarkoittaa, että 68/80 lokeroista on vapaa pääsy kaikille. Tälle käytävälle on avoin kulku niin henkilökunnalla kuin oppilaitoksen opiskelijoillakin. Jos ja kun opettaja laittaa lainaamiaan avaimia, tärkeää postia tai jotain muuta, on se myös kaikkien muiden saatavilla tarvittaessa. Myös oppilaat palauttavat myöhästyneitä kirjallisia töitään lokeroihin. Riski toisen omaisuuden anastamiseen on pieni, mutta todennäköinen ja seuraukset voivat olla vakavat myös taloudellisessa mielessä (salassa pidettävää tietoa välittyy oppilaiden tietoon ja paljon muuta). Tietoturvallisuuden näkökulmasta riskiä voidaan hallita niinkin pienellä teolla kuin, että jokainen pitää henkilökohtaisen postilokeronsa lukossa ja avaimen itsellään. Kuvassa 10C/2014 (Kuva 7) tilanne on edelleen se, että henkilökunnan henkilökohtaisissa lokeroissa 85 % avain on kuvan mukaisesti paikalla 24 tuntia vuorokaudessa.

Kuva 8: 2D/2013

Kuva 9: 10D/2014

Nämä kuvat 2D/2013 (Kuva 8) ja 10D/2014 (Kuva 9) on otettu Nummelan ammattiopiston sisäpihalta ja turvallisuusriski liittyy paloturvallisuuteen. Sisäpiha on täynnä ammattiopiston omia ajoneuvoja, henkilökunnan omia autoja ja joidenkin opiskelijoiden autoja. Ensinnäkin,

jos koulun rakennuksessa syttyy tulipalo, nämä kuvan ajoneuvot ovat liian lähellä koulun kiinteistöä. Toiseksi nämä ajoneuvot estävät ja vaikeuttavat pelastushenkilöstön pääsyä paloautoilla tarpeeksi lähelle kohdetta suorittamaan sammutustoimia. Tulipalon todennäköisyys on pieni (epätodennäköinen), mutta seuraukset voivat olla vakavia (ihmiset + omaisuus + toiminnan keskeytyminen). Tällaista riskiä voidaan hallita siirtämällä ajoneuvot pysäköintiin varatuille paikoille. Yli vuoden ajan, kuvan 2D/2013 ottamisen jälkeen, tilanne oli joka päivä sama. Vaikka Nummelan ammattiopisto välillä informoi koulun henkilökuntaa sähköpostilla autojen pysäköintikiellosta sisäpihalla, ei sillä ollut vaikutusta. Kesän 2014 aikana sisäpihalle johtavalle ajotielle oli rakennettu mekaaninen puomi, jolloin sisäpihalle ei enää voinut ajaa ilman lupaa. Myöhemmällä kuvaushetkellä ylimääräiset ajoneuvot on jätetty niille varatuille pysäköintipaikoille, koska puomi estää ajamisen sisäpihalle.

Kuva 10: 2E/2013

Kuva 11: 10E/2014

Nummelan ammattiopiston kiinteistön seinustalla (sisäpihalla), kuvassa 2E/2013 (Kuva 10), säilytetään paljon kuivaa puutavaraa ilman valvontaa. Tuhopolton vaara on olemassa, sillä puutavara on hieman sivussa katseilta, joten ulkopuolinen pystyy tulemaan sisäpihalle halutessaan sytyttämään kuivan puutavaran palamaan. Tuhopolton riski on pieni päiväsaikaan (epätodennäköinen), koska paikalla on henkilökuntaa ja opiskelijoita. Illalla riski hieman suurempi, vaikka portit ovat suljettu, sillä alueelle pääsee portin yli valvomatta. Seuraukset voivat olla vakavia, jos puutavarakasa sytytetään palamaan. Illalla ja yöllä paloa ei välttämättä havaita ollenkaan ja vahingot voivat johtaa koulun toiminnan keskeyttämiseen. Paloturvallisuuden näkökulmasta tulipaloo ja mahdollista tuhotyötä voidaan hallita siirtämällä lautakasa sisälle llukittuun tilaan. Myös paremmalla valvonnalla (kameralla ennalta estävä vaikutus) sekä kirkkaammalla valaistuksella on vaikutusta. Portti voisi olla kiinni kyseisellä sisäänkäynnillä ja lautakasa voisi olla pinossa siististi pressu päällä. Kuvassa 10E/2014 (Kuva 11) puutavaraa säilytetään edelleen samassa paikassa ja riski on kuvan 2E/2013 kaltainen, vaikkakin lautakasa on siististä kuormattu.

6.3 Turvallisuuskävely Nummelan ammattiopistossa

Olen myös käyttänyt osallistuvaa ja osittain osallistavaa havainnointia tässä opinnäytetyössä. Järjestin Nummelan ammattiopiston henkilökunnalle turvallisuuskävelyn, jossa olin itse fyysisesti läsnä. Henkilökunta osallistui turvallisuuskävelyn, suunniteltua reittiä kävelen (Liite 3), kirjaten paperille omia havaintojaan ammattiopiston turvallisuuden eri osa-alueista. Nummelan ammattiopistossa järjestettiin kaksi erillistä turvallisuuskävelyä henkilökunnalle, ensimmäinen huhtikuun lopussa vuonna 2013 ja toinen toukokuun alussa vuonna 2013. Tavoitteena oli markkinoida turvallisuuskävelyä niin, että jokainen tuntee voivansa vaikuttaa sekä omaan henkilökohtaiseen turvallisuuteensa että oman koulunsa ja työpaikkansa turvallisuuteen. Ideana oli, että turvallisuuskävelyn osallistuvat ammattiopiston ympäristön ja alueen hyvin tuntevat ihmiset, koska heillä on paras tietämys oman alueensa asioista turvallisuuden näkökulmasta. Samalla oli tarkoitus kerätä tietoa siitä, miten me voimme parantaa ja kehittää työympäristöämme ja tehdä siitä yhdessä turvallisempi paikka työskennellä. Tämän jälkeen jokainen opettaja voisi omalla opintoalallaan tehdä turvallisuuskävelyn opiskelijoiden kanssa heti lukuvuoden alussa elokuussa 2013. Uudet opiskelijat oppisivat heti lukuvuoden alussa toimimaan turvallisesti omissa kouluympäristössään. Samalla se olisi kertausta toisen ja kolmannen vuoden opiskelijoille.

Nummelan ammattiopistossa yhtenä turvallisuuskävelyn tavoitteista oli lisätä henkilöstön turvallisuustietoisuutta sekä muuttaa henkilöstön asenteita heidän omakohtaisten havaintojensa perusteella, joita he kokevat turvallisuuskävelyn aikana. Jokaiselle ammattiopiston henkilökuntaan kuuluvalla lähetettiin kutsu sähköpostilla toteutettavasta turvallisuuskävelystä kolme kuukautta aikaisemmin (Liite 4). Rehtori antoi oman hyväksyntänsä koulutuksen toteutukselle ja toteuspäivämäärät merkittiin etukäteen suunnitelmallisesti kaikkien työjärjestyksiin nähtäväksi. Minä laadin kutsun ja se saapui kaikille rehtorin lähettämänä, jolloin tuotiin esille myös johdon sitoutuminen tähän kaikille tärkeään asiaan. Turvallisuuskävely oli henkilökunnalle etukäteen suunniteltua koulutusta ja näin ollen myös kaikille palkallista työaikaa.

Ammattiopiston johdon sitoutuminen oli turvallisuuskävelyn onnistumisen kannalta tärkeää, joten päättävissä asemissa olevat henkilöt oli hyvä innostaa mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun Nummelan ammattiopistossa järjestettiin ja toteutettiin turvallisuuskävely. Ensimmäinen turvallisuuskävely toteutettiin 25.4.2013 ja siihen osallistui noin puolet eli 45 henkilökuntaan kuuluvaa. Kokoonnuimme Nummelan ammattiopiston auditoriossa, jossa minä pidin ensin tunnin pituisen turvallisuuskatsauksen ammattiopiston turvallisuuden nykytilanteesta ja turvallisuuden tasosta. Samalla kerroin, mitä turvallisuuskävely on ja miten se toteutetaan käytännössä.

Olin pyytänyt kutsussa turvallisuuskävelyn osallistujia etukäteen tutustumaan Nummelan ammattiopiston turvallisuussuunnitelmaan, joka löytyy ammattiopiston intrasta. Opastin kutsussa myös, miten sen sieltä löytää. Alle kymmenen henkilöä oli tutustunut turvallisuussuunnitelmaan etukäteen. Tämän turvallisuuskävelyn pääteemana oli paloturvallisuus, mutta tarkoituksena oli myös havainnoida muita erilaisia turvallisuusriskejä. Turvallisuuskävelyn toisena tavoitteena oli löytää turvallisia ja viihtyisiä paikkoja Nummelan ammattiopistosta. Osallistujat jaettiin neljään noin 10-12 henkilön ryhmään, joissa jokaisella ryhmällä oli yksi vetäjä. Jokaisessa ryhmässä oli sihteeri, joka kirjasi ylös paperille muiden tekemiä havaintoja. Reitti (Liite 3) oli etukäteen suunniteltu ja se vei noin 1,5 tuntia jokaiselta ryhmältä. Reitille oli suunniteltu neljä kohdetta, jossa jokainen ryhmä piti 10 min keskustelutuokion. Kaikki ryhmät pysyivät aikataulussa, ja turvallisuuskävelyn jälkeen pidettiin vielä yhteinen palautekeskustelu auditoriossa. Jokaisen ryhmän kirjatut havainnot kerättiin talteen lopullista yhteenveto varten.

Toinen turvallisuuskävely toteutettiin 2.5.2013, johon osallistui noin 45 eli loput henkilökuntaan kuuluvista. Tilaisuus oli identtinen ensimmäisen toteutuksen kanssa. Kukaan henkilökunnasta ei ollut aikaisemmin osallistunut minkäänlaiselle turvallisuuskävelylle, ei edes aikaisemmillä työpaikoillaan. Tämä oli hyvä tapa havahduttaa ammattiopiston henkilökunta havaitsemaan työpaikkansa riskit ja vaaran paikat.

Turvallisuuskävelyn ryhmät, joita oli yhteensä kahdeksan, olivat erittäin motivoituneita kirjaamaan havaintojaan paperille. Havainnot keskittyivät luonnollisesti niihin epäkohtiin, joihin toivottiin parannusta. Viihtyisiä ja turvallisia paikkoja ei löytynyt tai niitä ei osattu havainnoida, mikä johtui luonnollisesti siitä, että tämä oli kautta aikojen ensimmäinen turvallisuuskävely. Epäkohdat huomataan yleensä helpommin kuin asiat, jotka ovat hyvin ja kunnossa.

Yhteenvetona ryhmien palautteista kävi ilmi seuraavaa: Poistumistiet oli hyvin merkitty ja valaistus oli riittävä monin paikoin. Yleisesti ottaen paikat oli siistinä ja tavarat paikoillaan. Alkusammutuskalusto oli merkitty ja toimintakunnossa, mutta niitä ei osata käyttää hätätilanteissa. Pelastustiellä oli autoja parkkeerattuna ja ammattiopiston sisäpiha oli ahdas sekä täynnä väärinpysäköityjä autoja. Kokoontumispaikalle pitäisi saada jokin merkki. Muutamilla hätäpoistumisteillä oli varastoitu ylimääräistä tavaraa, joka vaikeuttaa nopeaa poistumista tulipalon sattuessa. Palopostit löytyivät, mutta niitä ei osata käyttää ja sulkuventtiilin sijaintia ei löydetty palopostin sisäpuolelta. Palavia nesteitä ei ole varastoitu jollain osastoilla. Poistumistiekarttoja löytyi ammattiopiston kiinteistöstä kiitettävästi ja seiniltä löytyy ohjeet hätänumeroon soittamisesta.

Jokaiselle turvallisuuskävelyyn osallistujalle jaettiin palautelomake (Liite 5) kävelystä ja siihen sai vapaaehtoisesti vastata nimettömänä. Noin puolet molemmista ryhmistä eli yhteensä 45 turvallisuuskävelijää vastasi palautelomakkeeseen. Yhteenvedona palautteista kävi ilmi seuraavaa: Turvallisuuskävely on erittäin tarpeellinen, sillä se herätti ajattelemaan turvallisuuden liittyviä asioita, kuten laitteita, varusteita ja valppautta. Turvallisuuskävely antoi paljon uutta tietoa turvallisuudesta ja näki omin silmin alkusammutuslaitteistojen sijainnit. On tärkeä tuntea oma työympäristönsä, jotta tietää lähimmät poistumistiet tulipalon sattuessa. Tuntemus Nummelan ammattiopiston kiinteistön tiloista on lisääntynyt ja kokoontumisalueetkin ovat nyt tiedossa. Turvallisuudentunne lisääntyi, kun osaa toimia ammattiopiston eri tiloissa ja osaa hätätilanteessa opastaa ulkopuolisia. Turvallisuuskoulutusta tulisi olla säännöllisesti, jotta osaa toimia oikein vaaratilanteissa. Osallistujien mielestä turvallisuuskävelyn järjestelyt ja ohjeistus menivät hyvin sekä osallistujat olivat oikein mielissään, että turvallisuuskävely oli saatu aikaiseksi järjestää.

6.4 Poistumisturvallisuus Nummelan ammattiopistossa

Nummelan ammattiopistolla järjestettiin poistumisturvallisuusharjoitus maaliskuussa 2014, mikä osallisti osan koulun henkilökunnasta ja oppilaista tähän harjoitukseen. Valmistelut olivat onnistuneet hyvin ja poistumisharjoituspäivä pidettiin 27.3.2014. Paikalla oli noin puolet ammattiopiston henkilökunnasta (40) ja puolet opiskelijoista (350). Paikalla oli myös ammattiopiston turvallisuussuunnitelman mukaisesti nimettyjä suojelevalvojia, joille oli etukäteen annettu koulutus tämän poistumisharjoituksen toteutuksesta viikkoa aikaisemmin. Suojelevalvojen tehtävänä oli tyhjentää koulu henkilökunnasta ja oppilaista sekä ohjata heidät oman suojelealueensa kokoontumispaikalle. Koulutuksessa sovittiin myös palautekeskustelun pitämisestä heti harjoituksen jälkeen. Harjoituksen tarkkailijoina toimivat Nummelan ammattiopiston toisen vuoden turvallisuusalan opiskelijat, jotka oli perehdytetty yleiseen paloturvallisuuteen sekä järjestettävän harjoituksen harjoitussuunnitelmaan. Tämä oli myöskin omalta kohdaltani osallistuvaa havainnointia, sillä olin itse tutkijana fyysisesti läsnä poistumisharjoituksessa.

Tässä opinnäytetyössä poistumisharjoituksella testattiin käytännössä Nummelan ammattiopiston pelastussuunnitelman toimivuutta tilanteessa, jossa tulipalon tai muun uhan vuoksi on tarpeellista evakuoida henkilöstö turvallisempaan paikkaan. Harjoitusten tavoitteena oli saada henkilöstö tiedostamaan työpaikkansa turvallisuusriskejä ja antamaan valmiudet turvallisuuskulttuurin kehittämiseen. Tämä tarkoittaa myös sitä, että poistumiskehotus tai -hälytys otetaan tosissaan. Opinnäytetyön kannalta oli mielenkiintoista havaita, miten rehtori tai ammattiopiston henkilöstö suhtautuvat oman oppilaitoksensa turvallisuuteen, mitkä ovat heidän asenteensa turvallisuuden suhteen.

Palokellojen soidessa kaikki olivat valmiita toimimaan. Henkilökunta ja suojeluvalvojat toimivat ohjeiden mukaan mallikkaasti ja osasivat poistua opiskelijoiden kanssa viivyttelemättä turvallisesti oman suojelualueensa kokoontumispaikalle. Henkilökunta tiesi vastuunsa ja oman roolinsa poistumisen aikana, henkilökunta poistui luokasta viimeisenä. Suojeluvalvojilla olivat valmiudet tarkastaa oma suojelualueensa, mutta puutteena oli avainten huono sopivuus tiettyihin oviin. Kaikki opiskelijat eivät olleet luokissa palokellojen soidessa ja he eivät tieneet, miten palokellojen soidessa tulisi toimia. Kokoontumispaikoilla opiskelijat eivät pysyneet ryhmissä sovitussa paikassa, mikä vaikeutti pääluvun laskentaa. Samaan aikaan oli ulkopuolinen kouluryhmä pelaamassa sählyä opettajansa johdolla liikuntasalissa, mutta he eivät millään tavalla reagoineet palokellojen soittoon.

Palautetilaisuus oli tarkoitettu poistumisharjoitukseen osallistuvalla henkilökunnalla ja suojeluvalvojille. Tilaisuuden tavoitteena oli käydä läpi poistumisharjoituksen toteutus, onnistuneet asiat ja kehittämistä vaativat asiat. Palautetilaisuuteen tuli paikalle vain noin neljäsosa, 10 henkilöä, mikä oli pettymys. Rehtori oli hienosti sitoutunut poistumisharjoitukseen ja osallistui myös palautetilaisuuteen. Tilaisuudessa todettiin, ettei opiskelijoilla ole omatoimisesti valmiuksia toimia palokellojen soidessa. Opiskelijoilla ei ole riittäviä tietoja ja taitoja, joten heitä tulee ohjeistaa ja opastaa sekä harjoitella poistumista omalle lähimmälle kokoontumispaikalle. Todettiin, että opiskelijoita tulisi ohjeistaa heti lukuvuoden alussa elokuussa turvallisen poistumisteistä ja kokoontumispaikoista. Huomioitavaa ovat myös talon ulkopuoliset henkilöt ja ryhmät, kuten liikuntasalin käyttäjät.

6.5 Teemahaastattelun tulokset tässä tutkimuksessa

Tässä opinnäytetyössä teemahaastattelulomakkeen (Liite 7) ja teemahaastattelumenetelmän käyttö kohdistui Nummelan ammattiopiston rehtoriin, Nummelan ammattiopiston työsuojeluvaltuutettuun sekä Nummelan ammattiopiston kiinteistön aluevastaavaan ja kiinteistön hoitajaan (Liite 6). Tässä opinnäytetyössä yksilöä pidettiin tärkeänä osana tutkimuksen suorittamisen kannalta. Yksilö sai vapaasti tuoda esille itseään koskevia asioita ja omia mielipiteitään sekä kokemuksia laajemmaltikin ammattiopiston turvallisuuden näkökulmasta. Haastateltaviksi valitsin henkilöitä, joilta on saatavissa parasta mahdollista tietoa ja asiantuntemusta Nummelan ammattiopiston turvallisuuteen liittyvistä asioista. Haastatelluilla henkilöillä on pitkä kokemus toimimisesta Nummelan ammattiopistossa, joten heillä on hyvä kosketuspinta arkipäivän turvallisuusasioihin jo useiden vuosien ajalta. Tämä osoittautui hyödylliseksi, sillä haastatelluilla saatiin nopeasti keräytyä syvällistä ja selventävää tietoa tutkittavasta kohteesta. Haastatelluilla oli kyky ja halu keskustella heille tärkeistä asioista, vaikka haastatellut eivät olleet puhuneet aiheesta aikaisemmin ulkopuolisen kanssa. Haastatelluilta saatu tieto oli kiinteästi sidoksissa siihen tutkimusympäristöön, joka oli haastateltaville tuttu ja ajankohdainen.

6.5.1 Nummelan ammattiopiston rehtorin haastattelu

Haastattelin Nummelan ammattiopiston rehtoria toukokuussa 2014. Rehtorilla on 20 vuoden työkokemus toimimisesta Nummelan ammattiopistossa. Rehtori on hyvin tietoinen vastuistaan oman koulunsa turvallisuuden suhteen. Rehtori on yleisesti huolissaan turvattomuuden lisääntymisestä oppilaitoksessa. Turvattomuuden tunne on lisääntynyt ja tämä on tullut esille muun muassa opiskelijoiden terveystarkastuksista. Opiskelijat kokevat seksuaalista häiriintää sekä väkivallan uhkaa enemmän koulussa ja koulun ulkopuolella. Rehtorin mielestä oppilaitosturvallisuudesta on alettu puhua enemmän, mikä on hyvä ja edistysellinen asia. Rehtorin mukaan johto ei ole määritellyt turvallisuuspolitiikkaa tai turvallisuustavoitteita Nummelan ammattiopistolle. Sitä ei ole otettu huomioon strategiassa osaksi siksi, ettei se ole automaattisesti osana johdon tavanmukaisia prosesseja. Johdon toimintakulttuuriin kuuluu, että asiat ensin valmistellaan ja joku esittelee ne johdolle. Turvallisuustyölle ei ole suunnattu riittävästi resursseja ja tämäkin liittyy johdon puutteelliseen toimintakulttuuriin. Turvallisuuskulttuuri ei ole tasaisesti hyvällä tasolla. Osa henkilöstöstä osallistuu säännöllisesti esimerkiksi järjestettyihin poistumisharjoituksiin koulun kiinteistöstä ja osaa ei asia voisi vähempää kiinnostaa. Turvallisuussuunnitelma koettiin liian raskastekoiseksi, joten siihen rehtorin arvion mukaan ei ole riittävän hyvin tutustuttu. On myös vaikea tietää ja valvoa, miten hyvin annetut ohjeet on sisäistetty. Tämä tarkoittaa sitä, ettei oikeasti tiedetä, osaako henkilöstö toimia turvallisesti vaaratilanteissa. Turvallisuus koetaan kuitenkin tärkeäksi ja siitä keskustellaan yleensä lukuvuoden alussa. Paloturvallisuuskoulutusta tulisi lisätä koko koulun henkilöstön (opettajat, keittäjät, vahtimestarit) keskuudessa. Vain harvalla on taitoa käyttää alkusammutuskalustoa tulipalon syttyessä. Rehtorin mielestä tulisi järjestää myös koulutusta, jossa kohdataan uhkaavasti käyttäytyvä ihminen. Rehtori toivoi, että voitaisiin edetä useammalla rintamalla turvallisuuskoulutuksen näkökulmasta tulevaisuudessa.

Vaikka opetushenkilöstöstä osa on kokenut konkreettista uhkaa oppitunneille, asioille ei toisiksi ole tehty mitään. On kyllä mietitty, että mistä saadaan toinen opettaja nopeasti paikalle, kun tapahtuu uhkatilanteita. Rehtori oli aidosti huolissaan koulun työntekijöiden turvallisuudesta ja hänellä oli kehittämisideoita tulevaisuuden suhteen. Ammattiopiston suojeleuran organisaation perehdytys tulee saattaa loppuun sekä järjestää sisälle suojautumisen harjoituksia lisänä poistumisharjoitusten kanssa. Haastattelu osoittautui joustavaksi tavaksi kerätä tietoa aihealueelta, jota ei kaikilta osin tunnettu.

6.5.2 Nummelan ammattiopiston työsuojeluvaltuutetun haastattelu

Haastattelin Nummelan ammattiopiston työsuojeluvaltuutettua toukokuussa 2014. Nykyisellä työsuojeluvaltuutetulla on 15 vuoden työkokemus opettajana toimimisesta Nummelan ammattiopistossa. Hän on oman toimensa ohessa toiminut viimeiset 8 vuotta työsuojeluvaltuutettu-

na ammattiopistossa. Hänellä on vahva asiantuntemus oman koulunsa turvallisuuden eri osa-alueista. Hän on seurannut kouluissa tapahtuneita väkivaltatapauksia Suomessa ja on työsuojeluvaltuutettuna perehtynyt oman koulun turvallisuussuunnitelmiin ja hyvin tietoinen turvallisuuden kannalta tärkeistä asioista. Työsuojeluvaltuuteun mielestä turvallisuuspolitiikkaa ei ole määritelty johdon toimesta, jolloin johdon tahtotila tehdä asioita turvallisuuden eteen ei ole kovin hyvä. Hän on kuitenkin sitä mieltä, että oman koulun turvallisuuskulttuuri on kehittynyt ja mennyt eteenpäin viimeisen 2-3 vuoden sisällä. Tämä on hyvin paljon turvallisuuskävelyn ansiota ja tavoitteena on ottaa turvallisuuskävelyt pakollisiksi tehdä vuosittain aina lukuvuoden alussa elokuussa. Koulussa on toimivat palokellot ja kuulutukset. Kuulutussjärjestelmä oli monta vuotta rikki, mutta korjattiin ja otettiin käyttöön uudelleen syksyllä 2014. Koulun seinille on asennettu infotauluja, jossa on ohjeet hätänumeroon soittamisesta.

Turvallisuussuunnitelmassa on työsuojeluvaltuuteun mielestä liikaa lakiasioita, mikä voi olla syynä siihen, että niin moni ei ole tutustunut siihen. Toisaalta pitäisi olla jonkinlainen toimintasuunnitelma turvallisuuskoulutuksista, sillä käytännön turvallisuusharjoituksia tarvitaan. Johdon pitäisi myös valvoa ja puuttua siihen, että kaikki osallistuvat työjärjestykseen merkittyihin turvallisuuskoulutuksiin ja turvallisuuskävelyihin. Paljon on vielä tehtävä työtä sen eteen, että kaikkien asenne turvallisuuteen saataisiin hyvälle tasolle, mutta parempaan suuntaan ollaan menossa. Nummelan ammattiopiston tulisi järjestää perusitsepuolustuskurssi, johon jokaisen henkilökuntaan kuuluvan tulisi osallistua.

6.5.3 Nummelan ammattiopiston kiinteistön aluevastaavien haastattelu

Haastattelin Nummelan ammattiopiston kiinteistön aluevastaavia samaan aikaan parihaastatteluna toukokuussa 2014. Toinen heistä on toiminut kiinteistön hoitajana viimeiset 10 vuotta ja toinen Nummelan ammattiopiston aluevastaavana vuoden verran, ollen sitä ennen muissa vastaavissa tehtävissä toisessa oppilaitoksessa. Kiinteistön aluevastaava kuitenkin tuntee nykyisen työympäristönsä ja alueen työskentelytavat hyvin. Molemmilla on hyvä kokemus pohjaa omaava turvallisuustietoisuus ammattiopiston turvallisuusasioista.

Molemmat olivat sitä mieltä, että koulun turvallisuuskulttuuri ei ole hyvällä tasolla. Turvallisuuspolitiikka ei ole määritelty johdon toimesta ja näin ollen minkäänlaisia turvallisuusasioitaakaan ei ole huomioitu. Turvallisuusasiat eivät ole kovin hyvin esillä oppilaitoksen arjessa ja turvallisuusvastuita siirretään ihmiseltä toiselle. Turvallisuustyölle ei ole suunnattu riittävästi resursseja ja henkilökemiat eivät välttämättä toimi, kun puhutaan turvallisuuteen liittyvästä päätöksenteosta.

Turvallisuussuunnitelma on hieman raskastekoinen eikä minkäänlaista toimintasuunnitelmaa ole olemassa turvallisuuskoulutusten suhteen. Tekniikka tosin on kehittynyt ja hyvässä kun-

nossa. Joka kuukausi tarkastetaan turvavalaistuksen toimivuus sekä testataan automaattisen paloilmoinnin toiminta. Nummelan ammattiopiston kampuksella on menossa erilaisia rakennusprojekteja, uusia tiloja rakennetaan ja vanhoja tiloja yhdistellään sekä uusitaan. Tässä on otettu myös turvallisuus huomioon. Ammattiopiston kiinteistössä on melko uusi kameravalvonta, lukitusuudistusta on mietitty ja nyt on sähkölukko 12 kiinteistön ulko-ovessa.

Turvallisuuskävelyn järjestäminen oli hyvä asia ja myös koulun yhteisten palvelujen alla työskentelevät saivat osallistua. Koulun yhteisiin palveluihin kuuluvat: terveydenhoitaja, opintokuraattori, opinto-ohjaajat, kiinteistövastaava, opintotoimiston työntekijät, keittiöhenkilökunta, siivoajat. Aikaisemmin turvallisuuskoulutuksiin on kutsuttu vain opetushenkilöstöön kuuluvat. Ihmiset eivät välttämättä osaa toimia vaara- ja vahinkotilanteissa. Tämä johtuu suurelta osin henkilökunnan huonosta asenteesta.

7 Tulosten tarkastelu

Edellisessä luvussa läpikäytyjä havainnointien ja haastattelujen tuloksia tarkastellaan useasta eri näkökulmasta. Turvallisuuskulttuurin näkökulmasta alkava muutos parempaan on jo havaittavissa. Turvallisuussuunnittelun näkökulmasta paljon on vielä kehitettävää, jotta saataisiin koko henkilöstö osallistumaan oman työympäristönsä turvallisuuden suunnitteluun. Turvallisuustietoisuuden näkökulmasta turvallisuuskävelyt ja poistumisturvallisuusharjoitus osoittivat, että henkilökunta kaipaa säännöllistä turvallisuuskoulutusta ja harjoitusta.

7.1 Turvallisuuskulttuurin näkökulmasta

Reiman ym. (2008) näkee, että hyvässä turvallisuuskulttuurissa on ensisijaisesti kyse siitä, että henkilöstöllä on edellytykset suoriutua hyvin työstään, turvallisuutta pidetään organisaatiossa aidosti tärkeänä asiana sekä turvallisuus ymmärretään systemaattisesti ja riittävän laajasti ja toimintaan liittyvistä vaaroista ollaan tietoisia. Nummelan ammattiopiston turvallisuuskulttuurissa asiat eivät tutkimuksen alkuvaiheessa olleet turvallisuuden sen hetkisen nykytilan tarkastelun jälkeen kovin hyvin. Turvallisuus ei ollut ammattiopistossa aidosti tärkeä asia, sillä turvallisuusjohtaminen puuttui kokonaan. Turvallisuuskulttuuria ei varsinaisesti ollut olemassa, joten turvallisuuden tuominen osaksi ammattiopiston arkea tulisi nostamaan turvallisuuden tasoa ja parantamaan ammattiopiston turvallisuuskulttuuria pitkällä aikavälillä. Haastattelujen ja havainnointien avulla oli mahdollista tehdä johtopäätöksiä turvallisuuden tasosta, joka ei ollut hyvän turvallisuuskulttuurin mukaista.

Luksian ammattikoulutuskuntayhtymä vastaa ammattillisen koulutuksen järjestämisestä omalla toimialueellaan Länsi-Uudellamalla. Samalla se johtaa ja tekee ammattioppilaitoksia koskevat päätökset, myös turvallisuuden suhteen. Luksian ammattikoulutuskuntayhtymän joh-

don tulisi määritellä Nummelan ammattiopiston turvallisuuspolitiikka ja asettaa vuosittaiset tavoitteet turvallisuuden suhteen. Turvallisuuskulttuuri ja arvot kulkevat käsi kädessä. Turvallisuuskulttuuri syntyy siitä, miten Nummelan ammattiopiston henkilöstö on tottunut tulkitsemaan turvallisuusasioita ja miten he suhtautuvat niihin. Toisin sanoen arjen koulutyössä tehdään niin, kuin ollaan totuttu aina ennenkin tekemään, niin myös turvallisuuden suhteen.

Paasonen (2012) on todennut, että koulujen turvallisuustyö on useiden asioiden yhteensovittamista ja yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Rehtori on oman koulunsa turvallisuusjohtaja ja hänen tulisi vastata turvallisuudesta, kuten kaikesta muustakin oma koulunsa toiminnasta. Opetushenkilöstön tulee omalta osaltaan osata toimia turvallisesti onnettomuus - ja vaaratilanteissa. Luksian turvallisuussuunnitelmassa (2012) Nummelan ammattiopiston rehtori on nimitetty ammattiopiston suojeluorganisaation suojelujohtajaksi. Rehtori on siis viime kädessä vastuussa Nummelan ammattiopiston turvallisuudesta, vaikka niin ei saisi olla. Vastuu kuuluu koko Nummelan ammattiopiston henkilökunnalle, sillä turvallisuustyö vaatii yhteistyötä.

Leppänen on sanonut (2006), että sitoutunut turvallisuusjohtaminen vaikuttaa myös henkilöstön sitoutumiseen ja siihen, kuinka hyvin turvallisuus toteutuu käytännössä. Luksian kuntayhtymä vastaa turvallisuusasioiden jalkauttamisesta omien ammattiopistojensa arjen koulutyöhön. Turvallisuustyö ei ole tavoittanut Nummelan ammattiopiston henkilöstöä, kun ei sitä ole missään johdon suunnitelmissa mainittu. Turvallisuussuunnitelmassa (2012) on sanottu, että henkilöstön tulee perehtyä turvallisuussuunnitelmaan ja heidät tulee kouluttaa ja perehdyttää tehtäviinsä. Siinä todetaan myös, että Luksian johdon tulee omalta osaltaan mahdollistaa suojeluorganisaation toiminta antamalla sen henkilöstölle resurssit tehtävien suorittamiseen. Näin ei ole tapahtunut, turvallisuussuunnitelma ei ole perehdytetty henkilökunnalle. Nummelan ammattiopiston rehtorin mielestä turvallisuustyölle ei ole myöskään suunnattu riittävästi resursseja ja tämäkin liittyy johdon puutteelliseen toimintakulttuuriin. Nummelan ammattiopiston rehtorin mielestä on tärkeää osallistua käytännön harjoituksiin ja eniten siellä kaivattaisiin niitä, jotka yleensä ovat poissa. Työsuojeluvaltuutettu piti ammattiopiston henkilöstön huonoa asennetta suurimpana esteenä hyvän turvallisuuskulttuurin saavuttamiseksi. Kiinteistön aluevastaava ja kiinteistöhoitaja olivat huolissaan, ettei turvallisuustyölle ole suunnattu riittävästi resursseja.

Havaintojen avulla Nummelan ammattiopiston turvallisuuden taso pystyttiin konkreettisesti tuomaan esille ja sillä oli osittain aikaansaava vaikutus myös turvallisuuskulttuurin muutoksessa. Tekninen havainnointi kameralla tuotti sekä hyviä että huonoja asioita turvallisuuden näkökulmasta. Turvallisuuden tärkein osa-alue Nummelan ammattiopistolla on paloturvallisuus, sillä päiväsaikaan ammattiopistolla on lähes 900 ihmistä paikalla. Mahdollisen tulipalon sattuessa vahingot voivat pahimmillaan olla niin suuret, että ammattiopiston toiminta joudutaan keskeyttämään pitkäksi aikaa. Kameralla taltioitiin kuvia (viisi) helmikuussa 2013 ja (viisi)

lokakuussa 2014, jolloin kuvauspaikka ja kuvauskohde olivat samat. Aikaa kuvien oton välillä oli siis puolitoista vuotta. Kuvia pystyi hyvin vertailemaan toisiinsa ja kuvien oton välillä annettiin palautetta ammattiopiston henkilökunnalle, jolloin toivottiin tilanteiden korjaavaa muutosta. Kuvien 8 ja 9 välillä muutos oli erittäin positiivinen, mutta se ei välttämättä johtunut ihmisten turvallisuuskäyttäytymisestä. Turvallisuuskävelyn aikana kaikki ryhmät olivat myös tehneet havaintoja ahtaasta autoja täynnä olevasta sisäpihasta, missä piilee suuri paloturvallisuusriski. Kesän 2014 aikana sisäpihalle johtavalle ajotielle oli rakennettu mekaaninen puomi, jolloin sisäpihalle ei enää voinut ajaa ilman lupaa. Ensimmäisen kuvan jälkeen palautteella oli se vaikutus, että asialle päätettiin tehdä jotain, kiinteistöhuolto päätti ratkaista asian rakenteellisella muutoksella eli rakentaa mekaanisen puomin, joka estää autojen liikumisen sisäpihalla. Samalla ihmiset olivat pakotettuja mukautumaan tehtyjen päätösten mukaan. Puomi paransi turvallisuutta, mutta ei välttämättä muuttanut turvallisuuskulttuuria.

Kuvien 10 ja 11 välillä ei muutosta ollut havaittavissa. Lautakasa oli edelleen samassa paikassa. Positiivista oli se, että jälkimmäisen kuvan ottamisen aikaan kameravalvonta on asennettu niin, että se kuvaa ja tallentaa sen osan, missä lautakasa sijaitsee. Turvallisuuskulttuurin muutosta ei ole havaittavissa myöskään tässä kuvassa. Pelastuslain (379/2011) 9 §:n mukaan rakennuksen omistajan, haltijan ja toiminnanharjoittajan on osaltaan huolehdittava rakennuksen poistumisturvallisuudesta ja uloskäytävien kulkukelpoisuudesta ja esteettömyydestä. Kuvien 2 ja 3 välillä muutosta ei ollut havaittavissa, sillä huonekalut ovat edelleen nopean poistumisen esteenä. Turvallisuuskävelyn aikana tuli myös ilmi, että muutamilla hätäpoistumisteillä oli varastoituna ylimääräistä tavaraa, joka vaikeuttaa nopeaa poistumista tulipalon sattuessa.

Kuvien 4 ja 5 välillä muutos oli havaittavissa. Muutos oli siinä, että tehtiin rakenteellisia muutoksia, jotta omaisuutta on vaikeampi anastaa eli tietokoneen näytöt oli pultattu kiinni pöytätasoon. Toinen merkittävämpi muutos oli siinä, että näiden kuvien palautteen perusteella Nummelan ammattiopistoon päätettiin asentaa kameravalvonta. Sillä saattaa olla ennaltaestävä vaikutus anastusta suunnitteleviin henkilöihin, jotka tiedostavat kameran olemassaolon. Positiivista on, että kamera tallentaa mahdolliset varkaudet aulassa. Tällä on vaikutusta pitkäkestoisesti turvallisuuteen ennaltaestävästi ja on yksi askel muutoksessa parempaan turvallisuuskulttuuriin. Tässä oli kuitenkin Luksian kuntayhtymän johto tekemässä hyviä päätöksiä ja kameravalvonnan toteutukseen annettiin riittävästi resursseja. Kuvien 6 ja 7 välillä muutosta ei ollut havaittavissa. Henkilökohtaisissa postilokeroissa olivat avaimet paikoillaan 68/80, jolloin kenellä tahansa on edelleen vapaa pääsy tutkimaan postilokeroiden sisältöä.

Arvonen ja Tuisku (2006) ovat todenneet turvallisuuskävelystä, että oppilaitoksen henkilöstön sitouttaminen ja toimimaan ohjaaminen on suunnitelmien toteutumisen edellytys. He ovat myös sitä mieltä, että turvallisuusasiat herättävät helposti epävarmuuden tunnetta ja pelkoa,

siksi niitä ei haluta ajatella omakohtaisesti. On helpompi ajatella, ettei ennenkään ole mitään tapahtunut. Tämä käsitys oli aiemmin Nummelan ammattiopistossakin, mikä tuli esille henkilökunnan käytäväkeskusteluissa. Turvallisuus on jollain tavalla ollut joillekin myös pelottava asia. Kaikki ovat olleet tietoisia Suomessa tapahtuneista kouluampumisista, mutta luottaneet siihen, ettei niin voi käydä meidän koulussamme. Nummelan ammattiopistossa ensimmäistä kertaa toteutettu turvallisuuskävely vaikutti Nummelan ammattiopiston henkilökunnan turvallisuudentunteeseen ja henkilökunta oli sitoutunut toimintaan päästessään vaikuttamaan oman työympäristönsä turvallisuuteen.

Turvallisuuskävely avasi monen osallistujan silmät uudella tavalla turvallisuuden suhteen. Turvallisuuskävelyn ryhmät, joita oli yhteensä kahdeksan, olivat erittäin motivoituneita kirjaamaan havaintojaan paperille. Havainnot keskittyivät luonnollisesti niihin epäkohtiin, joihin toivottiin parannusta. Mutta osattiin havainnoida myös työympäristön viihtyisiä ja turvallisia paikkoja, mikä oli erittäin tärkeää osallistujien kannalta. Arvonen ja Tuisku (2006) ovat sitä mieltä, että aikuisten asenteiden muutosta vaativissa prosesseissa perinteisten koulutusmenetelmien lisäksi olisi turvallisuuskoulutuksessa tarpeen käyttää enemmän osallistavia ja ajattelemaan ohjaavia koulutusmenetelmiä. Tämä toteutui hyvin Nummelan ammattiopistossa. Turvallisuudentunne lisääntyi, kun havainnointiin omakohtaisesti paljon positiivisia asioita. Jaakkolan (1998) mukaan poistumisteiden tulee olla selkeästi merkitty. Onnistuneen poistumisen edellytys on poistumista johtavan organisaation varma toimivuus. Turvallisuuskävelyn osallistujat havaitsivat, että poistumistiet oli hyvin merkitty ja valaistus oli riittävä monin paikoin. Yleisesti ottaen paikat olivat siistinä ja tavarat olivat paikoillaan. Alkusammutuskalusto oli merkitty ja toimintakunnossa. Poistumistiekarttoja löytyi ammattiopiston kiinteistöstä kiitettävästi ja seiniltä löytyy ohjeet hätänumeroon soittamisesta. Turvallisuuskävelyn osallistujat olivat pääosin tyytyväisiä oman työympäristönsä turvallisuuteen. Moni myönsi, että henkilökohtainen turvallisuusosaaminen ei ole kovin hyvällä tasolla, mikä johtuu suurimmaksi osaksi koulutuksen puutteesta.

Turvallisuuskävely oli erittäin tarpeellinen osallistujien mielestä, sillä se herätti ajattelemaan turvallisuuteen liittyviä asioita, kuten laitteita, varusteita ja valppautta. Turvallisuudentunne lisääntyi siitä syystä, että osataan toimia paremmin ammattiopiston eri tiloissa ja osataan hätätilanteessa opastaa ulkopuolisia. Osallistujien mielestä turvallisuuskävelyn järjestelyt ja ohjeistus menivät hyvin sekä osallistujat olivat oikein mielissään, että turvallisuuskävely oli saatu aikaiseksi järjestää. Ammattiopiston johdon sitoutuminen oli turvallisuuskävelyn onnistumisen kannalta tärkeää, joten oli hyvä, että päättävissä asemassa olevat henkilöt innostettiin mukaan jo suunnitteluvaiheessa. Luksian kuntayhtymän johdon osanotto olisi myös ollut tärkeää tulevaisuuden turvallisuustyön kannalta.

Turvallisuuskävelyn osallistujilla oli sellainen asenne, että he halusivat parantaa ja kehittää työympäristöään ja tehdä siitä yhdessä turvallisempi paikka työskennellä. Kiinteistön aluevas-
taava ja kiinteistöhoitaja olivat myös sitä mieltä, että turvallisuuskävelyn järjestäminen oli
hyvä asia ja myös koulun yhteisten palvelujen alla työskentelevät, eli muut kuin opetushenki-
löstö, saivat osallistua. Myös heidän turvallisuudentunteensa sai vahvistusta, kun olivat oma-
kohtaisesti saaneet tehdä havaintoja oman työympäristönsä turvallisuuden suhteen. Aikai-
semmin turvallisuuskoulutuksiin oli kutsuttu vain opetushenkilöstöön kuuluvat.

Työsuojeluvaltuutetun mielestä moni pieni turvallisuusasia on otettu esille heti turvallisuus-
kävelyn jälkeen. Kuulutusjärjestelmä oli monta vuotta rikki, mutta korjattiin ja otettiin käyt-
töön uudelleen syksyllä 2014. Koulussa on nyt toimivat palokellot ja kuulutukset. Koulun sei-
nille on asennettu infotauluja, jossa on ohjeet hätänumeroon soittamisesta. Turvallisuuskäve-
ly sai paljon positiivista palautetta teemahaastatelluilta ja he toivoivat säännöllisiä vuosittain
järjestettyjä kävelyjä. Kun Luksian ammattikoulutuskuntayhtymän Lohjan yksikkö kuuli tästä
turvallisuuskävelystä, heidän rehtorinsa toivoi sellaisen järjestettäväksi myös Lohjalla.

Jaakkolan (2003) mukaan sujuvan ja turvallisen poistumisen harjoittelu on tärkeää, kun pyri-
tään kehittämään ja ylläpitämään työpaikan turvallisuuskulttuuria. Poistumisturvallisuushar-
joitus Nummelan ammattiopistolla maaliskuussa 2014 onnistui hyvin. Tärkein syy onnistumi-
selle oli suojeluvalvojen hyvä perehdytys ennen harjoitusta, jolloin he olivat tietoisia omista
vastuistaan ja tehtävistään. Asennoituminen harjoitukseen oli myös hyvä. Palautetilaisuus oli
tarkoitettu poistumisharjoitukseen osallistuvalle henkilökunnalle ja suojeluvalvojille. Tilai-
suuden tavoitteena oli käydä läpi poistumisharjoituksen toteutus, onnistuneet asiat ja kehit-
tämistä vaativat asiat. Palautetilaisuuden merkitys on siinä, että voidaan ottaa opiksi tehtyjä
virheitä ja toimia paremmin seuraavalla kerralla. Palautetilaisuus keräsi kuitenkin niin pienen
määrän poistumisharjoituksen osallistujista, ettei voida olla täysin varmoja, osataanko seu-
raavalla kerralla toimia paremmin. Rehtori oli läsnä palautetilaisuudessa ja kiinnostunut vie-
mään turvallisuusasioita eteenpäin. Rehtori oli mielissään turvallisuustietoisuuden lisääntymi-
sestä, joten seuraavalla kerralla sovitaan ajankohta, jolloin yhä useampi pääsee konkreetti-
sesti osallistumaan harjoitukseen.

Turvallisuuskävelyllä oli suurin vaikutus turvallisuuskulttuurin muutoksessa Nummelan ammat-
tiopistossa. Muutos saadaan parhaiten aikaan koko ammattiopiston henkilökuntaa osallista-
malla, siinä tulevat esille ihmisten todellinen suhtautuminen turvallisuuteen. Henkilökunnalla
oli paljon huolia turvallisuuden suhteen, mutta turvallisuudentunne parani huomattavasti,
koska turvallisuuden eteen tehtiin asioita konkreettisesti, kuten turvallisuuskävely osoitti.
Turvallisuuskävely toi myös hyvää mieltä henkilökunnalle, mikä parantaa viihtyvyyttä ja työ-
hyvinvointia työpaikalla. Poistumisharjoitus oli hieman kaksijakoinen siksi, että harjoituksessa
oli hyvä osallistuminen, mutta palautetilaisuuten ei tullut sovitusti riittävästi osallistujia.

Turvallisuuskulttuuri muuttui kuitenkin tässäkin parempaan suuntaan, koska turvallisuustietoa lisääntyi ja turvallisuusosaaminen kehittyi käytännön harjoittelu ansiosta.

7.2 Turvallisuussuunnittelun näkökulmasta

Nummelan ammattiopisto on päivittänyt turvallisuussuunnitelmansa keväällä 2012. Turvallisuussuunnitelma on sähköisesti tallennettu ammattiopiston intraan. Turvallisuussuunnitelma sisältää lakitekstiä ja vastuita siitä, mitä velvoitteita ammattiopistolla on turvallisuuden suhteen. Siinä on paljon teoriaa muun muassa omatoimisesta palotarkastuksesta ja tapaturmien ennaltaehkäisystä. Se sisältää myös ohjeita, miten toimia tulipalon sattuessa, miten toimia uhkatilanteissa tai miten tehdään rikosilmoitus ja paljon muuta.

Oikeusministeriö (2009) on Jokelan onnettomuustutkinnan raportissa todennut, että turvallisuuden liittyvä suunnitelmakokonaisuus ja niihin liittyvät vaatimukset ovat koulun näkökulmasta monimutkaiset. Teemahaastateltavat ovat myös kaikki todenneet, että turvallisuussuunnitelma on liian raskastekoinen luettavaksi. Siinä on paljon sellaisia ohjeita, mikä ei heikon turvallisuustietoisuuden omaavalle ilman perehdytystä kerro yhtään mitään. Suojeluorganisaation kokoonpano ja heidän toimialueensa sekä tehtävät ovat myös turvallisuussuunnitelmassa, mikä on hyvä asia. Huono asia siinä on se, ettei Nummelan ammattiopiston muu henkilökunta tiedä, kuka toimii suojeluvalvojana. Turvallisuussuunnitelma on kuitenkin opas oman työympäristönsä turvallisuudesta, joten siihen olisi hyvä tutustua.

Turvallisuussuunnitelmassa (2012) ohjeistetaan Nummelan ammattiopiston tiloissa oleskelevia henkilöitä omatoimiseen suojeluun, ennaltaehkäisyyn ja annetaan toimintaohjeita erilaisia vaara-, onnettomuus - ja rikostilanteita varten. Turvallisuuskävelyn suunnittelemisen aikaan lähetin kutsun kolme kuukautta ennen toteutusta turvallisuuskävelyyn osallistujille, jossa pyysin heitä etukäteen tutustumaan Nummelan ammattiopiston turvallisuussuunnitelmaan. Annoin kutsussa ohjeet, miten sen löytää intrasta. Vain alle kymmenen henkilöä oli kolmen kuukauden aikana tutustunut turvallisuussuunnitelmaan etukäteen. Syykin selvisi myöhemmin. Turvallisuussuunnitelmasta ei ole tiedotettu henkilökunnalle, että sellainen on olemassa ja siksi siihen ei oltu tutustuttu. Nummelan ammattiopiston henkilökunnan toimesta kävi ilmi, että he eivät tiedä, mistä turvallisuussuunnitelma on löydettävissä. Itse en sitä kovin helposti löytänyt ilman apua ensimmäisellä kerralla.

Opetustoimen turvallisuusoppaassa (2012) sanotaan, että turvallisuussuunnittelu on etukäteen varautumista uhka -ja vaaratilanteisiin sekä turvallisuuden ylläpitämistä. Tämä ei mielestäni vielä riitä, vaan etukäteen varautumista tulee harjoitella. Nummelan ammattiopiston henkilökunta ei ole ollut tietoinen turvallisuussuunnitelman olemassaolosta ja siellä olevista ohjeista. Ohjeet eivät vielä takaa turvallisuutta, jos niihin ei olla tutustuttu ja harjoiteltu. On

hyvä aloittaa turvallisuussuunnitelmaan tutustumisesta, johon jokainen voi perehtyä etukäteen Luksian intran sivuilla. Sydänmaanlakan (2003) mukaan osaaminen koostuu yksilön tiedoista, taidoista, asenteista, kokemuksista ja kontakteista. Nummelan ammattiopiston turvallisuussuunnitelma tulisi päivittää ja sen suunnittelussa tulisi hyödyntää oman henkilökunnan turvallisuusosaamista ja näkemystä, Tämän jälkeen se tulisi jalkauttaa kaikille yksi ohje kerrallaan. Pitäisi tehdä toimintasuunnitelma turvallisuuskoulutuksista ja henkilökunnalle koulutuskortti, johon merkitään käydyt koulutukset.

Waitinen & Ripatti (2009) ovat todenneet, että oppilaitoksen turvallisuuskulttuuria kehitettäessä suunnittelussa on otettava huomioon myös se, että koulun rehtorin ja opettajien ohella turvallisuussuunnitelmaa tarvitsevat myös keittäjät, siivoojat ja muu koulun henkilökunta. Tämä tapahtui ensimmäisen kerran turvallisuuskävelyn aikana, jolloin kaikilla oli mahdollisuus osallistua. Kaikki ovat tärkeitä toimijoita ammattiopiston turvallisuuden suhteen, sillä kaikki osaavat tehdä havaintoja. Havaintojen teko on jo sinällään tärkeää, sillä ammattiopistolla on päivittäin lähes tuhat ihmistä. Jos jotain turvallisuudesta poikkeavaa tapahtuu, kuten vaarallinen henkilö ammattiopistolla, on meillä enemmän silmäpareja ja tilanteisiin voidaan puuttua nopeammin. Samalla saadaan nopeasti tietoa levitettyä kampuksen eri opintoaloille. Tässä on jälleen muutosta aikaisempaan, joka on pieni askel parempaan turvallisuuskulttuuriin.

7.3 Turvallisuustietoisuuden näkökulmasta

Luksian ammattikoulutuskuntayhtymän tehtävänä on huolehtia ja vastata siitä, että Nummelan ammattiopiston turvallisuustyö on organisoitu asianmukaisesti ja että turvallisuustyöhön on varattu resursseja. Hyvä henkilökohtainen turvallisuusosaaminen lisää mahdollisuuksia selvittää uhka- ja vaaratilanteista. Olen neljä vuotta työskennellyt ammattiopistossa ja sinä aikana koulutusta ei ole järjestetty. Paljon on ollut puhetta turvallisuuskoulutuksesta, mikä on positiivista, mutta puhumisella ei sammuteta roskapöntön paloa. On myös ollut puhetta, että joku ottaisi turvallisuuden koulutuksen koordinoinnin hoidettavakseen. Tosiasiassa kenelläkään ei ole aikaa hoitaa koordinointia oman toimensa ohella. Toisaalta ei ole myöskään kartoitettu, löytyykö Nummelan ammattiopistolta henkilöä, jolla olisi riittävä turvallisuusosaaminen tehtävien eteenpäin viemiseksi.

Pulkkinen (2003) on todennut, että turvallisuustietoisuutta kehitetään muun muassa koulutuksella, jonka tarkoituksena on tarjota uutta informaatiota ja tuottaa uusia toimintamalleja. Turvallisuustietoisuus lisääntyi eniten turvallisuuskävelyyn osallistumisella, joka antoi paljon uutta informaatiota osallistujille. Turvallisuuskävelyn jälkeen ammattiopiston henkilökunta tuntee oman oppilaitoksensa monipuolisemmin. Tuntemus Nummelan ammattiopistosta on lisääntynyt ja kokoontumisalueetkin ovat nyt tiedossa. Jos on tarvetta poistaa tulipalon syytyessä, se osataan tehdä koko oppilaitoksen ympäristössä, koska kiinteistön tilat tunnetaan pa-

remmin. Alkusammutuskaluston sijainnit tiedetään, palopostien sijainnit ovat tiedossa ja ymmärretään palokellojen soiton tarkoitus. Turvallisuuskoulutusta tulisi olla säännöllisesti, jotta osataan toimia oikein vaaratilanteissa. Rehtori kertoi, että opetushenkilöstö on kokenut konkreettista uhkaa oppitunneilla, mutta toistaiseksi asioille ei ole tehty mitään. Tässä kävi ilmi, ettei oikein tiedetä mitä tehdä, kun ei ole valmista toimintamallia. Rehtori haluaisi myös tähän aiheeseen koulutusta, jotta mitään vakavampaa ei tapahtuisi.

Opetushenkilöstön turvallisuustietoisuuden parantaminen säännöllisillä koulutuksilla antaisi myös mahdollisuuksia perehdyttää opiskelijat varautumaan omatoimisesti omissa oppimisympäristössään. Opiskelijoilla ei ole valmiuksia omatoimisesti toimia tulipalon syttyessä, tämä havainto tehtiin jo poistumisharjoituksessa. Opiskelijat eivät tienneet palokellojen soidessa, miten tulisi toimia tai minne mennä. Opiskelijoilla ei myöskään ollut tietoa Nummelan ammattiopiston kokoontumispaikkojen sijainnista.

Tässä tutkimuksessa turvallisuuskävelyn järjestäminen oli tärkein yksittäinen tekijä Nummelan ammattiopiston turvallisuuskulttuurin muutoksessa. Siinä suuri joukko ammattiopiston henkilökuntaa pääsivät itse toteamaan turvallisuuden nykyisen tason ja itse vaikuttamaan siihen, miten tästä tulisi edetä eteenpäin. Jotta henkilökohtainen turvallisuusosaaminen saataisiin hyvälle tasolle, turvallisuussuunnitelmaa apuna käyttäen tulisi järjestää säännöllisiä koulutuksia sekä erilaisia käytännön harjoituksia. Ammattiopiston henkilökunta haluaa tietää, miten alkusammutuskalustoa käytetään ja miten toimitaan uhkatilanteissa. Sen jälkeen on hyvä ohjeistaa opiskelijoita turvallisuusasioissa heti lukuvuoden alussa elokuussa.

8 Pohdintaa

Helmikuussa 2014 syttyi Kouvolan yhteiskoulussa tulipalo, jossa oli samaan aikaan 600 ihmistä sisällä. Opettajat ja oppilaat joutuivat kulkemaan savun takia kumarassa ulos poistuessaan. Tämä kertoo sen, että tulipalo oli jo pitkälle edennyt, koska savu oli ehtinyt lähes lattiaan. Koulurakennuksessa ei ollut hälytysjärjestelmää tulipalojen varalta, vaan luokkahuoneissa oli ainoastaan palohälyttimet asennettuina. Tulipalosta kuulutettiin keskusradiossa, jolloin kaikille saatiin tietoa aloittaa nopea poistuminen. Tässä tapauksessa poistuminen sujui ja vakavimmilta vammoilta vältyttiin. Muutamat saivat happihoitoa savun hengittämisen vuoksi. (Mentula 2014, A14.)

Tämä on mielestäni minimivaatimus turvallisuuden suhteen, että osataan poistua palavasta kiinteistöstä. Kun puhutaan oppilaitosturvallisuudesta Suomessa, vastuu on ensisijaisesti aikuisella eli oppilaitoksen henkilökunnalla. Sujuvan ja turvallisen poistumisen koulutus ja harjoittelu on tärkeää, jotta osattaisiin toimia oikein tositilanteissa. Nummelan ammattiopistosakin samanlaisen tulipalon, kuin Kouvolassa, todennäköisyys on mahdollista. Nummelan am-

mattiopistossa on automaattinen paloilmoitin ja toimivat kuulutukset, jotka tosin saatiin toimivaksi vasta elokuussa 2014. Turvallisussuunnitelma on olemassa, mutta sen ohjeita ei ole jalkautettu ammattiopiston arjen koulutyöhön. Henkilökunnalle ei ole järjestetty asianmukaista koulutusta, jolloin turvallisuustietoisuus ja turvallisuusosaaminen on heikolla tasolla. Nämä ovat yllättävän pieniä asioita, jos on sopiva tahtotila tehdä asialle jotain. Pitää muistaa, että Nummelan ammattiopiston tärkein voimavara on osaava ja ammattitaitoinen henkilöstö. Turvallisuus ei ole sellainen, että sen voi kopioida netistä tai sitä voi ostaa kaupasta. Turvallisuus pitää luoda itse tai muiden avustuksella. Meidän pitää antaa ja olla valmiita vastaanottamaan. Jotta voisimme vaikuttaa ihmisen käyttäytymiseen, meidän tulee pyrkiä vaikuttamaan ihmisen ajatteluun. On tärkeää välittää riittävästi informaatiota työntekijöille, jotta heille ei tule epätietoisuuden tunnetta. Epätietoisuuden tunne vaikuttaa ajatteluun, myöhemmin käyttäytymiseen ja päivittäiseen toimintaan.

Hämäläinen ja Lanne (2001) ovat sitä mieltä, että turvallisuusilmapiiriin vaikuttavat johdon asenne ja toiminta turvallisuuden suhteen, riskitaso sekä turvallisuuskoulutuksen merkitys. Niemi (2006) puolestaan sanoo, että työpaikan turvallisuusilmapiiriin vaikuttaa se, miten organisaatiossa nähdään ihmisen arvo yksilönä ja miten yhteistyötä arvostetaan. Nummelan ammattiopiston johdon tulisi näyttää esimerkkiä, osoittaa kiinnostuksensa toiminnallisista riskeistä ja työntekijöiden turvallisuudesta. Johdon näkyvä sitoutuminen yleensä lisää positiivista turvallisuusilmapiiriä ja tarttuu paremmin henkilöstöön, kun se oikein viestitään järjestämällä esimerkiksi yhteisiä tilaisuuksia, jossa johto voisi ylpeänä tuoda esille turvallisuustavoitteensa. Järjestelmällisten toimintatapojen luominen edesauttaa ymmärtämystä. Johdon pitää kartoittaa ne henkilöt, joiden avulla luoda toimiva turvallinen työympäristö.

Waitinen (2011) toteaa, että mitä useampi henkilö osallistetaan suunnitelmien laatimiseen, sitä kattavammin suunnitelmissa pystytään ottamaan huomioon työpaikan eri vaaratekijät. Osallistamisen kautta tehostuu myös suunnitelmien noudattaminen käytännössä. Turvallisuuskulttuuria ei rakenneta hetkessä, mutta jostain on aloitettava. Ihmiset on saatava mukaan yhteiseen hyvään. Reiman ym. (2008) näkevät turvallisuuskulttuurin hyvin monitasoisena ilmiönä, jossa yhdistyvät henkilöstön kokemukset ja näkemykset, työyhteisön sosiaaliset ilmiöt sekä organisaation toimintaprosessit. Näitä ominaisuuksia pitäisi hyödyntää oppilaitoksen sisällä ja turvallisuusmyönteisten henkilöiden avulla luoda vastuut ja ottaa koko henkilöstö mukaan käytännön suunniteluun ja toteutukseen. Samalla varmistetaan tiedon kulku, seuranta ja voidaan jopa palkita työntekijöitä hyvien turvallisuuskäytänteiden noudattamisesta.

Uhkailu on monen opettajan arkea ja se on otettava vakavasti. Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön kattaa sekä fyysisen, psyykkisen että sosiaalisen turvallisuuden ulottuvuudet. Mielestäni liian usein sai vuonna 2014 lukea mediasta, että jotain uhkaa tai vakavia henkilövahinkoja oli tapahtunut Suomen oppilaitoksissa. Milloin luennoitsija sai puukosta Espoon

Otaniemessä, milloin poliisi esti räjähdyskunnan Helsingin yliopistoon tai opiskelija surmasi toisen opiskelijan Utsjoella. Toki näissä tapauksissa on myös jonkin verran taustalla kiusaamista, mielenterveysongelmia ja syrjäytymistä. Siitä huolimatta asioihin puututaan mielestäni liian hitaasti tai mahdollisista heikoista signaaleista tiedotetaan liian myöhään. Tämän vuoksi turvallisuustyö tulisi olla jokaisen oppilaitoksen strategiaan kirjattua ja turvallisuutta tulisi ylläpitää etupainotteisesti eikä reagoida vasta sen jälkeen, kun on myöhäistä tai jotain vakavaa on tapahtunut.

Turvallisen oppilaitoksen rakentaminen perustuu oppilaiden, vanhempien, opettajien ja muun koulun henkilöstön yhteiseen työhön. On tärkeää, että yhteiset päämäärät kirjataan opetussuunnitelmiin. Tämä ei mielestäni vielä riitä, vaan yhteiset päämäärät tulee saattaa konkreettisen tasolle. Oppilaitoksen johdon tulee toimia laivan kapteenina esimerkiksi näyttäen ja ottaa turvallisuusasiat esille jokaisen lukuvuoden alussa ja turvallisuusasiat käydään kertaluonteisesti läpi kaikille oppilaitoksessa työskenteleville.

Ehkä tärkein tutkimuksessa esiin noussut asia on se, että koulutus, turvallisuustietoisuus ja asenne vievät kohti parempaa turvallisuuskulttuuria. Ei ole mikään yllätys, kun puhutaan turvallisuusjohtamisesta ja turvallisuuden jalkauttamisesta yritysmaailmassa. Jos ei löydy sitoutunutta johtoa, ei välttämättä löydy parempaa turvallisuutta yrityksen sisäältä. Oppilaitosmaailmassa ratkaisee koulun rehtorin sitoutuminen, halu tehdä omasta koulustaan ja sen ympäristöstä turvallinen. On selvää, ettei hyvien turvallisuussuunnitelmien teko kokonaan riitä hyvän turvallisuustason saavuttamiseen, vaan tarvitaan säännöllistä turvallisuuskoulutusta päivittäisen opetustyön tueksi.

Nummelan ammattiopisto haluaa tulevaisuudessa olla valtakunnallisesti ammatillisen osaamisen kärjessä, mutta turvallisuudesta ei silti kovin paljon puhuta. Teemahaastatteluissa tuli hyvin vahvasti esille, ettei Luksian johto ollut määritellyt turvallisuuspolitiikkaa eikä turvallisuustavoitteita Nummelan ammattiopistolle. Sitä ei ollut otettu huomioon Luksian strategiassa, minkä otin huomioon tutkimusta tehdessäni. Aavistelin jo tutkimuksen varhaisessa vaiheessa, että Nummelan ammattiopiston turvallisuuskulttuuri ei ole hyvällä tasolla johtuen johdon toteutumattomista tavoitteista. Turvallisuusjohtaminen on olennainen osa turvallisuuskulttuuria, sillä ilman organisaation johdon tukea ja sitoutumista turvallisuusasioita on vaikea viedä eteenpäin.

Vastuullisuus on hyvän johtamisen tunnusmerkki. Oppilaitosten toimintaa leimaavat tänä päivänä tehostamiset, muutokset ja uudelleenjärjestelyt. Nämä ilmiöt ovat aina olleet jollain tavalla mukana opetustoiminnassa, mutta perinteisestä käsityksestä poiketen näistä tilapäisistä ja ohimenevistä opetustoiminnan ”häiriötekijöistä” on tullut oppilaitosten pysyviä seuralaisia. Oppilaitoksessa tämän huomaa siten, että on paine lisätä oppilaspaikkoja ja erilaisia tuki-

palveluita oppilaille, joilla on erityisiä oppimisen vaikeuksia. Nämä tukitoimet ovat lisääntyneet viime vuosien aikana. Vastuullisuus on välttämätön lähtökohta oppilaitoksen pyrkiessä samanaikaisesti saavuttamaan oppilaitoskohtaista menestystä ja henkilöstön hyvinvointia. Etenkin henkilöstötyö on avainasemassa vastuullisen toimintatavan juurruttamisessa oppilaitokseen. Samalla tavalla turvallisuus on vastuullista toimintaa, joka tulisi tuoda osaksi oppilaitoksen arkea vastuullisen johdon ja henkilöstön toimesta. Ehdotan jatkotutkimuksena selvittää, miten Luksian ammattikoulutuskuntayhtymän johto saataisiin tukemaan turvallisuustyötä Luksian ammattiopistoille sekä miten turvallisuus saataisiin yhtenä aiheenaan johtoryhmän kokouksiin ja sitä kautta yhtenä aiheena päätöksentekoon suunniteltaessa resursseja tulevaisuuden turvallisuustyöhön.

Lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. painos. Tampere: Vastapaino.

Arvonen, S. & Tuisku, E. 2006. Turvallisuuskävely. Varautumisen oppeja kokemalla. Suomen Palopäälystöliitto. Helsinki.

Beniyik, L. 2009. Miten kouluammuskeluja voi selittää tai ehkäistä? -kuvaus väkivallantekijöiden taustoista ja käyttäytymisestä. Opinnäytetyö. Turvallisuusalan koulutusohjelma. Espoo: Laurea ammattikorkeakoulu.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Halme, R. 2012. Sompion välikohtaus yllätti nuoret oppilaat täydellisesti. Keski-Uusimaa-lehti 16.10.2012. Kerava.

Harju, J. 2012. "Väisty", sanoi kouluampuja opettajalle. Oriveden kouluammuskulun käsittely alkoi käräjäoikeudessa. Helsingin Sanomat. Viitattu 17.9.2014.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/kotimaa/V%C3%A4isty+sanoi+kouluampuja+opettajalle/a1348633148299>

Heikkinen, L.T.H. 2010. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa H.L.T Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.) 2010. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Hansaprint Oy.

Helsingin Sanomat -STT 2014. Koulupuukotuksesta syytetty poika oli syyntakeeton. Helsingin Sanomat - lehti. 26.3.2014.

Hietala, H. 2013. Koulupuukotus "Ei katsonut koskaan silmiin". Iltasanomat -lehti 11.10.2013. Helsinki.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2006. Tutki ja kirjoita. 12. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Hämäläinen, P. & Lanne, M. 2001. Onnistuneen turvallisuusjohtamisen sisältö ja käytännöt. Sosiaali - ja Terveysministeriö, työsuojeluosasto. Tampere.

Isoherranen, K., Nurminen, R. & Rekola, L. 2008. Enemmän yhdessä - moniammatillinen yhteistyö. 1. painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Jaakkola, E. 1998. Luo turvallisuutta. Opettajan perustietoa pelastustoiminnasta. Porvoo: Kirjapaino.

Jaakkola, E. 2003. Luo turvallisuutta. Valistamisen ja pelastusneuvonnan oppikirja. 4. painos. Suomen Palopäälystöliitto. Porvoo.

Kananen, J. 2009. Toimintatutkimus yritysten kehittämisessä. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy - Juvenes Print.

Karvinen, E. 2012. Luksia-päivä 4.4.2012. Kuntayhtymän johtajan power-point-esitys. Viitattu 27.8.2014.

- Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus: kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.
- Langman, P. 2009. Why Kids Kill? Inside the Minds of School Shooters. Palgrave Macmillan. New York, Yhdysvallat.
- Leppänen, J. 2006. Yritysturvallisuus käytännössä. Turvallisuusjohtamisen portfolio. Helsinki: Talentum.
- Linjala, T. & Waitinen, M. 2005. Poistumisharjoitusopas. Suomen Palopäälystöliitto. Helsingin Pelastuskoulu. 2. painos. Porvoo: Laakapaino Oy.
- Luksia -ammattillisen osaamisen kärjessä 2013. Luksian kehittämislinjaukset 2013 - 2016. Länsi-Uudenmaan koulutuskuntayhtymän hallitus 11.10.2013.
- Luksia 2014. Opiskelijan opas. Viitattu 28.8.2014. <http://www.luksia.fi/default.aspx?id=1515>
- Luksian turvallisuussuunnitelma 2012. Vihti, Nummela, Ojakkalantie 2. Suojelutoiminnan organisaatiokaavio. Viitattu 15.9.2014. <http://intranet.luksia.fi/Default.aspx?id=996>
- Luksian turvallisuussuunnitelma 2012. Vihti, Nummela, Ojakkalantie 2. Suunnitelman tarkoitus. Viitattu 19.9.2014. <http://intranet.luksia.fi/Default.aspx?id=996>
- Luksian turvallisuussuunnitelma 2012. Vihti, Nummela, Ojakkalantie 2. Suojelukoulutus ja käytännön harjoitukset. Viitattu 1.12.2014. <http://intranet.luksia.fi/Default.aspx?id=996>
- Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos 2012. Poistumisturvallisuus. Viitattu 30.11.2014. http://www.lup.fi/fi-FI/Yrityksille_ja_yhteisoille/Poistumisturvallisuus
- Mainio, T. 2013. Puukotuksen motiivi auki. Koulujen rehtorit eivät tienneet puukotuksesta epäillyn aiemmasta uhkauksesta. Helsingin Sanomat-lehti 11.10.2013. Helsinki.
- Mauno, H. 2013. Koulupuukotus. Räsänen haluaa selvityksen. Iltasanomat -lehti.11.10.2013. Helsinki.
- Mentula, A. 2014. Nuoret pakenivat liekkiä savun keskellä. Helsingin Sanomat-lehti 12.2.2014. helsinki.
- Niemi, A. 2006. Röntgenhoitajien turvallisuuskulttuuri säteilyn lääketieteellisessä käytössä - kulttuurinen näkökulma. Akateeminen väitöskirja. Acta University Oulu D 905. Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos. Oulun yliopisto.
- Oikeusministeriö, 2009. Jokelan koulusurmat 7.11.2007. Tutkintalautakunnan raportti. Julkaisu 2009/2. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Oikeusministeriö, 2010. Kauhajoen koulusurmat 23.9.2010. Tutkintalautakunnan raportti 11/2010. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Opetusalan turvallisuusfoorumi 2015. Opetusalan turvallisuutta kehittäen. Suomen palopäälystöliitto. Viitattu 25.12.2014. http://www.sppl.fi/koulutus_ja_tapahtumat/koulutushaku/opetusalan_turvallisuusfoorumi_2015.471.html
- Opetustoimen turvallisuusopas 2012. Turvallisuuden edistäminen. Suunnitelmat. Viitattu 25.12.2014. http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas/turvallisuuden_edistaminen/suunnitelmat

Opetustoimen turvallisuusopas 2012. Turvallisuuden edistäminen. Turvallisuuskulttuuri ja johtaminen. Viitattu 17.12.2014.

http://www.oph.fi/opetustoimen_turvallisuusopas/turvallisuuden_edistaminen/ammattillisen_oppilaitoksen_turvallisuustyon_organisointi/turvallisuuskulttuuri_ja_johtaminen

Opetus - ja kulttuuriministeriö 2014. Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016. Kehittämissuunnitelma. Viitattu 28.8.2014.

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2012/liitteet/okm01.pdf?lang=fi>

Paasonen, J. 2012. Oppilaitoksen turvallisuusjohtaminen. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Pelastuslaki 29.4.2011/379. (www.finlex.fi). Viitattu 18.12.2014.

Puintila, L. 2013. Olisiko tämä voitu estää? Ilta-Sanomat-lehti 11.10.2013. Helsinki.

Pulkinen, L. 2003. Tietämyshallinta ja julkisorganisaatio. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Reiman, T. Pietikäinen, E. & Oedewald, P. 2008. Turvallisuuskulttuuri. Teoria ja arviointi. Espoo 2008 VTT Publications 700. Helsinki: Edita Prima Oy.

Schein, E. H. 1987. Organisaatiokulttuuri ja johtaminen. Espoo: Weilin+Göös.

Schein, E.H. 2004. Organizational culture and leadership 3rd edition. San Fransisco: Jossey-Bass.

Sisäasiainministeriö 2009. Oppilaitosten turvallisuus. Työryhmän raportti. Sisäasiainministeriön julkaisu 40/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriön monistamo.

Step by step for a safer and more secure Göteborg 2008. Göteborg stad. Viitattu 8.1.2015.

http://www.tryggaremanskligare.goteborg.se/pdf/engelska/step_by_step.pdf

Suomen Tietotoimisto 2014. Koulupuukotuksesta syytetty poika oli syyntakeeton. Helsingin sanomat -lehti 26.3.2014. Helsinki.

Sydänmaanlakka, P. 2003. Älykäs organisaatio. Tiedon, osaamisen ja suorituksen johtaminen. Helsinki : Talentum Media Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Waitinen, M. 2005. Koulutyön paloturvallisuusopas. Suomen Palopäällystiitto. Porvoo: Laakapaino Oy.

Waitinen, M. 2011. Turvallinen koulu? Helsingiläisten peruskoulujen turvallisuuskulttuurista ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Opettajankoulutuslaitos. Helsingin yliopisto: Käyttätymistieteellinen tiedekunta.

Waitinen, M & Ripatti, E. 2009. Oppilaitoksen turvallisuuskoulutus. Suomen Palopäällystiitto. Helsinki.

Julkaisemattomat lähteet:

Virta Raija, opettajan/työsuojeluvaltuutetun haastattelu 20.5.2014. Nummela.

Lindholm Petri, kiinteistön aluevastaavan ja Eskola Raili, kiinteistöhoitajan haastattelu 26.5.2014. Nummela.

Katajisto Seija, rehtorin/koulutusjohtajan haastattelu 28.5.2014. Nummela.

Kuvat

Kuva 1: Länsi-Uudenmaan ammattikoulutuskuntayhtymän alue. (Karvinen 2012).	14
Kuva 2: 2A/2013.....	49
Kuva 3: 10A/2014	49
Kuva 4: 2B/2013.....	50
Kuva 5: 10B/2014	50
Kuva 8: 2D/2013 Kuva 9: 10D/2014	51
Kuva 6: 2C/2013.....	51
Kuva 7: 10C/2014	51
Kuva 10: 2E/2013 Kuva 11: 10E/2014	52

Kuviot

Kuvio 1: Nummelan ammattiopiston turvallisuuden viitekehys.....	18
Kuvio 2: Nummelan ammattiopiston suojeluorganisaatio. (Luksian turvallisuussuunnitelma 2012, 23).	21
Kuvio 3: Toimintatutkimuksen vaiheet. (Kananen 2012, 41).	39
Kuvio 4: Toimintatutkimuksen tutkimusasetelma.....	40
Kuvio 5: Havainnoinnin asteet. (Kananen 2012, 94).	41

Liitteet

Liite 1 Havainnoinnin suunnitelma	77
Liite 2: Check List elokuu 2012	78
Liite 3: Turvallisuuskävelyn kartta	81
Liite 4: Turvallisuuskävelyn kutsu	82
Liite 5: Turvallisuuskävelyn palautelomake	83
Liite 6: Teemahaastattelut	84
Liite 7: Teemahaastattelulomake	85

Liite 1 Havainnoinnin suunnitelma

Teknisen apuvälineen käytön suunnittelu Nummelan ammattiopistossa 4.2.2013:

Tässä opinnäytetyössä havainnoidaan kameralla turvallisuuden eri osa-alueisiin liittyviä asioita helmikuussa 2013 ja lokakuussa 2014. Turvallisuuden osa-alueet ovat: paloturvallisuus, henkiloturvallisuus, kiinteistö - ja toimitilaturvallisuus, rikosturvallisuus ja tietoturvallisuus. Pyrin havaintojen avulla pääsemään tutkittavan ilmiön "taakse" ottamalla konkreettisesti kuvia kameralla sellaisista kohteista, jotka osaltaan kertovat Nummelan ammattiopiston turvallisuuskulttuurin puuttumisesta. Helmikuussa otan kameralla viisi kuvaa seuraavista kohteista: a) 2A/2013: C-osan käytävän kulma, missä luokkahuoneistoja, b) 2B/2013: Pääsisäänkäynnin aula, c) 2C/2013: Henkilökunnan avainlokerot sivukäytävällä lähellä pääsisäänkäyntiä, d) 2D/2013: Nummelan ammattiopiston sisäpiha, ei liikennekäytössä, e) 2E/2013: Rakennusalan säilytyspaikka puutavaralle.

Merkkien selitykset:

2 = kuukausi kuvan ottamiselle

A = aakkosellinen järjestys kuville

2013 = vuosiluku kuvan ottamiselle

Liite 2: Check List elokuu 2012

Nummelan ammattiopisto: selvitys turvallisuuden nykytilanteesta elokuu 2012

Tämä on turvallisuuden eri osa-alueiden check list vapaamuotoista keskustelua varten.

Paloturvallisuus

Onko tehty riskikartoitus paloturvallisuuden suhteen?

Onko pelastussuunnitelma (onko päivitetty)?

Onko järjestetty koulutus ja perehdytys?

Onko poistumistiet merkitty? Kenen vastuulla poistumisteiden vapaina pito?

Onko olemassa poistumiskarttoja?

Onko järjestetty harjoituksia, esimerkiksi poistumisturvallisuus?

Onko palotarkastukset tehty ja säännöllisesti?

Onko vaarallisten aineiden käsittelystä ja säilytyksestä ohjeet?

Onko alkusammutuskalusto ja -välineet?

Onko palo-osastointi kunnossa?

Miten hoidetaan tiedottaminen tulipalotilanteessa?

Onko olemassa kriisisuunnitelma?

Onko kriisiviestintä ohjeistettu?

Kenen vastuulla on turvatekniikka (kunnossapito ja huolto)?

Onko otettu huomioon paloturvallisuuden kannalta kiinteistöä ympäröivät riskit?

Paloturvallisuus iltaisin, viikonloppuisin? Kiinteistön muu käyttö, esimerkiksi liikuntasali?

Ovatko pelastustiet vapaat, portin avaukset yöaikaan?

Toimiiko omavalvonta ja raportointi?

Tilastoidaanko vaaratilanteet?

Tilastoidaanko läheltäpiti - tilanteet?

Tilastoidaanko tulipalotilanteet, ensihoitotilanteet, tapaturmat?

MUUTA???

Henkilöturvallisuus

Onko tehty riskikartoitus henkilöturvallisuuden osalta?

Miten rekrytointiprosessi hoidetaan? Tarkistetaanko hakijan taustat?

Onko henkilöstö perehdytetty turvallisuusasioihin? Onko ohjeita vierailijoille?

Ovatko olemassa toimintaohjeet kriisitilanteita varten, onko koulutettu henkilöstölle?

Ovatko ohjeet uhkatilanteita varten? Onko toimintamalleja koulutettu henkilöstölle? Onko ollut toimintamallien käytännön harjoittelua?

Onko henkilöstön työturvallisuuteen liittyviä ohjeita?

Onko tilastointi tai raportointi hoidettu jollain tavalla?

Irtisanomistilanteissa:

Luksian avaimet, kenen vastuulla ottaa pois?

Luksian omaisuus, kenen vastuulla ottaa pois?

MUUTA???

Kiinteistö - ja toimitilaturvallisuus

Onko tehty riskikartoitus kiinteistö - ja toimitilojen suhteen?

Kenen vastuulla on ovien lukitus ja avainhallinta?

Merkitäänkö Luksian omaisuus jollain tavalla?

Kenen vastuulla on valaistus?

Onko olemassa jotain järjestelmiä, jotka vaativat säännöllistä testaamista, huoltamista ja päivittämistä?

Miten kulunvalvonta on hoidettu?

Ovatko olemassa rekisteriselosteet esimerkiksi kulunvalvonnasta (kameravalvonta) tai jostain muusta?

Ympäristö

Onko ympäristö otettu huomioon Luksian toiminnassa? Miten?

MUUTA???

Rikosturvallisuus

Onko rikosriskit kartoitettu?

Onko rikosriskeihin varauduttu, miten?

Reagoidaanko rikoksiin, miten?

Onko olemassa toimintamalleja henkilöstölle, jos rikos tapahtuu?

Onko Luksialla yhteyshenkilö poliisin suuntaan?

Onko työnantajalla (Luksia) jokin rooli henkilökuntaan kohdistuvissa rikoksissa? Miten selvitetään, sovitaan?

Ovatko ohjeet väkivaltilanteita varten?

Onko tilastointi tai raportointi hoidettu jollain tavalla?

Tietoturvaluisuus

Kuka linjaa, mikä on Luksia tietoturvaluisuus toiminnan taso ja onko näin tehty?

Onko Luksialla tietoturvaluusvastaava ja missä hän fyysisesti on?

Onko tiedot luokiteltu (julkinen, sisäinen, luottamuksellinen ja salainen)

Ovatko Luksialla tietoturvaluusohjeet ja mistä ne löytyvät?

Onko henkilökunta perehdytetty/koulutettu (uudet ja vanhat)? Opiskelijat?

Kuka valvoo ohjeiden noudattamista?

Missä säilytetään henkilöstön tietoja?

Missä säilytetään oppilastietoja?

Ovatko ohjeet intranetin ja salasanojen käytön suhteen, missä?

Ovatko olemassa ohjeet tiedon arkistoinnista?

Ovatko salassapidosta säännöt/ohjeet?

Vastaako tietohallinto myös kameravalvonnan rekisteriselosteen laatimisesta ja säilyttämisestä?

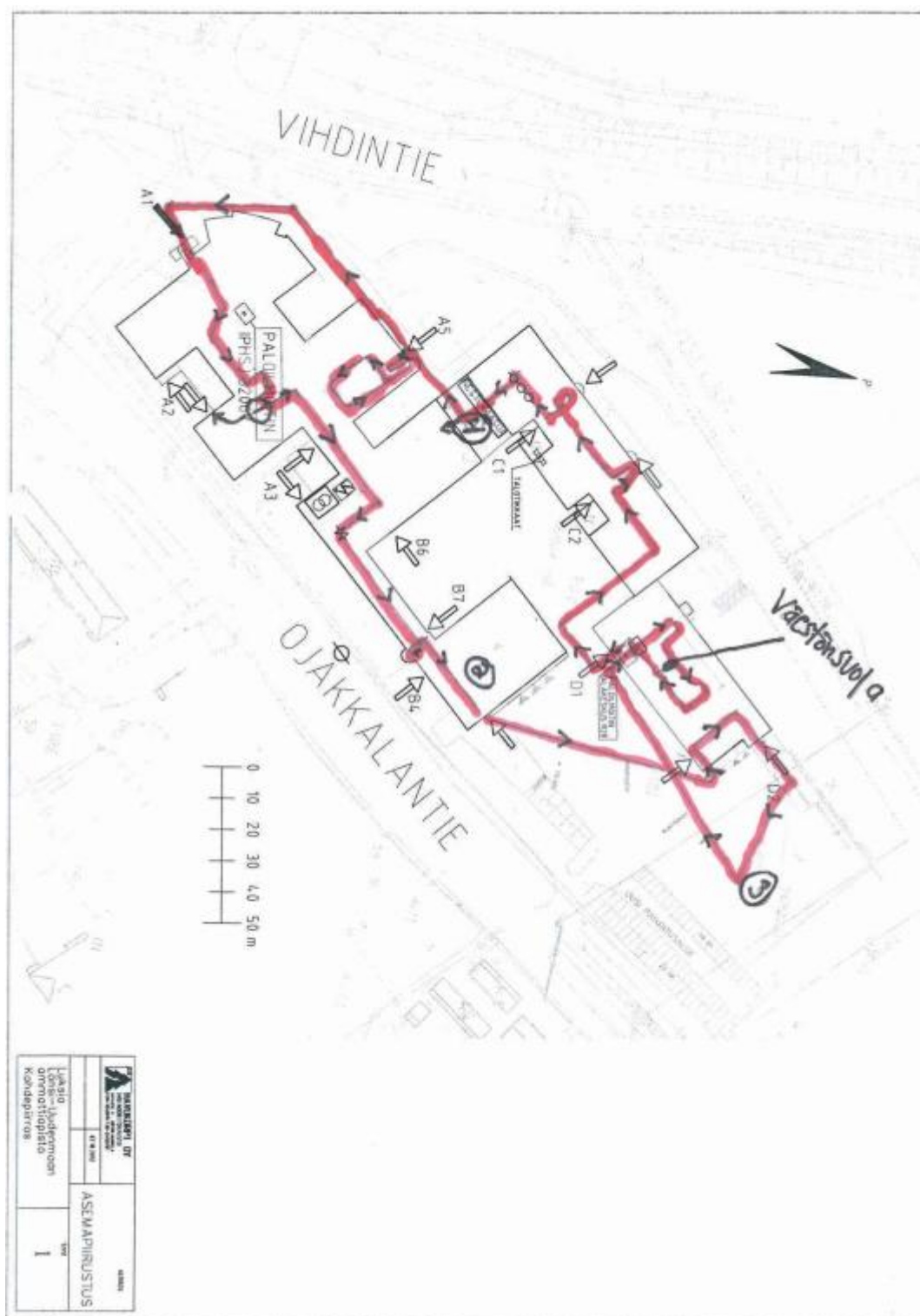
Ovatko ohjeet varmuuskopioista?

Onko viestinnästä, työpuhelimien käytöstä, sähköpostin käyttämisestä tai vastaavista ohjeistusta?

Onko sosiaalisen median käytöstä ohjeistusta?

MUUTA??? Jos tulee mieleen jotain muuta, mitä olisi hyvä tarkastella.

Liite 3: Turvallisuskävelyn kartta

Turvallisuskävelyn reitti on piirretty karttaan punaisella värillä ja värin sisällä on nuolilla merkitty kiertosuunta. Pidempi keskustelutuokio (10 min) pidettiin numeroilla 1-4 merkityssä kohdassa. Numeroiden selitykset: 1. Ravitsemusala, 2. Autoala, 3. Logistiikan ala, 4. Turvallisusala.

Liite 4: Turvallisuuskävelyn kutsu

Turvallisuuskävely

Luksia/OT2

25.4.2013 klo 12-16 ja 2.5.2013 klo 12 -16

Vaikuta oman työympäristösi turvallisuuteen ja viihtyisyyteen! Turvallisuuskävelyssä jokainen voi tuoda omat havaintonsa ja näkemyksensä kaikkien tietoon.

Turvallisuuskävelyssä ryhmät kävelevät ennalta suunnitellun reitin koulun alueella. Reitti kulkee sisätiloista ulos ja ulkoa sisätiloihin, joten pukeudu sään mukaisesti ja laita jalkaan miellyttävät kengät. Kävelyn aikana henkilökunta tekee havaintoja asioista ja ilmiöistä, jotka tuntuvat heistä turvallisilta, turvattomilta, viihtyisiltä ja pelottavilta.

Turvallisuuskävely alkaa kokoontumisella auditorioon, jossa esitellään käveltävä reitti ja kerrotaan tarkemmin kävelyn tavoitteista. Kävelyllä lähdetään noin 10 hengen ryhmissä ja jokaisella ryhmällä on oma ryhmänvetäjä.

Tutustu Luskian (OT2) turvallisuussuunnitelmaan ennen kokoontumista. Turvallisuussuunnitelma löytyy intrasta (kirjoita hakukenttään turvallisuussuunnitelma ja sieltä [turvallisuussuunnitelma OT2](#)).

Aikataulu: 12 -13 Turvallisuuskatsaus

13.00 -13.15 Kahvi

13.15 -14.45 Turvallisuuskävely

14.45 -16 Yhteenveto ja palaute

**Turvallisuuskävelyllä luodaan edellytyksiä turvallisuudelle, iloisille tapaamisille ja viihtyisille ympäristöille.
Tervetuloa!**

Liite 5: Turvallisuskävelyn palautelomake

TURVALLISUUSKÄVELIJÄN OSALLISTUJAN PALAUTELOMAKE

Mitä ajatuksia turvallisuskävely Sinussa herätti?

Miten järjestelyt ja ohjeistus oli hoidettu?

Mitä kehittämisajatuksia/parannusehdotuksia Sinulle tuli mieleen?

Liite 6: Teemahaastattelut

NUMMELAN AMMATTIOPISTON (OT2)TEEMAHAASTATTELUN ASIANTUNTIJAT 26.5-28.5.2014.

Henkilö A: Raija Virta, ammattiopiston opettaja/työsuojeluvaltuutettu. Työkokemus opettajana 15 vuotta Nummelan ammattiopistossa, joista viimeiset 8 vuotta toiminut myös työsuojeluvaltuutettuna. Tapaaminen 20.5.2014 klo 16-17.15, Nummelassa.

Henkilö B: Petri Lindholm, kiinteistön aluevastaava. Työkokemus 1 vuosi Nummelan ammattiopistossa kiinteistön aluevastaavana. Sitä ennen 10 vuotta Luksian ammattikoulutuskuntayhtymän palveluksessa eri yksiköissä kiinteistöhuoltotehtävissä. Tapaaminen 26.5.2014 klo 8-9.30, Nummelassa.

Henkilö C: Raili Eskola, kiinteistönhoitaja. Työkokemus 10 vuotta Nummelan ammattiopiston kiinteistönhoitajana. Tapaaminen 26.5.2014 klo 8-9.30, Nummelassa.

Henkilö D: Seija Katajisto, rehtori/koulutusjohtaja. Työkokemus 20 vuotta Nummelan ammattiopistossa, ensin rehtorina 1994-2001 ja sen jälkeen koulutusjohtajana 2001-. Tapaaminen 28.5.2014 klo 16-17.30, Nummelassa.

Liite 7: Teemahaastattelulomake

KOKEMUKSIA JA NÄKEMYKSIÄ NUMMELAN AMMATTIOPISTON
(OT2)TURVALLISUUSKULTTUURISTA. MITEN SINÄ KOET TURVALLISUUDEN OT2?

Työkokemus Nummelan ammattiopisto:

Sukupuoli:

Kerro, minkälainen on mielestäsi ammattiopiston turvallisuuden taso tällä hetkellä?

Onko Nummelan ammattiopistossa turvallisuuskulttuuria? Jos on, niin miten se mielestäsi näkyy?

Miten luonnehtisit ammattiopiston turvallisuuskulttuuria?

Arvioi ammattiopiston koulun henkilöstön turvallisuusosaamista tällä hetkellä?

Arvioi ammattiopiston henkilöstön asenteita ja sitoutumista turvallisuusasioihin?

Minkälaisia uhkia tai riskejä näet ammattiopistossa tällä hetkellä?

Onko ammattiopistossa tarvetta turvallisuuskoulutukseen?

Onko ammattiopistossa riittävästi turvallisuuskoulutusta?

Oletko tutustunut ammattiopiston turvallisuussuunnitelmaan ja miten arvioisit sitä?

Onko ammattiopiston johtamisessa huomioitu turvallisuusasiat? Miten?

Onko ammattiopiston johto määrittänyt turvallisuuspolitiikan? Onko asetettu turvallisuustavoitteet?

Onko ammattiopiston turvallisuustyön vastuut määritetty?

Onko ammattiopiston turvallisuustyölle suunnattu riittävästi resursseja?

Onko uusille työntekijöille järjestetty perehdytys ammattiopiston turvallisuusasioista?

Onko turvallisuudella vaikutusta ammattiopiston toiminnan laatuun sekä maineeseen?

Miten sinun mielestäsi ammattiopiston turvallisuutta ja turvallisuuskulttuuria voidaan kehittää ja ylläpitää tulevaisuudessa?